

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

BAŞKANLIK SİSTEMİ ve TÜRKİYE'DE UYGULANAN
BAŞKANLIK SİSTEMİNDEKİ SORUNLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erkut SARGIN

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

BAŞKANLIK SİSTEMİ ve TÜRKİYE'DE UYGULANAN
BAŞKANLIK SİSTEMİNDEKİ SORUNLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erkut SARGIN

Prof. Dr. İrfan Kaya ÜLGER

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

BAŞKANLIK SİSTEMİ VE TÜRKİYE'DE UYGULANAN
BAŞKANLIK SİSTEMİNDEKİ SORUNLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: ERKUT SARGIN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 10.07.2019/19

Jüri Başkanı: Prof.Dr. İrfan Kaya ÜLGER

Jüri Üyesi: Doç.Dr. Caner SANCAKTAR

Jüri Üyesi: Dr.Öğr.Üyesi Altuğ GÜNAR

KOCAELİ 2019

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez çalışmamda ne zaman ihtiyaç duysam arayabildiğim, yanına rahatlıkla gidebildiğim, benden bilgilerini, deneyimlerini, hoş sohbetini, güler yüzünü ve samimiyetini esirgemeyen çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. İrfan Kaya ÜLGER'e çok teşekkür ederim.

Yine; Hayatımın her alanında, özellikle eğitim hayatımda arkamda ve yanımda duran, benden hiçbir desteğini esirgemeyen hayatımdaki en değerli insan olan annem Emine ATAŞ'a her şey için çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR	v
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. YARI – BAŞKANLIK SİSTEMİ VE PARLAMENTER SİSTEM.....	5
1.1. GENEL HATLARIYLA HÜKÜMET SİSTEMLERİ.....	5
1.2. YARI – BAŞKANLIK SİSTEMİ.....	6
1.3. PARLAMENTER SİSTEM	8
İKİNCİ BÖLÜM	
2. BAŞKANLIK SİSTEMİ	12
2.1. ABD’NİN KURULUŞU VE BAŞKANLIK SİSTEMİNİN DOĞUŞU	12
2.2. BAŞKANLIK SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ VE ABD’NİN DEVLET YAPISI.....	14
2.2.1. Başkanlık Sisteminin Özellikler	14
2.2.2. ABD’nin Yürütme Organı	20
2.2.3. ABD’nin Yasama Organı.....	24
2.2.4. ABD’nin Yargı Organı.....	26
2.3. BAŞKANLIK SİSTEMİNİN OLUMSUZ YÖNLERİ.....	28
2.4. BAŞKANLIK SİSTEMİNİN OLUMLU YÖNLERİ.....	31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. TÜRKİYE’DE UYGULANAN HÜKÜMET SİSTEMLERİ	35
3.1. TÜRKİYEDE MECLİS HÜKÜMETİ SİSTEMİ	35
3.2. TÜRKİYE’DE PARLAMENTER SİSTEM.....	36
3.3. TÜRKİYE’DE YARI – BAŞKANLIK SİSTEMİ	40
3.4. TÜRKİYE’DE BAŞKANLIK SİSTEMİ (CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ) VE DEVLET ORGANLARI.....	41
3.4.1. Türkiye’de Başkanlık Sistemi (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi)	41
3.4.2. Türkiye’nin Yürütme(Cumhurbaşkanlığı) Organı.....	48
3.4.3. Türkiye’nin Yasama Organı	58
3.4.4. Türkiye’nin Yargı Organı	60
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
4. TÜRKİYE’DE UYGULANAN BAŞKANLIK SİSTEMİNDEKİ SORUNLAR.....	63
4.1. TÜRKİYE’DE YASAMA ALANINDAKİ SORUNLAR.....	63
4.2. TÜRKİYE’DE YARGI ALANINDAKİ SORUNLAR.....	69
4.3. TÜRKİYE’DE SİYASİ VE TOPLUMSAL ALANDAKİ SORUNLAR. 72	
4.4. TÜRKİYE’DE YÜRÜTME (CUMHURBAŞKANLIĞI) ALANINDAKİ SORUNLAR	78
SONUÇ.....	86
KAYNAKÇA	92
ÖZGEÇMİŞ.....	96

ÖZET

Türkiye uzun yıllar boyunca parlamenter hükümet sistemi ile yönetilmiştir. Ülkemizde uygulanan bu parlamenter sistem siyasi istikrarın yakalanması konusunda sürekli tartışma konusu olmuştur. Parlamenter sistemin yarattığı sorunlar hükümet sisteminin sürekli eleştirilmesine sebep olmuştur. Akabinde sistemin değiştirilmesi gerekliliği tartışılmaya başlanmıştır. 1982 anayasasında 2017 yılında yapılan değişik ile Türkiye'nin hükümet sistemi, Başkanlık sistemi halini almıştır. Başkanlık sisteminin ülkemiz açısından yararlı olacağı fikri vardır. ABD Başkanlık sisteminin oldukça güçlü ve etkili olduğu gösterilerek siyasi sorunlara ve istikrarsızlığa yol açmayacak şekilde olduğu savunularak sistem değiştirilmiştir. Fakat Başkanlık sistemi uygulamasında ABD tipi örnek alınsa da her ülkenin siyasi, toplumsal ve kültürel farklılıkları göz önüne alınarak bazı değişiklikler yapılarak Başkanlık sistemi ülkelerin sistemlerine dönüştürülmüştür. Bu yolda da Başkanlık sisteminin Türkiye açısından olan uygulamasında ise Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak kendisini göstermiştir.

Bu tez çalışması asıl konu olarak kuvvetler ayrılığı prensibinde oluşan hükümet sistemlerini ele almaktadır. Özellikle Başkanlık sisteminin en iyi şekilde uygulandığı ülke olan ABD tipi Başkanlık sistemi ve bununla beraber gelen Başkanlık sistemindeki devlet organları incelenecektir. Ülkemizde uygulamaya konan Cumhurbaşkanlığı(Başkanlık) hükümet sistemi ile ABD Başkanlık sistemi yer yer karşılaştırılarak değerlendirilmeler yapılmasının Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde daha işlevsel bir hal alması yolunda oldukça önem arz edebilecektir. Bu tezde Başkanlık sisteminin uygulama halini almış olan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde sorun olabilecek durumlar detaylıca incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Hükümet Sistemleri, Başkanlık sistemi, Türkiye modeli, Kuvvetler Ayrılığı

ABSTRACT

Turkey has been ruled by a parliamentary government system for many years. This parliamentary system used in our country has always led to continuing discussions about catching up with the political power. The problems created by the parliamentary system caused continuous criticism of the government system. Therefore, debates were started. The amendments in the constitution of 1982 adopted in the year 2017 made the presidential system the governmental system of Turkey. The presidential system may prove useful for Turkey. The present system was changed indicating that the US presidential system is relatively strong and affective and lead to no problems and instabilities. However, although the US type was taken as example, considering the the political, social and cultural differences, some adjustments were made in the implementation of the presidential system. Following this path, the Turkish presidential government system was introduced in Turkey.

The main object of this thesis- work is dealing with the government system created within the seperation of powers. The US presidential system, the best application of the presidential system and its government bodies it had created will be examined within the framework of this thesis. The Turkish presidential system being implemented in Turkey and the US presidential system will be compared and this will may prove to be important for the better functionality of the presidential system. The thesis attempts to examine the problematic issued if the presidential system.

Keyword: Government Systems, Presidential System, Turkey Model, Separation of Power

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AYM	: Anayasa Mahkemesi
HSK	: Hakimler Savcılar Kurulu
HSYK	: Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
US	: United States(Amerika Birleşik Devletleri)
YDÜ	: Yakın Doğu Üniversitesi

GİRİŞ

Hükümet sistemleri temel olarak yasama, yürütme ve yargı erklerinin birbirleriyle olan ilişkilerine göre şekillenmektedir. Yargı erki ise demokratik ve hukuk devleti olma açısından önemli olduğu için hükümet sistemleri incelenirken bu erkin bağımsız ve ayrı olması gerektiği gerekçe gösterilerek hükümet sistemleri, yasama ve yürütme organlarının birbirleriyle olan ilişkilerini baz almaktadır. Yasama ve yürütme üzerindeki bu ilişkiler incelenirken bu erklerin birbirleriyle olan ilişkilerinin nasıl ayrıldığı ön plana çıkmaktadır. Yasama ve yürütme arasındaki ilişkide kuvvetler ayrılığı veya kuvvetler birliği şeklinde bir yapı ortaya çıkabilmektedir.

Kuvvetler ayrılığı kendi içerisinde yumuşak kuvvetler ayrımı ve sert kuvvetler ayrımı şeklinde görülebilir. Kuvvetler ayrımındaki ilişki de sert bir ayrım var ise bu hükümet sistemi Başkanlık sistemi eğer kuvvetler arasında yumuşak bir ayrım var ise bunlara da Yarı – Başkanlık veya parlamenter sistem örnek olarak gösterilebilmektedir. Kuvvetler birliği ise yasama ve yürütme organlarının ya yasama alanında ya da yürütme organında birleşmesi sonucu oluşmaktadır. Burada yargı organı da bazen bu iki kuvvetin içerisine dâhil olabilmektedir. Günümüzde hükümet sistemleri incelenirken temel alınan nokta kuvvetler ayrılığı şeklinde şekillenen hükümet sistemleridir. Türkiye’de anayasal gelişmeler incelendiğinde öncelikle 1921 anayasası ile kuvvetler birliği şeklinde tanımlanan yasama ve yürütme yetkilerinin kimi zamanda yargı yetkilerinin yasama organında toplandığı meclis hükümeti sistemi uygulamaya alınmıştır. Yaşan gelişmeler ile daha sonrasında 1924 anayasası ilan edilerek Türkiye’nin hükümet sistemi kuvvetler ayrılığının yumuşak bir şekilde gerçekleştiği parlamenter sisteme doğru geçiş yapılmaya başlanmıştır. 1924 anayasası ile yasama ve yürütme yetkileri tam anlamıyla birbirinden ayrılmamış bir şekilde olması sebebiyle hem meclis hükümeti sisteminden hem de parlamenter sistem özelliklerini içerisinde barındırması sebebiyle karma bir hükümet sistemi yapısı öngörmüştür. 1961 anayasasının kabulüyle Türkiye’de tam anlamıyla Parlamenter sistem uygulamasına geçilmiştir. Parlamenter sisteme geçilmesiyle birlikte

Türkiye’de yaşanan sorunlar sebebiyle 1982 anayasasıyla 1961 anayasası yürürlükten kaldırılmıştır.

1982 anayasası hükümet sistemi olarak 1961 anayasasıyla oluşturulan Parlamenter sistem devam ettirilmiştir. Uzunca yıllar Türkiye’nin hükümet sistemi olarak uygulanan Parlamenter sistem sürekli sorunlara sebep olması ve yaşanan olaylar sebebi ile zaman zaman Türkiye’nin hükümet sisteminde değişikliğe gidilmesi gerektiği tartışmalarını doğurmuştur. Bu değişikliğinde; ABD’de Başkanlık sisteminin güçlü bir ülke yarattığı gerekçesiyle Başkanlık sistemi olması gerektiği savunulmuştur. Türkiye’nin Parlamenter sistemden Başkanlık sistemine doğru evrilmesi ise 2007 yılında Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi kararının 1982 Anayasasına eklenmek üzere halk referandumuna gidilerek kabul edilmesiyle birlikte oluşmaya başlamıştır.

2007 yılında Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi kararıyla birlikte Türkiye’nin hükümet sistemi Parlamenter sistemden Yarı – Başkanlık sistemine yaklaşmıştır. Çünkü bu süreçte 1982 Anayasası Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine rağmen Başkanlık sistemiyle tam örtüşmeyen bir yapı öngörmüştür. 1982 anayasasında 2017 yılında yapılan halk referandumu ile anayasada değişiklik yapılmasının kabul edilmesi üzerine Başkanlık sistemi Türkiye’nin hükümet sistemi halini almıştır. Yapılan anayasa çalışmaları zemininde ABD’de uygulanan Başkanlık sistemi uygulaması birebir kopyalanmamıştır. Türkiye’nin siyasi, toplumsal ve kültürel yapısı göz önüne alınarak Başkanlık sistemi bazı değişikliklere uğrayarak Cumhurbaşkanı hükümet sistemi şeklinde uygulanmaya başlamıştır.

Bu çalışmanın hipotezi, uzun yıllar boyunca parlamenter sistemde yönetilen Türkiye’de Başkanlık sistemine intibakın pek çok faktöre bağlı olarak şekilleneceğidir. Tezde, Başkanlık sistemine geçiş sonrasında karşılaşılan ve karşılaşılabilecek sorunlar analiz edilmiştir.

Bu çalışmada; Türkiye’de uygulanan Başkanlık sistemi uygulamasının yaratabileceği sorunlar değerlendirilmiştir. Yapmış olduğum bu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır.

Tezin ilk bölümünde; genel olarak hükümet sistemlerinin özelliklerinden bahsedilerek hükümet sistemlerinin nasıl şekillendiği hakkında bir inceleme yapılmıştır. Akabinde kuvvetler ayrılığı ilkesinin yumuşak bir şekilde belirlendiği hükümet sistemlerinden olan Yarı - Başkanlık sisteminin özellikleri genel hatlarıyla incelenmiştir. Daha sonra yine kuvvetler ayrılığının yumuşak bir şekilde gerçekleştiği parlamenter sistemin genel özellikleri incelenerek birinci bölüm sonlandırılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde ise; kuvvetler ayrılığının keskin- sert bir şekilde olduğu Başkanlık sistemi incelenmiştir. Başkanlık sistemi incelemesinde öncelikle Başkanlık sisteminin doğuşu ve ABD’nin kuruluşuna bakılmıştır. Akabinde kuvvetler ayrılığı ilkesinin en iyi uygulama şeklinin ABD olması sebebi ile ABD’de devlet yapısının nasıl şekillendiği incelenmiştir. Ayrıca Başkanlık sisteminin olumlu ve olumsuz olarak görülebilecek yanları ele alınmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde; Türkiye’de hükümet sistemlerinin anayasal çerçevede nasıl şekillendirildiği incelenmiştir. Burada öncelikle kuvvetler birliğini esas alan meclis hükümeti sistemi analiz edilmiştir. Akabinde kuvvetler ayrılığının yumuşak bir şekilde olduğu parlamenter sistem üzerinde durulmuştur. Daha sonrasında Türkiye’de uygulanan Başkanlık sistemi ve Türkiye’nin devlet organları gözden geçirilmiştir. Türkiye’de uygulanan Başkanlık sisteminin nasıl oluşturulduğu ve zaman zaman ABD Başkanlık sistemiyle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Türkiye’nin devlet organlarının yapısı ise 2017 anayasa değişikliği çerçevesinde nasıl şekillendiği incelenmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde; Türkiye’de uygulanan Başkanlık sistemindeki sorunlar incelenmeye çalışılmıştır. Burada öncelikle 2017 anayasa değişikliği sonrası belirlenen Başkanlık sistemi uygulamasının yasama alanında yaratabileceği sorunlar değerlendirilerek ele alınmıştır. Bu değerlendirmelerden

sonra yargı alanında yapılan değişiklikler ile yaşanabilecek sorunlar değerlendirilerek incelenmiştir. Sonrasında Türkiye’de Başkanlık sistemi uygulamasının siyasi ve toplumsal alanda yarabileceği sorunlar değerlendirilerek incelenmiştir. Akabinde son olarak yapılan anayasal değişiklikler sonrası Türkiye’de yürütme alanında oluşabilecek sorunlar incelenerek değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YARI – BAŞKANLIK SİSTEMİ VE PARLAMENTER SİSTEM

1.1. GENEL HATLARIYLA HÜKÜMET SİSTEMLERİ

Devletlerde, devletin bir bütün içerisinde çalışması için çeşitli hükümet sistemleri uygulamaya alınmıştır. Genel hatlarıyla bu uygulamalar yargı, yasama ve yürütme erklerinin birbirlerine göre olan bağlarına değinilerek açıklanır. Ancak bu erkler arasında olan yargı erki diğer erklerden bağımsız olarak değerlendirilir. Hukuk devleti olmanın gereği ve demokratikliğin göstergesi olması açısından yargının bağımsızlığı ve özgürlüğü, hükümet sistemleri incelenirken yasama ve yürütme arasındaki bağın esas alınmasını gerekli kılar (Tunç ve Yavuz, 2009: 82). Bu noktada yasama ve yürütme arasındaki ilişki bu iki erkin birbirlerinden nasıl ayrılacağı noktasında hükümet sistemlerinin nasıl biçimleneceğini gösterir. Bu duruma kuvvetler ayrılığı yani erklerin birbirinden ayrı işlevsel durumları olarak açıklanabilir (Hekimoğlu, 2009: 5). Yasama ve yürütme erklerinin tek bir mercide toplanmasına kuvvetler birliği sistemleri, bu iki erkin ayrı ayrı merciler tarafından yürütülmesine kuvvetler ayrılığı denir.

Kuvvetler birliği yasama ve yürütme bazen de yargı erkinin tek bir merkezde toplanması şeklinde ifade edilebilir. Kuvvetler birliği şeklinde yapılan hükümet sistemine meclis hükümeti, diktatörlükler örnek olarak verilebilir.

Kuvvetler ayrılığı ise sert kuvvetler ayrılığı ve yumuşak kuvvetler ayrılığı olarak ikiye ayrılır. Kuvvetler ayrılığı sistem bağlamında yumuşak kuvvetler ayrımına örnek olarak parlamenter sistem, Yarı – Başkanlık sistemi gösterilebilir. Kuvvetler ayrılığının sert, keskin bir şekilde olduğu sisteme ise Başkanlık sistemi örnek olarak gösterilebilir. Hükümet sistemleri, yasama, yürütme ve yargı erklerinin arasındaki iş paylaşımını ve birbirleri ile olan ilişki şekillerinin nasıl olduğuyula alakalıdır. Bu yüzden, bu erklerin nasıl göreve başladıkları ve görevlerinden nasıl

ayrıldıkları hükümet etme sistemlerini etkileyebilen bir unsurdur (Helvacıoğlu, 2018: 5).

Hükümet sistemleri içerisinde kuvvetler ayrılığı prensipleri devletin kurumsal bir kimlik kazanmasının istenmesi sebebi ile oluşturulmuş birer teorilerdir (Erdoğan, 1996: 99). Bu prensiplerin temel nedeni iktidarın kötüye kullanılmasının engellenmesi ve birbirlerini denetleyebilen mekanizmaların oluşmasını sağlayarak halkı koruma düşüncesiyle var olmuş prensiplerdir (Erdoğan, 1996: 100). Bu prensipler hükümet sistemlerinin işlevsellik kazanması açısından oldukça önemlidir. Aynı zamanda demokrasi kültürünün artması açısından oldukça önemli ve yararlı bir uygulama olarak karşımıza gelebilmektedir.

1.2. YARI – BAŞKANLIK SİSTEMİ

Yarı - Başkanlık sisteminin yapı taşları Fransa'da 1958 yılında yeni anayasanın yürürlüğe girmesiyle Yarı – Başkanlık sistemi oluşmaya başlamıştır. Yürürlüğe giren anayasaya 1962 yılında getirilen bir değişiklik ile Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine karar verilmiştir. Böylece Yarı – Başkanlık sistemi oluşmuş ve başkanlık makamı siyasetin zirvesine oturmuş ve en önemli merci olmuştur (Çam, 1993: 162). Yarı – Başkanlık sistemi Parlamenter sistem ve Başkanlık sistemlerinin ikisinden de farklı özellikler alarak oluşmuş bir sistemdir. Yarı – Başkanlık sisteminde öncelikle bir Cumhurbaşkanı veya devlet başkanının halk tarafından seçilmesi gereklidir. Bu seçim neticesinde Cumhurbaşkanı veya devlet başkanı seçilip yürütme alanının içine dâhil olur. Sistemde yürütme alanının da çift başlılık söz konusudur. Bu noktada yürütme organının bir kanadını başbakan oluştururken diğer kanadını Cumhurbaşkanı oluşturmaktadır. Başbakan ise seçimle iş başına gelmiş meclis içerisinde Parlamenter sisteme benzerlik göstererek seçilir. Yarı - Başkanlık sisteminde Cumhurbaşkanının tek başına kullanabileceği yetkileri mevcuttur. Bu durum Başkanlık sistemi ile benzerlik gösteren bir netice olarak düşünülerek Yarı - Başkanlık sisteminin özelliklerinden olduğu söylenebilir (Atar, 2011: 106). Bu durum Yarı – Başkanlık sistemin işlevselliği açısından değerlendirilmesi gereken bir durum olarak ortaya çıkarabilmektedir.

Yarı - Başkanlık sisteminde yasama, yürütme ve yargı erklerinin arasındaki ilişki, ayırım Başkanlık ve Parlamenter sistem ile olan benzerliklerindedir. Erklerin ayrımı daha yumuşaktır. Yarı – Başkanlık sistemi yasama ve yürütme erklerinin birbirleriyle uyumlu çalışması prensibine dayanmaktadır. Bu sistemde yürütme erkinin başında halk tarafından seçilen bir devlet başkanı vardır. Devlet başkanıyla birlikte aynı zamanda yürütmeye dâhil olan bir başbakan mevcuttur. Fakat devlet başkanın yetkileri daha fazladır. Başbakanın parlamentoya karşı sorumluluğu bulunurken, devlet başkanın böyle bir sorumluluğu yoktur (Demir, 2013: 833). Yarı – Başkanlık sistemi, Parlamenter sistemde meydana gelen siyasi uyuşmazlıkların çıkması durumunda bu uyuşmazlıkların giderilmesi amacıyla var edildiği söylenebilir. Bu uyuşmazlıkların giderilebilmesi noktasında Cumhurbaşkanına yasama erkini yani parlamentoya son verme ve seçime gitme yetkisi vermiştir (Kurban, 2014: 24). Yürütmenin yasama organını fesih edebilmesi durumu parlamenter sistemden farklılaştığı noktalardan biri olarak söylenebilir. Bu durum her iki organında meşrulukları bağlamında ne kadar meşru oldukları tartışmalarına zemin hazırlayacak bir yapı ortaya koyabilecektir.

Yarı - Başkanlık sisteminde parlamenter sistemdeki gibi bir parlamento korunarak sistem işleyişi sağlanmaya çalışılmıştır. Yarı – Başkanlık sisteminde parlamentonun bazı görevleri vardır. Bunlar; yasaları hazırlamak, bütçe çıkarabilmek, anayasanın değiştirilmesi, savaş ilanına karar vermek ve af çıkarma yetkisi olarak söylenebilir (Alaca, 2012: 36-38). Yarı - Başkanlık sisteminde yürütme iki başlıdır ve yetki paylaşımı söz konusudur. Bu paylaşımında devlet başkanlarının yetkileri daha ağır basmaktadır. Önemli olan yetkiler devlet başkanında toplanmıştır. Cumhurbaşkanının yani devletin başının siyasi sorumluluğu sağlanarak aynı zamanda halk tarafından denetlenilebilmesi amacı güdülmüştür. Başbakana ise daha az önem teşkil eden konularla ilgili yetkiler verilmiştir (Kahraman, 2012: 441). Yarı - Başkanlık sisteminde bu yetkiler kullanırken dokunulmazlıklar sınırlandırılmıştır. Tüm parlamento üyeleri mecliste yapılan görüşme, oy kullanımı ve söylemlerinden dolayı sorumlu tutulamazlar. Meclis üyelerinin seçimi ve meclisin göreve başlaması üzerine ve sadece meclis çalışmaları ile ilgili konularda bu dokunulmazlıkları geçerlidir (Alaca, 2012: 37).

Bu sayede parlamenter sistemden kopmamış bir uygulama olma özelliğini sürdürmekte olduğu söylenebilir.

1.3. PARLAMENTER SİSTEM

Parlamenter sistemin kökleri İngiltere’de oluşmaya başlamıştır. Bu sebeple İngiliz hükümet sistemi olarak da adlandırılabilir. Bu sisteme 1925 yılında Manga Carta ile birlikte bir başlangıç yapılmıştır. Krallıkla yönetilen İngiltere’de, kralın yetkilerin azaltmak için bir meclis oluşturulmuş ve Manga Cartayla birlikte kralın yetkileri azaltılmıştır. Böylece parlamenter sistem kendini göstermiştir (Alaca, 2012: 6). Oluşumundan da anlaşılacağı üzere otoriter ve tek adam sistemlerinin ortadan kaldırılması amacıyla ortaya çıktığı söylenebilir. Bir sistemin Parlamenter sistem olarak tanımlanabilmesi için parlamentonun var olması o sistemi Parlamenter sistem yapmaya yetmez. Çünkü Başkanlık ve Yarı - Başkanlık sisteminden çeşitli özellikler taşır içerisinde. Buradaki ayırmda belirleyici olan yasama erkinin yürütme erkini etkileyip, etkileyemediğidir. Eğer etkileyebiliyorsa Parlamenter sistemden söz etmek mümkündür (Helvacıoğlu, 2018: 6). Parlamenter sistemde yasama ve yürütme erkleri arasında diğer hükümet sistemleri gibi birtakım ortaklıklar ve yönetim araçları vardır. Birbirinden ayırıldıkları aralarındaki bu ayırım keskin bir şekilde değildir (Erdoğan, 1996: 111). Kuvvetlerinin yumuşak ayrılması sebebi ile Yarı – Başkanlık sistemi ile ortak özellik sergilediği söylenebilir.

Parlamenter sistemin yasama, yürütme ve yargı erkleri birbirleriyle eşit kademededir. Ancak yargı erki bağımsız olarak tasnif edilir. Birbirlerini dengeleme ve denetleme aracı olarak kuvvetler ayrılığı yumuşak olarak nitelendirilse ve yasama ve yürütme erkleri her ne kadar eşit gözükseler de uygulamaya geçildiğinde yürütme erkinin yasamaya göre daha çok yetkisinin mevcut olduğu söylenebilir (Fendoğlu, 2012: 10).

Parlamenter sistemin yürütme kısmında iki ayrı makam bulunur. Bunlar; başbakanlık ve bakanlar kurulu ile Cumhurbaşkanlığı veya devlet başkanlarıdır. Yürütme erkinin üyeleri yasama organının içerisindeki üyelere seçilir. Devlet

başkanı veya Cumhurbaşkanı bu sistemde tarafsız olmalıdır. Siyasi sorumluluğu yoktur. Bu yüzden vatana ihanet suçundan başka bir suçtan dolayı yargılamaz (Helvacıoğlu, 2018: 6).

Parlamenteer sistemde yasama ve yürütme erkleri arasında yapabilecekleri iş ve eylemler ile yetkileri paylaştırılmıştır. Genel olarak sistemde yasama erkinin görevleri; kanun yapmak, yapılan kanunları değiştirmek veya kanunları yürürlükten kaldırmak, milletler arası anlaşmalara onay vermek, savaş ilan etmek, genel ya da özel af çıkarılması, yürütmenin bir kanadı olan bakanları, başbakanı denetlemek, bakanlar kurulunun çıkardığı kanun hükmünde kararnameleri kontrol etmek olarak sayılabilir (Alaca, 2012: 22). Parlamenteer sistemin diğer bir kanadı olan devlet başkanı veya Cumhurbaşkanı ise yetki bakımından daha sembolik bir şekilde konumlandırılmıştır. Parlamenteer sistemin çalışmasında bakanlar kurulu yürütmenin yapması gereken konularla alakalı kararlar alan mercidir (Helvacıoğlu, 2018: 8). Yasama ve yürütme erkleri arasındaki herhangi bir uyumsuzluk ve tıkanıklık olması durumunda devlet başkanı ve Cumhurbaşkanı sorunu çözmek için arabulucu olarak görev alabilmektedir (Akaş, 2015: 22). Bu durum sistemin tıkanmaması yönünde devlet eliti olarak Cumhurbaşkanı'nın sorunları çözücü bir etki sağlamasının amaçlandığı söylenebilir.

Parlamenteer sistemde bakanlar kurulunun parlamento ya hesap verme sorumluluğu vardır. Gerek bakanların ve başbakanın bireysel hataları gerekse ülke içinde olumsuz duruma sebep olacak herhangi bir hata sebebiyle toplu bir şekilde parlamento tarafından bakanların görevlerine son verilebilir (Kurt, 2014: 58). Bu durumun sebebi olarak seçilmiş yani meşruluğunu halktan alan birimin meclis olması etkili olmaktadır.

Parlamenteer sistemde Cumhurbaşkanı'nın yasama organına karşı bir sorumluluğu yoktur. Çünkü Cumhurbaşkanı Başkanlık sistemi ve Yarı - Başkanlık sistemlerindeki gibi olağanüstü yetkilerle donatılmamıştır. Yetkileri daha ziyadesiyle sembolik olarak belirtilmiştir. Bu durum oluşmasında devletin başı ve herkese eşit mesafede durması gerekliliği ile ilgili olarak sekillendiği söylenebilir. İngilizler Cumhurbaşkanı'nın sorumluluğuyla alakalı olarak Parlamenteer sistem

içersideki işleyişle ilgili algılarında olan durumla alakalı olarak şöyle bir ifade söyleminde bulunabilmişlerdir. “Kral kendi elleriyle birini öldürürse bundan başbakan sorumlu olabilir, ama başbakanı öldürürse bundan kimse sorumlu olmaz” (Fendoğlu, 2012: 11)diyerek Parlamenter sistemde Cumhurbaşkanı yahut Kralın sorumsuzluğunu belirtmişlerdir.

Parlamenter sistemde yürütme yetkileri açısından Başbakan ve bakanlar kurulu Cumhurbaşkanından daha kuvvetlidir. Ancak başbakan ve bakanlar kurulunun yasama organına yani haklın iradesinin tecelli ettiği makama karşı sorumludurlar. Aynı zamanda yürütmenin bir kanadı olan başbakan yaptığı işlerden dolayı halk tarafından sorumlu tutulabilip, halka karşı sorumluluğu olduğu da söylenebilir (Gözler, 2010: 245). İster tek başlarına ister toplu bir şekilde yaptıkları işler neticesinde yasama erki hesap sorabilir. Ve sorulan hesap sonrası bakanlar, haklarında verilen kararlara uymak zorundadırlar (Hekimoğlu, 2009: 112). Sistemin işleyişinde bu durumun var olmasının sebebi yürütme erkinin oluşmasında yasama organının içinden seçilen üyelerin olmaları etkilidir. Yasama organı genel olarak bu hataları sorgulamak için bazı denetim araçlarını devreye sokar. Bunlar; soru, gensoru, meclis araştırması ve genel görüşme yapılmasıdır (Ergül, 2005: 75). Bu sayede yürütme denetlenmiş olur. Bakanların sistemde meclis içerisinden çıkması ve meclisin güvenoyuna ihtiyaç duymaları, bu durumun göstergelerinden olduğu savunulabilir. Bakanlar kurulu üyelerinin yasama erki içerisinden çıkması sebebiyle yasama organıyla ilişkileri kesilmemektedir. Bakanlar kurulu üyeleri yasamayla ilişkilerinin kesilmemesi sebebiyle yasama organın faaliyetlerine katılabilirler (Hekimoğlu, 2009: 133). Böylece kuvvetlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin daha yumuşak bir zemine oturtulmasının gerekli kılındığı söylenebilmektedir. Yasama ve yürütme erkleri arasındaki herhangi bir uyuşmazlık veya tikanıklık olması durumunda devlet başkanı ya da Cumhurbaşkanı sorunu gidermek için aracı olarak görev alabilir (Akaş, 2015: 22). Parlamenter sistem bu yönleriyle Başkanlık ve Yarı - Başkanlık sisteminden ayrıştığı söylenebilir.

Parlamenter sistemde partiler oldukça büyük öneme sahiptirler. Seçimlerle birlikte iş başına gelen iktidar partisi tek başına söz sahibi olabileceği için

yürütmenin yasama erkinin içinden seçiliyor olması sebebiyle yasama ve yürütme arasında çok fazla uyumsuzluk çıkmayabilmektedir (Kurban, 2014: 17). Çoğunluk sahibi olan parti ülke yönetiminde tek ses halini alabilmektedir. Böylesi bir durumda ülke yönetimi tek parti elinde toplanması ve o partinin ideolojisine göre yönetilmesini sağlayabilir bir sistem halini almaktadır. Bu durumda yasama erkinin içerisinde bulunan bir üye, partisinin almış olduğu kararlara ve yapmış olduğu uygulamalarda partisini desteklemese bile partiyle uyumlu hareket etmeye zorlanabilmektedir (Teziç, 1991: 83). Sistemde parti disiplininin bu kadar önemli olması sebebiyle partiler kendi içlerinden çıkıp yasama üyesi olmuş adayların parti karar ve uygulamalarında partiyle doğru orantılı hareket etmemesi durumunda seçilmiş üyeler partilerden ihraç edilebilmektedir. Bu durum yasama görevlisinin özgür ve rahat bir biçimde karar almasını engeller nitelikler doğurabilmektedir. Çünkü bir kez daha seçilememe kaygısı ya da siyasi baskıyla karşılaşma durumuna dönüşebilir bir zemin hazırlamaktadır. Bu durum sistemin uygulandığı ülkede demokrasi açısından da değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Halk, meclis içerisinde olan başbakanın yürütmesinden memnun olmayabilip, başbakanın içerisinde olduğu partiye oy vermeyerek hükümetin değişmesini sağlayabilir. Bu sistemde daha çok partiliğin etkili olduğu bir sistem olması sebebiyle pek çok parti temsilcisinin hükümet yani yürütmenin içerisine girebilmesi mümkündür. Bu durumda birçok partiden oluşan koalisyon hükümetleri kurulabilir. Farkı görüşlerdeki partilerin yürütme içerisinde olmaları; kurulan hükümette sorunlara sebep olup, siyasi istikrarı zor duruma sokabilmektedir (Akaş, 2015: 25). Bu durum hem yürütme açısından hem de yasama organı açısından tıkanıklıkların çokça yaşanmasına meyil verebilecek bir durumu ortaya çıkarabilmektedir.

Yarı - Başkanlık sisteminde olduğu gibi Parlamenter sistemde de siyasi uyumsuzluklar ve istikrarsızlık olması durumunda seçim yapılması ve bu vasıta ile yaşanan sorunların çözüme kavuşması sağlanabilmektedir (Helvacıoğlu, 2018: 6). Parlamenter sistemde yürütme açısından bu yetkiyi Cumhurbaşkanı kullanabilir iken yasama tarafından ise bu yetki kurulacak hükümete destek vermeyerek, güvenoyu verilmemesi öngörülerek çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Parlamenter sistemin genel hatlarıyla oluşumunun bu şekilde olduğu söylenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAŞKANLIK SİSTEMİ

2.1. ABD'NİN KURULUŞU VE BAŞKANLIK SİSTEMİNİN DOĞUŞU

Amerika kıtasının Avrupalı kâşifler tarafından keşfedilmesi sonrasında Avrupa'nın birçok ülkesinden Amerika kıtasına göçler başlamıştır. Amerika'nın birçok yerinde farklı ülkelerden insanlar zamanla bir araya gelerek topluluklar oluşturmaya başlamışlardır. Avrupalı devletler zamanla zengin olan bu toprakları sömürge yeri olarak görerek orda yaşayan kendi vatandaşlarından Avrupa'ya servet akıtmaya başlamışlardır. Amerika'ya gelen ilk İngiliz göçmenler ile beraber Amerika'da artık kolonileşme başlamıştır. Ve İngilizler on üç koloni kurmuşlardır. Bu kolonilerde sadece Amerika kıtasında servet edinmek isteyen insanlar mevcut değildi. Aynı zamanda geldikleri ülkelerde gerek siyasi gerek zorbaca baskı gören kişilerde vardır (Kuzu, 2011: 20). Ülkenin kurulması sürecinde hazırlanan anayasada bu durum kendini oldukça göstermiştir.

İngiltere'ye bağlı olan bu on üç koloniden İngiltere ağır vergiler tahsil ediyordu. İngiltere bu aldığı vergileri daha da ağırlaştırmaya başlayınca koloniler bu duruma bir tepki göstermek amacıyla 1774 yılında halklar beyannamesini ilan etmişlerdir. Bu süreçte ortada bir devlet kurma fikri yoktur. Bu beyanname ile kendilerinin de belli başlı hakları olmaları gerektiğini savunmaya çalışmışlardır. Koloniler, İngiltere ile aralarında olan tüm bağları koparmaya karar vermişlerdir. Aslında İngiltere'ye karşı gösterilen bu tutum ilk başlarda İngiltere'den ayrılmak olarak şekillenmemiştir. Fakat yaşanan gelişmeler neticesinde 4 Temmuz 1776'da İngiltere'den ayrıldıklarını açıklayarak bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir (Yanık, 2013: 14-16). Artık bir ülke kurup bu ülke için çalışmaktan başka bir yolları kalmamıştır. Bunun içinde ortaya birlik ve dirliği sağlayabilecek kurallar bütünü kabul edilmesiyle oluşacak bir yapının kurulması öngörülmüştür.

1787 yılına gelindiğinde bir anayasa yapılmış ve federasyon devleti var olmuştur. Koloniler artık on üç bağımsız devlet haline dönmüşlerdir. Ortaya çıkarılan bu anayasa halk düşünülerek hazırlanılmış bir anayasadır. Halkın temel hak ve özgürlükleri bu anayasada belirtilmiştir. Halk için oluşturulan temel hak ve özgürlükler kanunlarında İngiltere'den Magna Carta ve Bill of Right kurallarının içerikleri esas alınarak anayasanın içerisine konulmuştur. Bu anayasa ile var olmaya çalışan devletin ilk sistem tasarlamasında; ayrı olan küçük devletçiklerin çeşitli sebeplerle ortak noktada birleştirilmeleri amaçlanmıştır. Böylece herhangi bir karışıklığa meyil vermemek amaçlanmıştır. Bu durumun oluşmasında devletin tek bir merkezi sistem haline dönüşmesi öngörülmüştür. Yapılan bu dönüşüm ile amaçlanan; hızlı gelişme görülmesi, sağlam bir birliktelikle büyük bir devlet olma idealini yakalamak yatmakta olduğu söylenebilir. Yapılan düzenlemelerde küçük devletlerin kültür yapısı gibi etkenleri kendi inisiyatifleri doğrultusunda yönetilmeleri gerektiği düşünerek, kendi içlerinde bağımsız bir tutum sergileyebilecek şekilde, devletçiklerin bir araya gelmelerini sağlamaya çalışmışlardır (Yanık, 2013: 34). Temel alınan bu durum sayesinde sağlam bir temel atılabilmek adına en nihayetinde 1787 Anayasası ile parçalı halde bulunan ABD'de birlik sağlanmış ve bu günkü ABD kurulmuştur. Günümüzde ABD'nin bu kadar etkili olabilmesinde 1787 Anayasasının kurmuş olduğu sistemin yadsınamaz bir payı olduğu söylenebilecektir. Oluşturulan bu anayasa aynı zamanda ülkenin demokrasi kültürüne de katkı sağlamıştır. İnsanların benimseyebildiği ve koruyucu bir sistem olması sebebi ile sisteme karşı halk nezdinde herhangi bir kötü algı oluşmamıştır. Sistemin bu güne kadar başarılı bir şekilde uygulanması bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Başkanlık sisteminin ABD'de doğmuş olması ve en iyi şekilde ABD'de uygulandığı yönündeki kanaatler ortaktır. Bu bağlamda Başkanlık sistemi incelenirken ABD'de uygulanan Başkanlık sistemi referans alınmaktadır. Bu sebeple Başkanlık sisteminin anlaşılabilmesi açısından ABD'de uygulanan Başkanlık sisteminin içeriği ve Başkanlık sisteminin oluşturduğu devlet yapısının incelenmesi uygun olabilecektir.

2.2. BAŞKANLIK SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ VE ABD’NİN DEVLET YAPISI

2.2.1. Başkanlık Sisteminin Özellikler

Hükümet sistemleri incelendiğinde yasama, yürütme ve yargı organlarının birbirleri ile olan ilişkileri değerlendirmeye alınması sebebiyle ve bu ilişkilerdeki bağın şeklinin nasıl olduğu hükümet sistemlerinin belirleyicisi olmaktadır. Bu belirleme yapılırken organlar arasındaki ilişkiler kuvvetler ayrımı veyahut kuvvetler birliği şeklinde tasvir edilir. Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme erkleri birbirlerinden keskin bir şekilde ayrılmışlardır. Yasama ve yürütme erkleri kudretli yetkilerle bezenmiştir. Başkanlık sisteminde erkler kendi alanlarındaki işlerle ilgili konularda karar alırlarken bütünüyle kuvvetlerin ayrımını sergileyebilmektedirler.

Başkanlık sisteminin genel manada üç ana unsuru vardır. Bunlar; yürütmenin tek başlı olması, devlet başkanını halkın seçmesi ve başkanın meclise karşı sorumsuzludur (Uluşahin, 1999: 30). Başkanlık sisteminde yürütme organında; Parlamenter sistem ve Yarı – Başkanlık sisteminde olduğu gibi iki başlılık mevcut değildir. Yürütmenin tek yetkilisi Başkandır. Başkanın meclise yani yasama organına karşı herhangi bir sorumluluğu yoktur. Çünkü halk tarafından seçilmekte ve meşruluğunun halk tarafından alınması sağlamaktadır. Görevini icra etmesi için belirli bir süresi vardır. Ve bu görevi icra ettiği dönem zarfında anayasal işlemler dışında, meclis yani yasama tarafından görevinden el çektirilemez. Bu durum sistemsal açıdan yürütme organına işlerlik ve süreklilik sağlarken başkanın olağan şartlarda değiştirilememesi yönünden bir olumsuzluk olarak değerlendirilebilmektedir.

Başkanlık sistemi kuvvetler ayrılığı ilkesinin keskin bir şekilde ayrılmasıyla belirli bir denge mekanizması üzerine kurulmaya çalışılmış bir sistemdir. Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organlarına birbirlerini dengeleyici bir şekil verilmiş ve böylece birbirlerini denetleyebilmeleri amaçlanmıştır. Bu dengeden hukuki olarak

bahsetmek mümkün olabilmektedir, ancak siyasi açıdan bakıldığında yürütme erkinin yasama erkinden daha üstün olduğu söylenilebilir (Çam, 2000: 88).

Başkanlık sisteminde yürütme erkinin başı olan başkan görevine seçimle geldiği için başka hiçbir organdan yardım almasına ve yaptığı işlerle alakalı olarak onay verilmesine ihtiyaç duymaz (Uluşahin, 1999: 30). Bu yüzden başkanın yani yürütmenin eli oldukça güçlüdür. Ve başkan eğer iyi bir yönetici değil ise sistem sorunlarla yüz yüze gelebilmektedir. Çünkü başkan ben meşruluğumu halktan alıyorum diyebilecektir.

Başkanlık sisteminde başkan önemli devlet kademelerine atamalar yapabilir veya bu atanmışların görevlerine son verebilir. Bu durumun tek istisnası olarak mahkeme üyelerini başkanın atayamaması gösterilebilir (Kuzu, 2011: 22). Bu sayede sistemde yürütme alanında bir etkililik yakalanması sağlanmaya çalışılır.

Başkanlık sisteminde, Parlamenter sistem ve Yarı - Başkanlık sisteminde var olan bir dengeleme aracı olarak yürütme yani başkan meclisin yani yasama organının görevine son veremez. Bu yetki başkana verilmemiştir. Başkanın yasama organına karşı elinde bulundurduğu yetkilerden söz edilebilir. Ve meclis üzerinde bazı yetkilerini kullanarak işlemler yapabilir. Bunlar; meclis toplantılarının uzatılması, meclisin görevde olmadığı tatil zamanlarında meclisi toplantıya çağırması, mecliste çıkan kanunları veto etme yetkisi, meclisten kendisine gönderilen kanun tasarılarını meclise tekrar görüşülmesi için geri gönderebilmesi, meclise yapılmasını istediği kanunlarla alakalı mesaj gönderip, isteklerinin gündeme alınmasını isteyebilmesi ve eğer yeteri kadar zaman kalmayıp meclisin çalışma süresi sonlara yaklaştı ise kanunları otomatik olarak veto edebilmesi sayılabilir. Böylece sistem kuvvetlerin dengelenmesi açısından birbirlerine imkân verebilmektedir.

Bir devlette hükümet sistemlerinin belirlenmesinde, devlet işlerinin icra edilmesinde yasama ve yürütme erklerinin birbirleriyle olan ilişkileri ve bağları bu sistemlerin temel belirleyicisidir (Keser, 2011: 25). Bu açıdan Başkanlık sistemine bakıldığında sistemde erkler arası uyumun en iyi şekilde yakalanabilmesi amaçlanılmıştır. Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme erklerinin yetki sahaları

net bir biçimde ele alınır. Çeşitli denetim mekanizmaları oluşturularak organların devamlılığı sağlanır. Bu denetim sistemine denge – fren mekanizması adı uygun bulunmuştur. Montesque ile anılan bu teorinin kökenleri İngiltere’de 1066 yılında normların istilasından 1689 tarihli haklar bildirdesine kadar olan süre içinde yasama ve yürütme erkinin kuvvetler olarak ayrılması yavaş yavaş gerçekleşmeye başlamıştır (Gözler, 2010: 82). Montesque kanunların ruhu isimli eserinde, kuvvetler ayrılığıyla ilgili şöyle bir ifade açıklamasında bulunmuştur. “ezeli bir tecrübe ile sabittir ki kuvvet sahibi herkes bunu kötüye kullanmaya meyleder ve kuvvetine hudut bulamayınca kadar gider! Kim derdi! Fazilet bile hudutlanmaya muhtaçtır. Kuvvetin kötüye kullanılmaması için tanzim neticesi kuvvetin kuvveti durdurması lazımdır” (Sezginer, 2010: 24). ABD Başkanlık sistemi bu açıdan oldukça işlevsel olduğu görülebilmektedir. Çünkü var edilen sistemde kuvvetler tam manasıyla dengelenebilecek ve keyfiyeti önleyecek şekilde frenlenilmiştir. Bu durum ABD’de sistem işleyişinin uzun zamandır uygulanıyor olmasıyla ve herhangi bir bozulmaya sebep vermemesi ve günümüze kadar kendini getirmesi sebebiyle korunduğu söylenebilir.

Başkanlık sistemi nezdinde Hükümet sistemi içerisinde eğer bir bozulma söz konusu ise bu bozulmanın idareyi sağlayan yöneticilerin arzularından ötürü kaynaklanıyor olabilir. Böylesi bir durumda sistem birbirlerini denetleme, bozulmaya engel olma açısından değişik kurumlara dağıtılsa bu bozulmaların azaltılması sağlanabilecektir (Şenel, 2002: 194). Böylece sistem işlerliğini korumaya devam edebilecektir. Aynı zamanda özellikle ABD tipi Başkanlık sisteminde yaşanabilecek olası sorunlar için sisteminde lobcilik faaliyetleri önemli bir yer tutar. Çünkü yasama ve yürütme arasında bağlantıyı sağlayarak bu erklerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve işlemlerini kolaylaştırıcı ve uzlaştırıcı bir görev üstlenebilirler (Kuzu, 2011: 43).

Başkanlık sisteminde kuvvetler ayrımının keskin bir şekilde olduğunun en büyük göstergelerinden birisi de yürütme kanadında olan kabinenin içerisinde yasama erkinin içerisinde görev alan hiç kimsenin olamaması ve böylece bu iki erkin birbirinden bağımsız olarak çalışabilmesinin sağlanması olduğu söylenebilir (Koçak, 2015: 33). Böylece her organın kendi alanıyla meşgul olabilmesi ve birbirlerinin

işlerine karışmamalarının sağlanmış olduğu görülebilecektir. Aynı zamanda bu durum sistemin tek elden yönetilmesini yani tek adam yönetimi ve diktatörlük şeklini almaması açısından da bu durumun uygulamaya alındığı söylenebilir.

Başkanlık sisteminde yürütme organı doğrudan halk tarafından seçiliyor olması sebebiyle Parlamenter sistemde yaşanan hükümet kuramama ve bu yüzden oluşan otorite boşluğu bu sistemde oluşmamaktadır. Bu yönüyle etkili bir yürütme organı sağlayarak Parlamenter sistemden ayrılmaktadır. Yürütme doğrudan halk tarafından seçilerek, Halkın egemenliği sisteme direkt olarak yansımaktadır (Beceren ve Kalagan, 2007: 130-181). Böylece ülke yönetiminde aksaklıklar yaşanmaz ve hem demokrasi açısından hem de ekonomik olarak olumlu gelişmelere meydan verebilir bir yapı ortaya çıkabilmektedir. Çünkü hükümet sistemlerinde dengelenmiş erkeler arasında yürütmenin işlevselliği etkin olduğunda sisteme olumlu bir şekilde yansıyabilecektir.

Başkanlık sisteminde parlamenter sistemde olduğu gibi disiplinli partiler çok fazla yer almazlar. Partiler başkan adayına herhangi bir maddi yardım yapamazlar (Çelik, 2016: 19-23). Özellikle ABD bazında bu durumun gerçekleştiği söylenebilir. Çünkü ABD'nin hem siyasal yapısı hem de demokrasi kültürünün gelişmişliği ve parti disiplini uygulamasının çok fazla olmaması ve sisteme etki etmemesinin etken olduğu söylenebilir. Yine aynı şekilde Başkanlık sisteminde egemenliğini halktan alan yasama ve yürütme organları arasında partisel bir bağ çok önemli değildir (Çam, 1993: 136). Siyasi açıdan özgürlüklerin korunması ve sistemin özünü bütünleşmiş olan demokrasi, partisel alanda yoğunlaşmayı değil bireysel anlamda yönetme gücünü savunmasından ileri geldiği şeklinde bir açıklamaya kavuşturulabilecektir.

Başkanlık isteminin özellikle ABD bazında başkan seçiminde halk doğrudan başkana oy vermemektedir. Öncelikle başkanı seçecek ikinci seçmenler halk tarafından oylanır. Bu şekilde iki dereceli bir seçim sistemi uygulamaya konulmuştur. İki dereceli seçim sistemi uygulanması sebebiyle ve seçim usullerinin sonucu olarak en fazla oyu alan aday değil, ikinci seçmenden daha çok seçmenin oyunu kazanan adayın başkan seçilmesi yatmaktadır. 2000 yılında ABD'de yapılan seçimlerde Al George, George w. Bush'tan daha fazla oy almasına rağmen George

W. Bush ikinci seçmenden daha fazla oy alarak başkan seçilmiştir. Bu durum sistemin, uygulanmak istenen her devlette farklılık arz edebilecek bir husustur. Çünkü devletler kendi siyasi kültürleri, devlet yapılanması, toplum yapısı gibi nedenlerle Başkanlık sisteminin kendilerine uygun bir yapı şeklini almalarını istemeleri gerekçe olarak gösterilebilir.

ABD’de uygulanan Başkanlık sisteminde fren ve denge mekanizması çerçevesinde idari işleyişteki farklı bir unsur veya birey; devletin yönetilmesinde üstün güç olamamaktadır. Bu durum erkler arasında hâkimiyet mücadelesini durdurduğu söylenebilmektedir.

ABD Başkanlık sisteminde kuvvetler ayrılığı açısından erklerin ayrılış dizaynı sert olması ve belirlenen görevleri neticesinde; sınırlamalar mevcuttur. Buradan hareketle Yasama kuvveti sınırlı bir kuvvettir. Çünkü yaptığı kuralları kendi icra edememektedir. Aynı şekilde yürütmede sınırlıdır ve yasamanın getirdiği kuralları uygulamakla görevlidir. Bu konumda yargı ise sadece yasama ve yürütme icrasındaki kanunların kontrolçüsü konumundadır. Tüm bu kuvvetler kendi görev alanlarını aşarlarsa o sistemde özgürlük ve hürriyetlerden söz edilmesi mümkün olmayabilmektedir (Şenel, 2002: 355). Hükümet sistemleri açısından düşünüldüğünde ABD’de uygulanan Başkanlık sisteminin yukarıda bahsedilen temel hak ve özgürlüklere verilen önem ile şekillenmesi sistemin neden başarılı bir yapı olduğunu gösterebilecek bir niteliktedir.

Locke göre, devlet yönetiminde yasama, yürütme ve federatif kuvvet şeklinde üç adet kuvvet vardır ve bunlar birbirlerinden ayrı olmalıdır. Yasama, kanun yapma; yürütme, kanunları devamlı ve aksatmadan uygulama, federatif kuvvet ise savaş, barış, birlik ve ittifak yapma kuvvetidir. Yargı organını ayrı bir kuvvet olarak görmeyip yürütmeye birlikte değerlendirmekte ve ona dâhil etmektedir (Gözler, 2010: 219). Bu açıdan bakıldığında Başkanlık sistemi açısından ele alınabilir kılan yan; başkanın yaptığı üst düzey atamalar gösterilebilir. Özellikle yargı alanında yaptığı atamalar ile yargının ayrı bir organ değil yürütmenin içine dâhil edilmiş bir şekilde oluşturulmuş olduğu görülmektedir.

Başkanlık sisteminde Yönetilenlerin siyasi tehlikelere karşı korunması için yasama ve yürütme birbirinden ayrı ve farklı kişiler üzerinden kullanılması şekli benimsenmiştir (Şenel, 2002: 345). Kuvvetlerin sert ayrılığının bir neticesi olarak karşımıza çıkan bu durum kuvvetler ayrılığının olmadığı bir sistemde yasamanın tekeline çıkan kanunları kendisi için uygulamaması ve kendi çıkarlarını düşünmesi şeklinde bir amaca dönüşebilir. Bu da otoriterliğe sevk edebilir. Diğer organlar burada dengeleyici bir rol oynaması amaçlanır. Bu yüzden kuvvetler ayrılığı oldukça önemlidir (Erdoğan, 1996: 100). Aynı durum yürütme açısından da düşünülebilir. Yasama organı, güçlü olan yürütmeyi dengelemesi gerekmektedir. Aksi halde sistem bir diktatörlük şeklini alabilir hale gelebilecektir. Yasama organı kuvvet ayrımı sayesinde yürütmenin icralarına karşı önlem alabilecek konuma gelebilecektir (Hekimoğlu, 2009: 11). Bu durum sistemin işlerliğini sağlamanın yanında, sisteme olumlu katkılar sağlayacaktır.

Günümüzde kuvvetler ayrılığı ilkesinin ulaşmak istediği noktalar; yasama faaliyetlerinin içerisinde halkın temsilinin daha geniş bir şekilde tesir etmesi, yürütmenin yasama üzerinde baskı uygulayabilmesinin önlenmesi, yürütme yetkisinin kötüye kullanılmamasının sağlanması ve yürütmenin kanunlara bağlı olarak hareket etmesini sağlamaktır (Sezginer, 2010: 30). ABD bazında Başkanlık sistemi uygulamasında bu noktada da oldukça işlevseldir. Çünkü sistemde var edilen hem organlar hem de hukuki yapı bu durumun gerçekleşmesini sağlamaktadır. Böylece Başkanlık sisteminin dikta rejimlerinde olan yasama, yürütme ve yargı erklerinin tek bir kişi ya da grupta toplanmasının önünü kesebilecek bir hal almasını sağlayabilecek sistemdir (Gözler, 2010: 224).

ABD Başkanlık sisteminde başkan yasaların düzgün bir biçimde uygulanmasını ve senatonun onayıyla birlikte memurların atamasını yapar. Ancak başkan memurları görevlerinden uzaklaştırırken senatonun onayına ihtiyaç duymaz (Keser, 2011: 35). Bu durum başkanın tek başına kullanabileceği yetkilerden biridir. Aynı zamanda başkanın yapmış olduğu atamaların yasama tarafından onaylanması şeklinde Yasamaya verilen bu yetki ile yürütme alanında bir bağ sağlanılmıştır. Böylece hem denge- fren hem de denetleme yetkisi yasama altına dâhil edilmiştir.

Başkanlık sistemlerinde başkanın denetlenilmesi açısından yasama organına verilen yetkilerden biride başkanın sorumluluğuyla ilgilidir. Başkanlık sistemlerinde başkanlar halka karşı sorumludur. Lakin istisna olarak yasama organı tarafından da denetlenebilmektedir. Başkanın yapmış olduğu olumsuz işler yahut işlemiş olduğu suçların kesin karara varılması sonucunda başkanların görevlerinden alınabilmeleri uygun bulunmuştur. ABD Başkanlık sistemi uygulamasına bakıldığında bu zamana kadar impeachment adı verilen bu durum uygulanmamıştır. Görevinden uzaklaştırılmış herhangi bir başkan yoktur (Gözler, 2010: 237). Sitemin tıkanmaması adına bu durum Başkanlık sisteminde bir diğer denetim mekanizması olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Başkanlık sisteminde bakanlar, başkanın belirlediği siyaseti takip edip uygulamak zorundadır. Bakanlar başkana karşı sorumludurlar. Başkanlık sisteminde son sözü başkanın söylemesi sebebiyle bakanlar bir danışman vazifesinden ileri gidemediği görülebilmektedir (Keser, 2011: 36). Çünkü yürütmeyi belirleyen tek kişi başkandır. Siyasi sorumluluk bağlamında bu durum oldukça normal karşılanabilirken yürütme organını tekilleştirip, devlet yönetiminde etkililiğin usta ellerce yapılabilmesi koşulunu ortadan kaldırabilir bir durum yaratabilmektedir.

2.2.2. ABD'nin Yürütme Organı

ABD Başkanlık sisteminde oluşturulmaya çalışılan ulusal bazda birliği hızlandırmak ve gerçekleştirmek için yürütme erkinin güçlü olması fikriyle yürütme organı oluşturulmuştur (Çam, 1990: 103). Ancak güçlü yürütme organı oluşturulurken sistemin yürütmenin tek elinde olmasını engelleyecek düzenlemelere yer verilmiştir.

Sistemde yürütme yapısı oluşturulurken yürütme organının daha işlevsel ve hızlı olabilmesi için yürütme organı tekli bir yapı içerisinde var edilmiştir. Yürütmen tüm yetkileri başkanda toplanmıştır. Yürütmenin başı olan başkan hem devletin başıdır hem de hükümetin başı konumundadır (Bilir, 2013: 147). Yürütmenin tüm yetkileri başkana verilmiş olması onu ülke yönetiminde tek tip şeklinde hareket edebilmesine olanak tanıyacak şekilde düzenlenmemiştir. Yürütme faaliyetlerinde başkan yetkisini

kullanırken her şeyi istediği gibi yapamayacaktır. Sistemin diğer organlar tarafından denetlenmesi ve dengelenmesi hususu sağlanarak yürütme organı işleyişi etkili kılınmıştır.

ABD’de yürütmenin başı olan başkanı direk halk seçer ve parlamenter sistemde olduğu gibi yasama erkine karşı herhangi bir sorumluluğu yoktur. ABD’de uygulanan Bu istemin temel özelliklerinden biri olarak bu söylenebilir (Uluşahin, 1999: 30). Yasama ve yürütme erkleri farklı şekillerde ve zamanlarda seçilmeleri kararlaştırılmıştır.

ABD Başkanlık sisteminde başkan yürütme görevini tek başına yerine getirir. Ancak kendisine yardımcı olmaları açısından başkan yardımcılarını bir nevi danışmanlar atayabilir. Atadığı bu danışmanlar sadece başkana karşı sorumludurlar (Kuzu, 2011: 22). Bu durum yürütmenin etkililiği sağlanması açısından daha hızlı yol alınabilecek düşüncesiyle var edilmiştir. Başkan aynı zamanda devletinde başı olması sebebiyle ülke iç ve dış siyasetinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Başkanın devletin başı olması sebebiyle geldiği konum açısından Woodrow Wilson başkan seçilmeden önce bile başkanlıkla alakalı olarak; “başkan tüm olaylarda milli bütünlüğün temsili olan tek ses konumundadır” demiştir (Yanık, 2013: 41). Bu da ABD’de yürütmenin başı ve devletin başı olan başkana biçilen rollerin ve sorumluluğunun ne ölçüde olduğunu gösterebilir.

Başkan yardımcılarını yani bakanlar kendilerini belirleyen başkanla birlikte görev yaparlar. Başkanın görev süresi bittiğinde bakanların da görevleri biter (Kuzu: 2011: 22). Bu durum siyaseten yürütme alanında bir ortaklaşa yürütüm halini alabilmesi düşünüldüğünden bu şekilde uygulanabilmektedir. Zira Parlamenter sistemin içerisinde var olan koalisyon hükümet şekilleri gibi bir durumun ortaya çıkmaması amaçlanmaktadır. Bu sayede yürütmede tekililik ilkesi gerçekleşmiş olmaktadır.

ABD’de kuvvetler ayrımı keskin bir şekilde var olduğu için kongre içerisindeki üyelerden hiçbiri bakan olamazlar (Gözler, 2011: 574). Böylece her erk kendi alanındaki işlerle ilgilenebilmektedir. Ayrıca bu erklerin birbirlerini Parlamenter

sistemde var olan birbirlerini etkileyebilme durumu bir nevi devre dışı bırakılarak, sistemin aksamdan yürütülmesinin sağlanmaya çalışıldığı söylenilebilir.

ABD Başkanlık sisteminde başkanın seçimiyle alakalı olarak geliştirilen usul kendine has bir yapı içermektedir. Yürütmenin başı olan başkanın seçiminde halk doğrudan başkan adayına oy vermez. Öncelikle ikinci seçmenler adı verilen bir grup halk tarafından seçilir. Bu ikinci seçmenler başkanı belirlerler. Her federe devlet için, o devletten çıkan temsilciler meclisi ve senato sayısı kadar ikinci seçmenler seçilir (Bilir, 2013: 153). Böylece başkan adayını seçecek olan deyim yerindeyse seçilmiş bir kurul oluşturulmaktadır. İkinci seçmenlerin halk tarafından seçilmesi üstün körü gerçekleşen bir uygulama değildir. İkinci seçmenler başkanın seçiminde söz sahibi olabilmek için seçim yarışına girmektedirler. Topluma; seçilebilmek için politik anlamda görüşlerini açıklayabilmektedir. Bu vasıta ile ikinci seçmenler topluluğu seçilmeden önce yaptıkları açıklamalar ile hangi adayları destekleyeceklerinin az çok halk tarafından bilinmesi sağlanır. Böylece ikinci seçmenlerin seçilmesiyle başkanın kim olacağı seçim sonuçlanmadan tahmin edilebilir bir öngörüle bulunulabilmektedir (Gürbüz, 1987: 95). Bu durum ABD’de sisteminin demokrasi temelleri açısından oldukça gelişmiş olmasının bir göstergesidir.

ABD Başkanlık sisteminde başkan adayı olabilmek için belirli koşulların yerine getirilmiş olması gereklidir. Bunlar kısaca; 35 yaş doldurulmuş ve en az on dört yıldır ABD vatandaşı olmak gereklidir. Hem başkanın hem de bakanların görev süresi dört yıldır. Bir kez seçilen başkan bir daha seçilebilmektedir (Kuzu, 2011: 27). Bu durumun oluşturulmasında Başkanlık sisteminde baskıların uygulanabilmesine meydan vermemesinin amaçlandığı söylenilebilir. Ancak ABD’nin siyasi kültürü düşünüldüğünde bu durumun gerçekleşmesinin artık çokta mümkün olmadığı belirtilebilir. Yine ABD Başkanlık sisteminde başkan, iki kez arka arkaya seçilmesi durumunda üçüncü kez seçilemez lakin eğer iki kez seçilen başkan bir seçim dönemi kadar ara verip seçime katılmaz ise üçüncü kez tekrar seçilebilir (Kaya, 2017: 30). Ve daha sonrasında tekrar seçilemez.

ABD’de tüm adli, idari, siyasi ve yüksek amirleri atamak ve mahkeme hâkimleri hariç diğer tüm devlet görevlilerinin görevlerine son verme yetkisi başkana

verilmiş bir yetkidir. Bu konuda siyasal kültür olarak başkan senatonun onayına ihtiyaç duysa da her ikisi de bu durum karşısında ters düşmemişlerdir. Başkan sadece halkın ve siyasi kurumların değil ordunun da başı konumundadır. Savaş ve barışta dış politikanın belirlenmesi ve yürütülmesi başkana ait bir yetkidir.

ABD başkanı aynı zamanda federal devlete karşı işlenmiş olan suçları affetme ve cezalarda indirim yapabilme yetkisi vardır. Federe devletlere karşı yapılan suçlar ise başkanın yetkisi dâhiline girmemektedir (Çam, 1990: 111). Başkanın yetkileri açısından bakıldığında bu durum onun devletin başı olması sebebiyle büyük bir yetki verildiğini gösterebilmektedir.

ABD Başkanlık sisteminde başkana parlamenter sistemdeki kanun hükmünde kararname çıkarılmasına benzeyen bir yetki verilmiştir. Bu yetkiye “executive orders” adı verilmiştir. Başkan bu yetkilerle çeşitli düzenlemeler yapabilir. Başkanın bu yetki sayesinde mevcut yasalarda değişiklik yapabilmekle birlikte yasanın olmadığı konularda yasa yapıcı gibi davranabilmektedir. Bu yetkinin başkan tarafından kullanılmasında kongreden herhangi bir icazet almasına gerek yoktur (Gözler, 2001: 35). Bu yetkinin anayasal herhangi bir karşılığı olmamasına rağmen uzun zamandır başkanlar tarafından uygulanabiliyor olması sebebiyle kabul görür bir nitelik kazandığı söylenebilir.

Başkanın bir diğer yetkisi ise kongrenin başkana direkt olarak bazı konularda yetki vermesidir. Kongre teknik, ticari, ekonomik ve idari işler konularında kendi yapabileceği işlemleri başkanın daha hızlı yapabilmesi için başkana devredebilmektedir. Yani yasama organı olan kongre, yürütme organı olan başkana doğrudan bir yetki devredebilmektedir (Gözler, 2001: 40). Yürütmenin bazı alanlarda hızlı bir işlem yapabilmesinin sağlanması amaçlandığı söylenebilir.

Başkanın denetlenebilmesi açısından sisteme dâhil edilen bir mekanizma vardır. impeachment yöntemi: başkanın vatana ihaneti, zimmetine para geçirme ve farklı türdeki ağır ceza almasına sebep olabilecek durumların varlığında kongrenin başkanı görevden alması demektir. Impeachment sisteminin uygulanmasında temsilciler meclisi başkana üçte bir oy çokluğuyla suç işlediğine dair bir karar alınıp

bu kararı federal yüksek mahkeme başkanının güdümünde bir araya gelen senatonun yargılamasını isteyebilir. Bu durumda senato başkanı yargılamak zorundadır.

ABD de yasama ve yürütme erkleri üyeleri birbirlerinin içerisinde yer alamaz. Kuvvetler ayrığı keskin bir şekilde uygulanır. Bu sebeple başkan yasama erkinin çalışmalarına katılamaz. Yürütme olarak başkan yasama organı içerisinde kanun teklifinde bulunamaz, meclis işleyişine yürütme olarak müdahil olamaz ve meclisin işleyişini durduramaz. Ancak başkan veto yetkisini kullanabilir. Böyle bir durumda başkanın veto yetkisini kullanması sonucu hazırlanan yasa kongreye geri döner ve kongrede tekrar görüşülüp, kongrenin her iki kanadı tarafından üçte iki oy çoğunluğuyla kabul edilirse kanun yasalasmış olur (Teziç, 1991: 430).

2.2.3. ABD'nin Yasama Organı

ABD'de yasama organı ve yürütme organı ayrı zamanlarda ve usullerde seçilmektedirler. Bu durum iki farklı parti tipi uygulanan ABD'de başkanın ve meclisin yani kongrenin farklı partilerden oluşmasını sağlayabilerek birbirlerinin alanlarına müdahale edememeleri ve sistemin bu vasıta ile dengelenebilir olacağı düşünülmektedir. Yasama organı başkandan ayrı bir zamanda seçildiği için göreve gelir gelmez hükümetten ayrı bir tutum izleyebilir (Tunç ve Yavuz, 2009: 9). Yasama organının hangi şekilde olduğu bu sistemde çok önemli değildir. Çünkü demokrasi kültürünün gelişmişliği ve parti disiplinin gevşek olması sebebiyle önem arz etmemektedir. Burada önemli olan seçimlerin ayrı zamanlarda yapılmasıdır (Tunç ve Yavuz, 2009: 9). Böylece sistemde oluşan sorunlarla alakalı olarak birbirlerini dengeleyebilecek bir yapı sergilenmektedir. Bunuda ayrı zamanlarda seçilerek birbirleri üzerlerinde olan yetkilerini kullanarak, sorunların azaltılması ya da ortadan kaldırılabilmesi şeklinde uygulayabileceklerdir.

ABD'nin yasama biçimi iki yapıdır. Bu yapıya kongre adı verilmektedir. Bu yapıda temsilciler meclisi ve senato kanatları vardır. Temsilciler meclisinin temsilci sayısı 435 tir. Bu sayı federe devletlerin toplu bir şekilde yönetildiği federal sistemde, federe devletlerin nüfuslarıyla doğru orantılı olarak temsilciler meclisine üye göndermeleri ile oluşur. Seçimler her iki yılda bir yenilenmektedir. Temsilciler

meclisine seçilebilmek için en az yedi yıllık bir ABD vatandaşlığı ve 25 yaşının doldurulmuş olması şarttır (Bilir, 2013: 150). Seçilen temsilciler meclisi üyelerinin kaç kez daha seçilebileceğine dair herhangi bir sınırlama ve belirleme mevcut değildir.

Temsilciler meclisinin yapabileceği kendine has bazı yetkileri vardır. Bunlar; mali konular hakkında yapılacak kanun önerilerinin temsilciler meclisi tarafından verilmesidir. Burada sadece öneride bulunma yetkisi vardır. Bu önerilerin kabulü senato tarafından gerçekleştirilmektedir. İkinci yetkisi ise sistemde başkanın ikinci seçmenler tarafından seçilememesi durumunda en çok oyu alan üç aday arasından başkanı seçmektir (Kuzu, 2011: 35). Böylece başkan seçilememesi durumunda oluşacak boşluğun ortadan kaldırılması sağlanmıştır. Aynı zamanda başkanın meşruiyetini halk tarafından seçilen bir merciden alması devam ettirilmiş olacaktır.

ABD'nin bir diğer yasama organı kanadı ise senatodur. Senato ise 100 temsilciden meydana gelmektedir. Bu sayı ABD'de bulunan 50 federe devletin her birinden ikişer üye gönderilmesiyle oluşan bir kuruldur. Senato üyeleri temsilciler meclisi gibi nüfuslarıyla orantılı bir şekilde seçilmezler. Çünkü her federe devletin eşit bir şekilde temsil edilmesinin sağlanması amaçlanılmıştır. Senatoya seçilebilmek için 30 yaşın doldurulmuş olması ve seçileceği federe devlette yaşıyor olması ile en az dokuz yıldır ABD vatandaşı olması gerekmektedir (Bilir, 2013: 150). senato kendi içerisinde kendisini yönetmek için bir başkan seçmez. Senatonun başkanı başkanlık makamının yardımcısı olan başkan yardımcısıdır. Senatoda 16 tane daima görev yapan komisyonlar bulunur.

Senatonun temsilciler meclisinde olduğu gibi kendine özgü bazı yetkileri vardır. Bu yetkiler şöyle sıralanabilir; Başkanın seçmiş olduğu üst rütbeli memurları, bürokratları, büyükelçileri ve federal mahkemeye yapılan üye atamalarını tasdik etme yetkisi vardır (Kuzu, 2011: 35). Bu görev temsilciler meclisine verilmemiştir çünkü temsilciler meclisi federe devletlerin nüfuslarıyla doğru orantılı bir şekilde temsil hakları vardır. Oysa federal yapı içinde her federe devletin nüfusları bir değildir. Bu durum yapılacak onaylamalarda federe devletlerin birbirlerine karşı

üstün olabilmelerini sağlanabilecektir. Bu durumun oluşmaması için bu görev eşit bir şekilde temsil edilen senatoya verilmiştir.

Dış politika bağlamında Başkanlık sisteminde başkan uluslararası anlaşmaları yapma yetkisi vardır. Ancak bu anlaşmaların onaylanması senatonun elindedir. Bu da Başkanlık sistemine getirilen denge –fren şekillerinden biridir. Ayrıca senato başkan yardımcısının ikinci seçmenler tarafından belirlenmemesi durumunda başkan yardımcısını iki aday arasından seçmekle yetkilidir (Kuzu, 2011: 35). Yine temsilciler meclisinde olduğu gibi seçilmişlerin başkanı seçmesi yolu benimsenmiştir.

ABD kongresinde yasama çalışmaları süre bakımından uzun ve karmaşık bir şekildedir. Kongrede yer alan üye kongrenin hangi kanadında yer alıyorsa, o meclise yasa önergesi vererek yasama işleyişini başlatabilir. Yapılan bu öneriler komisyonlara gönderilerek kongrede sunulabilecek hale getirilir. Eğer kongrenin her iki kanadı da bu yasayı onaylar ise yasa başkana iletilir. Başkan isterse bu yasayı veto edebilir. Ancak veto edilen bu yasa teklifi tekrardan kongreye geri gönderildiğinde kongrenin her iki kanadı da bu yasayı tekrar kabul ederse tasarı kanunlaşmış olur (Çam, 1990: 121).

Disiplinsiz ve ideolojileri birbirine çok uzak olmayan partilerin varlığı sebebiyle kongre bağımsız, güçlü ve özgürdür. Çünkü kongre üyeleri bu durum sebebiyle hangi partide olursa olsun parti ideolojisine veya çıkarlarına uymak zorunda kalmamaktadır. Bu durum Temsilcisi seçileceği bölgede halkın desteğini alabileceği vaatlere yönelmelerinde kolaylık sağlamaktadır. Bu durumun neticesi olarak verilen vaatler ve propagandaların etkisiyle seçilecek kişinin partisiyle örtüşme bile kongreye seçilebilme potansiyeli olan bir sistem olması sebebiyle kongre temsilcilerini güçlü kılmaktadır (Tunç ve Yavuz, 2009: 22).

2.2.4. ABD'nin Yargı Organı

1787 anayasası ile ABD federal yüksek mahkemesi kurulmuştur. Federal yüksek mahkeme tüm yargı ağı içerisinde en yetkili ve önemli kurumdur. Aynı

zamanda bu anayasada sadece federal yüksek mahkeme değil bir ağ bütünü şeklinde bir yargı sistemi öngörülüp oluşturulmuştur (Yanık, 2013: 378).

ABD’de yargı organı iki yapıya bir şekilde kurulmuştur. Bunlar; federal mahkemeler ve federe devletlerin mahkemeleridir. ABD’de yargı birliği vardır. Yargı mercileri adli ve idari yargı şeklinde bölümlere ayrılmamıştır. Yargı ağının çatısını federal yüksek mahkeme oluşturur ve diğer tüm mahkemeler federal yüksek mahkemeye bağlı olarak yürütülürler. Yargı bütünlüğü çerçevesinde hem federal devlette var olan mahkemeler hem de federe devletlerin mahkemeleri federal yüksek mahkemenin denetimi altındadır. Federal yüksek mahkemenin vermiş olduğu kararlar tüm yargı ağı içerisinde son sözdür ve tüm mahkemeler bu kararlara uymak zorundadır. Ancak yargı ağı içerisinde adli ya da idari diye bir ayrımın olmaması, belirli alanlarda uzmanlaşmış mahkemelerin varlığını doğurmuştur (Gözler, 2011: 458). Yargı birliği hükümet sistemlerinde belirleyici bir rol oynamamaktadır. Yargının varlığı ve etkililiği ve dolayısı ile kendine has olan bağımsızlığı hükümet sistemlerinden bağımsız gösterilebilir bir olgudur. Yargı birliğinin var oluşu o sistemler de yargının kötü işleyebileceği algısını yaratmaz. Çünkü Başkanlık sistemiyle yönetilen ABD’de ve parlamenter sistemde yönetilen İngiltere’de de uygulanabilmektedir (Bilir, 2013: 158).

ABD’de federal yüksek mahkemesinin üye sayısı dokuzdur. Bu dokuz yargıç ABD barosunun görüşü ve senatonun uygunluk vermesi üzerine ABD başkanı tarafından hayatlarının sonuna kadar görev yapmaları için atanırlar (Gözler, 2011: 577). Burada federal yüksek mahkemenin üyelerini atama görevi yürütmenin başı olan başkana verilmiştir. Hukuki açıdan gerçekleştirilen her düzenleme federal yüksek mahkeme tarafından incelenebilmektedir. Federal yüksek mahkemenin kararları yasama ve yürütme organları için ayrıca yargı ağının tümü için bağlayıcı niteliktedir.

ABD yargı sisteminde federal yüksek mahkemenin hemen alt kademesinde federal temyiz mahkemesi, sonrasında federal bölge mahkemeleri gelmektedir. Federal yapıdaki bu yargı ağının dışında her federe devletinde ayrı birer yargı ağları vardır. Federal sistemde yargıçlar görevlerinin başına atanarak gelirlerken, federe

devletlerde seçimle iş başına gelmektedirler. Eyalet seviyesinde bu yargıçların hemen hemen tümü bu şekilde seçimle göreve gelmektedir (Polatoğlu, 2013: 6). böylece yerel anlamda halk kendisini yargılayacak olan makamların meşruluğunu atama usulüyle değil doğrudan halktan alabilmektedir.

Federal yüksek mahkeme, anayasanın zamanın şartlarına göre yeniden yorumlayarak süreklilik ve güncellik ile ilgili yeni durumlar ortaya çıkarıp ülkenin yargı sistemine katkı sağlayabilmektedir. Bunun yanında yasama ve yürütmenin faaliyetlerini denetleme ve dengeleme gücünü anayasa uygunluk şartıyla yerine getirebilmektedir. Federal yüksek mahkemesinin tüm kararları federal devlet ve tüm federe devletler için bağlayıcıdır. Yukarıda bahsedilen yargı denetimi 1787 Anayasasıyla mahkemeye verilmemiş olsa da bu denetim mekanizması mahkemenin kararlarıyla içtihadı olarak sistemde yer edinmiştir. Bu yetki günümüzde de halen kullanılmaya devam edilebilmektedir.

2.3. BAŞKANLIK SİSTEMİNİN OLUMSUZ YÖNLERİ

Hükümet sistemleri tam anlamıyla sorunsuz işleyebilen yapılar değildir. O yüzden hükümet sistemleri incelenirken, sistemlerin olumlu ve olumsuz yönlerinin gözden geçirilmesi sağlıklı olacaktır.

Başkanlık sisteminde ilk göze çarpabilecek sorunlardan biri başkanın seçim süresi ve bu seçim süresi bitmeden her ne sebeple olursa olsun görevine son verilememesidir. Yani görevi başındayken başkanın başarısız olması veyahut yeterince yetenekli olmayan birinin başkan olarak seçilmesi, toplumun istememesine rağmen görevde kalmasına sebep olabilecektir (Yazıcı, 2011: 43). Yürütmenin etkinliğinin kısıtlanmaması ve ülke çapında yürütme boşluğu olabilmesi durumunda devletin zarar görmemesi amaçlandığı vurgulanabilir. Başkanın seçimine ilişkin görev süresiyle alakalı olarak iki kez seçilebilmesi sebebiyle, seçilmesinin ilk döneminde oldukça iyi bir yönetim performansı sergileyebilir. Fakat ikinci kez seçildiğinde tekrar başkan seçilemeyeceğini bildiği için ülke için doğru olmayan yanlış yollara sapabilip hatalar yapabilmesini sağlayabilecek bir potansiyele sahip olması gösterilebilir. Çünkü tek elde toplanan ve kontrolsüz kullanılacak bu

kadar çok yetki kişisel dürtüleri arttırıp sistemi bir dikta rejimi şekline dönüştürebilir. Bu durum ülkeyi içinden çıkılması zor durumların içerisine sokabilir. Başkanın olağan dönemlerde halk tarafından seçim yoluyla desteklenmeyerek görevinden alınabilmesi ve bu yolla yasama ya da yargı erkleri açısından Sorumsuzluğunun olması sebebiyle başkanın herhangi bir hesap vermeyeceğini bilmesi gösterilebilir (Yazıcı, 2005: 130). Böylece sistemde keyfi oluşumlara ve uygulamalara meydan verilebilecek bir alt yapıya sahip olduğu söylenilebilir. Bu durum sistemde katılık denir ve hem demokrasiye hem de sistem krizine neden olabilir. Başkanlık sisteminde başkan görev süresi boyunca değişmediği için başkan yardımcısı da görevine devam etmektedir.

Başkanlık Sistemin bir diğer sorunu da her iki organın da seçimlerle iş başına gelmesidir. Yani yasama ve yürütme organı seçimlerle belirlenmektedir. Farklı zaman ve usullerde seçiliyor olsalar da her iki erkte biz gücümüzü halktan alıyoruz diyerek uzlaşamamaları durumunda sistemde krize ve tıkanıklığa sebep olabilmelerinden kaynaklanan bir sorundan bahsedilebilir (Yazıcı, 2011: 54). Tıkanıklıklara meyil verebilecek bu sistemde tıkanıklıkların giderilmesi yolunda hangi erkin daha etkin olabileceği kestirilememektedir. Böylesi bir durumda her iki erkte meşruluğunu gündeme getirerek görüş ayrılıklarının vesilesiyle sorun çözülemeyecek noktalara gelebilecektir (Özbudun, 2005: 109).

Başkanlık sisteminde başkanın ihtiyaç duyduğu yasaları kongrenin yerine getirmemesi sebebiyle başkan yapmayı istediği işleri, politikaları gerçekleştiremeyecektir. Burada organlar arasında uzlaşma sağlanması yoluna gidilmesinin sağlanabilmesi öngörülmüştür. Ancak farklı zamanlarda seçilen başkan ve meclis sistemin dengelenmesine hizmet edebilmektedir. Çünkü yasama organı başkandan farklı zamanda seçilerek başkandan bağımsız bir yapı halini alabilmekte, başkanı denetleyebilmektedir. Başkanın olası başarısızlıkları durumunda yasama; Başkanın ihtiyaç duyduğu yasalar yerine getirilmiş olsa bile bunu; uygulamada sıkıntılar yaşatması halinde maddi desteği vermeme yoluna gidebilir. Yani bütçe onayının kongreye verilmiş olması sistemin işlerliğini azaltabilecek veya tıkayabilecek olumsuz durumlardan biri olarak söylenebilir.

Başkanlık sisteminde başkanlık makamı ya da yasama organının çoğunluğunun farklı partilerden oluşması durumunda yasama ve yürütme erkleri arasında uyum çatışmalarının yaşanması kaçınılmaz olabilecektir.

Başkanlık sisteminde başkanlık yarışında yarışan adaylardan kazananın egemen olduğu bir sistem olması sebebiyle kaybeden aday diğer seçimlere kadar beklemek zorunda kalabilir. Yahut siyaset sahnesinden çekilmek isteyebilir. Çünkü sistem onun muhalefet olarak kalmasına bile izin vermeyebilir. Tüm yetkiler sadece başkana verilir (Yazıcı, 2011: 54). Kaybeden aday siyasal olarak tamamen ötekileşebilir. Aynı zamanda bu durum halkın arasında da ayrışmayı ve gerilimi getirebilecek bir yapıya sahip olduğu söylenilebilir. Çünkü başkanın hem yürütme gücü hem de devletin başı olması durumu vardır. Bu da onu tüm çevrelere karşı eşit olması gerekliliğini ortaya koymasını gerekli kılar.

Başkanlık sisteminde bir diğer sorunda başkanlık makamının bir kişinin tekelinde toplanabilir bir yapı şeklini alabileceği görülebilmektedir. Belirli bir süre için seçilen başkan görev süresi dolana kadar el çektirilemeyeceği için diktatörlüğe dönüşebilme potansiyelinin daha kolay olduğu bir sistem olarak düşünülebilmektedir. Başkan Kibirli bir insana dönüşüp ülkeye zarar verici eylemlerde bulunabilir ve bu zararlar karşısında sorumlu tutulamayacağını bilmesinden ötürü otoritesini arttırma yoluna gidebilir.

Başkanlık sisteminin olumsuz yönlerinden bir diğeri, demokrasi ve siyasi kültürü oturmamış devletlerde başarılı bir şekilde uygulanamayacağı fikridir. Çünkü bu sistem ABD gibi demokrasi ve siyasi kültürü oturmuş olan bir ülkede ideolojik farklılaşmalar çok fazla ve kopuk değildir. Bu yüzden sistemin başarılı bir şekilde uzlaşmacı yönünü ortaya koyarak ilerleyebilip, sağlıklı bir şekilde sürdürülebilir olduğu görülebilmektedir (Bal, 2013: 8-12).

Parlamentar sistem nezdinde Cumhurbaşkanının tarafsızlığı söz konusu iken Başkanlık sisteminde başkan hem yürütmenin başı olması hem de devletin başı olması sebebiyle, yaşanabilecek sistemsel tikanıklıklarında arabulucu vazifesi, ortamı yumuşatıcı bir görev alamayacaktır. Oysaki devletin başı vasfıyla daha birleştirici ve

siyasi olarak daha uygun bir seyir izlemesi gerekliliğinin düşünülmesi bu sistemde bir olumsuzluk olarak gösterilebilir.

Başkanlık sisteminin yapısı incelenirken Başkanlık sisteminde parti varlığıyla alakalı olarak sistemin iki partili bir yapıya daha çok uygun olduğu ve bu vasıta ile sistemin daha sorunsuz bir şekilde ABD’de işlediğini açıklamıştık. Başkanlık sistemi çok partili bir yapıya uygun olmaması ve çok partili temsilin sistemin içerisinde var olur ise tıkanıklıkların çıkabilmesi muhtemeldir. Çünkü çok partili bir siyasi kültürü olan ülkelerde sistem işleyemeyecektir. Küçük partiler ya da siyasal ideoloji olarak ortak tabanda birleşen yapılar ana eksen partilere doğru kayma yaşayabilecektir. Çünkü sistem bunu zorunlu kılmaktadır. Buda siyasi olarak demokrasi kültürünün gelişmesini olumsuz yönde etkileyebilecektir.

2.4. BAŞKANLIK SİSTEMİNİN OLUMLU YÖNLERİ

Başkanlık isteminde devletin başı olan başkanın halk tarafından seçilmesi ona meşruluk kazandırmaktadır. Böylece başkan güçlenir ve yasama organından icazet alması gerekli değildir (Tunç ve Yavuz, 2009: 16). Yürütmenin etkililiği bağlamında verilen bu sorumluluk sistemi güçlü kılabilmektedir. Yürütmenin bu şekilde tek elde toplanmasıyla devlet için olumlu işler daha kolay yapılabilir bir hal alabilmektedir. Çünkü yapılacak işlemlerde yürütme direk yetkili ve sorumludur.

Başkanlık sisteminde kuvvet ayrılığı prensibine bağlı olarak uzmanlaşmış ve tüm yetkilerin tek bir merkezde toplanması sağlanmıştır. Ve böylece güçlü hale gelen yönetim daha hızlı ve istikrarlı olmayı sağlayabilmektedir (Gözler, 2011: 581). Bundan kasıt seçilen başkanın üst düzey kamu yöneticilerini atayabilmesi gösterilir. Çünkü başkan tek başına yaptığı bu atamalarda işin liyakat kısmına en uygun olan ve en bilgili kişiyi görevlerinin başına getirebilecektir. Böylece devlet işleyişi olumlu anlamda bir seyir izleyebilecektir.

Başkanlık sisteminde kuvvetler ayrılığının keskin bir şekilde ayrılmış olması ve bu ayrımın temel hak ve hürriyetlerin korunması için sistemin elverişli olduğunun düşünülmesi, Başkanlık sisteminin olumlu yanlarından gösterilebilmektedir.

Yürütme erkinin tek bir merkezde ve hesap sorulamayan nitelikte olması dikta yönetimlerine, sistemin evirilebileceği gibi bir algı olumsuzluk bildirirse de temel hak ve özgürlük bağlamında güçlü bir yapıya sahip Başkanlık sisteminde dikta rejimlerinin daha az görülebileceği düşüncesinin varlığı, sistemin uygulanabilirliğinin olumlu bir yanı olarak değerlendirilebilir.

Başkanlık sisteminde devletin kuvvetleri birbirinden keskin bir şekilde ayrılmıştır. Devletin yönetilmesi konusunda her iki organ olan yasama ve yürütme organlarına önemli yetkiler verilmiştir. Bu yetkileri paylaşımlı bir şekilde uygulamaları sistem tarafından gerekli kılınmıştır. Bunun sonucu olarak hem yasama erki hem yürütme erki bir şekilde birbirlerine karşı uzlaşıcı bir tavır sergilemeleri gerekliliğini ortaya koymaya çalışmış bir sistemdir. Böylece eli oldukça kuvvetli olan sorumsuz başkan hem frenlenilmiş ve dengelenilmiş hem de ülkenin başkan tarafından kötü yönetilmesine engel olunmaya çalışılmıştır. Yasalar ve bütçe kanunları ile başkanlık makamı yasamaya ihtiyaç duyacak şekilde oluşturulmuştur. Böylece sistemin aksamayarak çalışması amaçlanmıştır (Tunç ve Yavuz, 2009: 21). Böylesi bir durumun ortaya çıkarılması sayesinde siyasal olarak yaşanan uzlaşma algısı topluma ve ülkeye yayılarak demokrasi kültürünün artmasına da vesile olabilecektir. Bu durum Başkanlık sisteminin hâkim olduğu ülkelere bakıldığında partilerin ideolojilerini özellikle ABD bazında neden birbirlerine çok ters olmadıklarını ve siyasal kültürünün demokrasi temelinde görülen gelişmişliğini açıklayabilecek niteliktedir. Böylece kavgacı ve ötekileştirilmiş siyaset yerine daha yapıcı, daha demokrasiye bağlı siyasal kültürün sistem tarafından olumlu anlamda geliştirip oturabileceği fikrinin var olması olumlu bir yön olarak gösterilebilir (Yanık, 2013: 109).

Başkanlık sisteminin en işlevsel özelliğine bakıldığında istikrar ve yetkinlik bakımından devamlılığın sağlanabilecek olması fikridir. Yani bu sistemde yasama ve yürütme organlarının belirli bir süre için seçilmesi ve bu süreç bitmeden her iki organda birbirlerini fesih edemeyecekleri için daha hızlı bir yönetim ve daha hızlı icra ve istikrar sağlanabilecektir (Gözler, 2011: 581).

Başkanlık siteminde olumlu diğer bir durum ise parlamenter sistemin tıkanmasına sebep olan meclis ve yürütmenin iç içe geçmişliği ve meclisin çok parçalı bir yapı izleyebilmesiyle oluşan koalisyon yapılarına izin vermemesidir. Yürütmenin tek elde toplanması Başkanlık sisteminde görülen yasama ve yürütme erklerinin ayrı ayrı zamanlarda seçilmeleri sebebiyle ve birbirlerini onaylama zorunlulukları olmadıkları için daha kolay hükümetler oluşturulabilmektedir. Bu da sistemin daha etkin bir şekilde çalışması anlamına gelebilmektedir (Kuzu, 2011: 12).

Başkanlık sisteminin organları arasında denge – fren mekanizmasının olması sebebiyle sistemdeki güçler birbirleriyle dengelenmektedir. Hükümet sisteminin belirleyici konumunda olan yasama, yürütme yargı erkleri bu dengelenme ile kendi alanlarıyla alakalı aşırılıklar yapamayacaklardır. Hiçbir organ birbirinin işleyişine müdahale edemezken, birbirlerini kendi üzerlerindeki yetkilerle denetleme ve gerekli olduğu durumlarda birbirlerini yavaşlatabilmesi üzerine kurulmuş bir yapı olması sebebiyle sistem belli bir raya oturtulmuş olabilecektir. Bu durumun Başkanlık sisteminin olumlu yönlerinden biri olduğu söylenebilmektedir (Turhan, 1989: 35). Bu sayede her devlet erkinin kendi anayasal sınırları içerisinde kalmaları sağlanmış olur.(Turhan, 1989: 36).

Başkanlık sistemi, erklerin denetimleri açısından daha elverişli olması sebebiyle diğer hükümet sistemlerine göre daha olumlu olarak tanımlanabilmektedir. Parlamenter sistemde var olan parti disiplini sebebiyle iktidar partisinin tek başına iş ve eylemleri var olabilmektedir. Yürütme organının tek partiden oluşması ve meclisteki parti çoğunluğunda yürütmedeki parti ile aynı olması durumunda bakanların denetlenmesi partinin meclisteki çoğunluğu sayesinde pek mümkün olmayabilecektir (Yanık, 2013: 152). Ancak Başkanlık sisteminde denge – fren mekanizması oldukça işlevsel bir yapıdadır. Bu yönden denetim faaliyetleri daha sağlıklı olabilmektedir.

Başkanlık sisteminde kuvvetler ayrımının diğer hükümet sistemlerinden daha belirgin bir şekilde oluşması sebebiyle birbirlerine müdahale edememeleri Başkanlık sisteminin önemli bir artısı olarak görülebilmektedir.

Yine bu sistemde başkan yardımcılarının yasama organından değil de dışarıdan atanıyor olmaları hem konusunda uzmanlaşmış kişilerin atanmasına hem de atananların daha özgürlükçü bir anlayışla gerçekleşmesi sağlanacaktır. Bu durum konularıyla alakalı işlemlerde yetkin kişilerin göreve getirilmeleri ve böylece oldukça avantajlı bir yönetimin oluşturulması sağlanabilir bir sistemdir. Başkanlık sisteminde halk doğrudan başkanı seçebileceği için ülke yönetiminde yapılacak hataların sorumlusunun kim olduğunu daha net bir şekilde görebileceklerdir (Gözler, 2011: 582). Başkanın halk tarafından hesap sorulabilmesi daha belirgin olmasıyla birlikte başkan yardımcıları da başkan nezdinde sorumlu olduğundan ülke yönetimi daha koordineli bir şekilde işleyebilecektir.

Daha hızlı ve etkili bir yürütme, başkanı devletin başı olması özelliğinden dolayı ülkenin ulusal güvenliği ve istikrarı daha etkin olabileceği varsayılması olumlu yönlerinden sayılabilmektedir.

Sisteme olumlu olarak gösterilebilecek bir diğer şeyde, Parlamenter sistemde iktidar olarak çoğunluğa sahip partinin başkanın aracılığıyla yasama organının içerisinde bulunan parti üyelerinin hür ve özgür işlemler yapmasını engelleyebilmesi üzerine bu sistemde böyle bir durumun ortaya çıkmayacak olması gösterilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE UYGULANAN HÜKÜMET SİSTEMLERİ

Türkiye'de uygulanan hükümet sistemleri incelendiğinde uygulanan hükümet sistemlerinin meclis hükümet sistemi, meclis hükümeti sistemi ve parlamenter sistem karışımı olan bir karma sistem, parlamenter sistem ve en nihayetinde de Başkanlık sistemi uygulaması olduğu görülebilir. Yapılan anayasalar ile hükümet sistemleri belirlenmiş ve bu belirlenmelerde hükümet sistemlerinin ana yapısı olan kuvvetler ayrılığı yani yasama, yürütme organları arasındaki ilişkiler baza alınarak oluşturulmuştur.

3.1. TÜRKİYE'DE MECLİS HÜKÜMETİ SİSTEMİ

Meclis hükümeti sisteminde yasama ve yürütme erklerinin yetkileri tek bir mercide toplanmıştır. Yasama organı yürütme görevini de üstlenmiştir. Yasama hem kanun yapar hem de bu kanunları kendisi uygular. Bu duruma meclis hükümeti sistemi denilmektedir (Gözler, 2010: 87). J.J Rousseau halk iradesinin paylaşılamayacağı ve egemenliğin bölünmemesinin gerekli olduğunu söyleyerek ilk defa Fransız devriminde ortaya çıkmış bir sistemdir. Ve meclis hükümeti sisteminin ilk uygulaması Fransa'da gerçekleşmiştir (Sezginer, 2010: 31).

Osmanlı devletinin devamı niteliğinde olan Türkiye'de öncelikle meclis hükümeti ardından da parlamenter sisteme doğru değişim, Osmanlı devletinde kanun-i esasinin kabul edilmesiyle birlikte başlamıştır. Osmanlı devletinde monarşi hâkimdi ve padişah tek yetkili olan kişiydi. Kanun-i esasiyle birlikte padişahın yetkileri 1909 yılında yapılan değişiklikler ile kısıtlanmış ve meclise karşı sorumlu hale dönüştürülmüştür (Yıldız, 2013: 195). Bu süreçten sonra kurtuluş savaşının yaşanmasının akabinde Türkiye devleti ortaya çıkmıştır. Yeni kurulan Türkiye'de zamanın koşulları gereğince hükümet sistemi arayışları başlamış ve 1921 yılında 1921 Teşkilat-ı Esasiye Anayasasının kabul edilmesi ile meclis hükümeti sistemi

uygulanmaya başlanmıştır (Erdoğan, 1996: 118). Çünkü ülkenin içinde bulunduğu zor durum karşısında kuvvetler ayrılığı uygulanarak etkili bir yapı oluşturulamayacağı düşünülmüştür. Yasama ve yürütme yetkisi tek bir mercide yani yasama organında birleştirilerek ülkenin içinde bulunduğu durumu daha rahat atlatılabilmesini sağlamak amaçlanmıştır. Bu durum 1921 Anayasasına şu şekilde yansımıştır. 1921 Anayasasında “Devlet Büyük Millet Meclisi Tarafından İdare Olunur” ve yürütme alanı olan icra işlemleri meclis tarafından yönetilir denilerek yürütme ve yasama yetkilerinin meclise verildiği görülebilmektedir (Demir, 2013: 850). Yasama ve yürütme erki yetkileri tek bir merkezde yani mecliste toplanmıştır.

1921 Anayasasında 1923'te değişiklik yapılmadan önce bir devlet başkanı yani Cumhurbaşkanının varlığına yer verilmemiştir. Böylece tek elden yönetebilme imkânı sağlanmıştır. 1921 ve 1923 yılları arasında Türkiye'de uygulanan sistem tipik bir meclis hükümeti sistemi olmuştur (Yazıcı, 2011: 114). Bu dönemde uygulanan bu sistemde yasama ve yürütme yetkisi TBMM'ye ait olmuştur.

3.2. TÜRKİYE'DE PARLAMENTER SİSTEM

1924 Anayasasıyla yürütme yetkisi meclisten alınıp Cumhurbaşkanı ve bakanlara verilmiştir. Cumhurbaşkanı meclis içerisinde seçilmeye başlanmıştır. Başbakanda yine meclisin içerisinde Cumhurbaşkanı belirlenip, seçilmesi yoluna gidilmiştir. Yürütmenin içerisindeki bakanlar ise başbakan tarafından belirlenip Cumhurbaşkanı sunular, Cumhurbaşkanı sunulan bakanlar eğer Cumhurbaşkanı kabul görür ise Cumhurbaşkanı bu bakanları meclisin onayına sunar bu şekilde meclis tarafından onaylanan bakanların meclise karşı siyasi sorumlulukları, bireysel işlemleri veya toplu bir şekilde denetlenebilmesi ön görülmüştür. Buda parlamenter sisteminin uygulandığının bir göstergesi olarak savunulabilir.

Bu dönemde parlamenter sistemin benimsenildiği hukuki olarak söylenebilse de, parti yapılanması sebebiyle kuvvetler ayrımından ziyade kuvvetler birliği gibi yönetilmiştir. Çünkü 1950'li yıllara gelinene kadar ülkede tek parti usulü uygulanmıştır (Erdogan, 2012: 57). Böylece yasama organında çoğunluğa sahip olan

parti ülke yönetiminde tek başına etkili olabilmiştir. Demokratiklik açısından değerlendirildiğinde bu anayasa ile sistemde demokrasi algısı oturtulamamış olduğu söylenebilir.

Yürütmenin yetkileri bakımından, yürütmeye tam manasıyla etkin yetkiler verilmemesi nedeniyle ve yürütme yetkilerinin bir kısmının hala meclise ait olması sebebi ile bu anayasa; hem meclis hükümeti hem de parlamenter sistemin bir karışımından oluştuğu söylenebilir (Demir, 2013: 851). Sistemde bir Cumhurbaşkanı ve bakanların yürütme kanadı olarak var olması sağlansa da yetkisel açıdan çok işlevsel olamamışlardır.

Bu anayasa döneminde parlamenter sistemimizin bir diğer özelliği 1924 Anayasasında hükümetin toplu bir şekilde sorumluluğu kabul edilmiştir. Türkiye'deki bu anayasa dönemindeki sistemde aynı zamanda karşı imza kuralı vardır. Cumhurbaşkanının siyasi ve hukuki sorumluluğunun olmaması sebebiyle yaptığı iş ve eylemlerde başbakan ve bakanlar kurulunun imzasını istemek zorunda kalabildiği durumlar olmuştur. Durum böyle olduğu için de yürütmenin sorumlu kanadının başbakan ve bakanlar kurulunun olduğunu kanıtlar niteliktedir. 1924 Anayasası karma bir sistem üzerine kurulmuştur. Hem meclis hükümeti sistemi hem de parlamenter sistemden özellikler barındırır.

1961 Anayasası kabul edildiğinde ülke tam anlamıyla bir Parlamenter sisteme geçiş yapmıştır. Anayasa tüm erkleri ayrı ayrı mercilere tevdi etmiştir. Yürütme görevi meclis içinden seçilen bir adet Cumhurbaşkanı ve başbakan ile birlikte çalışan bakanlar kuruluna verilmiştir. Bakanların ve başbakanın birbirlerine üstünlüğü tahsis edilmemiştir. Başbakan burada sadece bakanların başı konumundadır ve bakanlardan farklı olarak bazı yetkileri mevcuttur. Aynı zamanda her iki erkinde yani yasama ve yürütmenin birbirlerinin görevlerine son verme imkânı sunulmuştur. Bu da seçime gidilebilmesi yolunda ön görülmüştür (Yazıcı, 2011: 118).

1961 Anayasasında Cumhurbaşkanının görev süresini 7 yıl olarak belirlemiştir. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı tarafsızlık üzerine konumlandırılmaya çalışılmıştır. Cumhurbaşkanının yetkileri sembolik olarak biçimlendirilmeye çalışılmıştır. 1961

Anayasasının en sert anayasamızdır denilebilir. Yürütme tüm işlemlerinde yasama organına bağılıken anayasasının getirmiş olduğu çoğulcu ve özgürlükçü devlet olunması yönündeki isteklerle yasama ve yürütme organı yetkileri sınırlandırılmaya çalışılmıştır (Demir, 2013: 853).

1961 Anayasasıyla yürütme organının gücü iktidarı ele geçirenin otoriteleşmesini engellemek amacıyla yürütme organını kısıtlanmasını öngörmüştür. Bu anayasa ile o dönemde iş başına gelen hiçbir parti istikrar yakalayamamıştır. Bu yüzden ülkemizde sistem tartışmaları gün yüzüne çıkmaya başlamıştır (Yıldız, 2013: 204).

1971 yılında 1961 Anayasasında yapılan değişiklikler ile yürütme organının yetkileri arttırılmaya çalışılrsa da ülke yönetimi adına başarı sağlanamamıştır. Yapılan bu değişiklikler darbe yapılabilmesi yolunu daha da açmıştır. Ve nitekim bu düzenlemelerden sonra yaşanan olaylardan sonra 1980 yılında askeri bir darbe yaşanmıştır. 1971- 1980 yılları arasında sistem o kadar çok tıkanıklıklara sebep olmuştur ki geçen süre içerisinde on iki kez hükümet değişmiştir (Yanık, 2013: 122). Yaşanan siyasi olaylar ve sorunlar sonrası ülke yönetimine askeri yönetimin el koyması ile sonuçlanmıştır. 1961 Anayasasının yürütmenin elini güçleştirdiği ve bu yüzden sorunların çıktığı algısıyla askeri yönetim tarafından 1982 anayasası oluşturulmuştur.

1982 Anayasası ile 1961 Anayasasıyla zayıflatılan yürütme organı tekrardan güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu güçlendirme yetkileri devlet otoritesinin varlığının artması için yapılmıştır (Demir, 2013: 852). Böylece sistemde kuvvetler ayrılığı temel alınarak yürütme adına bir sorun oluşmayacak ve ülkeyi siyasal krize sokmayacak bir şekilde dizayn edilmeye çalışılmış olduğu söylenebilir. Gözler 1982 Anayasasının oluşturduğu hükümet sistemini rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm şeklinde tasvir etmiştir (Gözler, 2000: 33).

1982 Anayasası Cumhurbaşkanına hem daha çok yetki vermesi hem de Cumhurbaşkanını sorumsuz kılması sebebiyle diğer siyasi kurumlarla ters düşmesini sağlayabiliyordu (Kuzu, 2011: 75). Bu durum tıkanıklıkların oluşmasına sebep

olabilir hale gelmiştir. Ancak bu durum sadece bir sorun olarak değerlendirilemez. Bu durum parlamenter sistemimizde Cumhurbaşkanının bir aracı ve uzlaştırıcı görevini alabilmesini sağlayabilen bir durum olmuştur.

1982 Anayasası 1961 Anayasasına benzer bir şekilde parlamenter sistemin izinden gitmiştir. Bu sistemde Cumhurbaşkanı meclis içinden seçilir ve meclisle ilişkisi kesilip tarafsız olması beklenirdi. Aynı zamanda herhangi bir siyasi sorumluluğu da yoktur. Hem yürütme hem de yasama birbirlerinin görevlerine son verebilirlerdi. Cumhurbaşkanı başbakanın önerisiyle seçimin yenilemesine karar verebileceği gibi yine yasama organı da hükümete güvenoyu vermeyerek seçime gidilmesini sağlayabilecek bir konuma oturturulmuştur (Yazıcı, 2011: 125).

1982 Anayasasının yürütmeyi kuvvetlendirmesi Cumhurbaşkanına sorumsuz ve temsili yetkileri yerine daha çok yetki verilmiştir. Cumhurbaşkanı olağan üstü yetkilerle donatılmış olsa da bu bir Başkanlık sistemi yahut Yarı - Başkanlık sistemine benzetilememektedir. Çünkü her iki sistemde de başkan/Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmesi elzem bir durumdur. Ve yürütmenin faaliyetlerine aktif bir şekilde dâhil olması gerekmektedir (Beceren ve Kalagan, 2007: 164-180).

1924 Anayasasıyla yerleştirilmeye çalışılan bu parlamenter sistem genel özelliklerini ülkemizde de göstermiştir. Yani çok partililiğe hitap edebilen bu sistem Türkiye’de de aynı şekilde var olmuştur. Türkiye’nin siyasi yapısına bakıldığında çok partili bir sistem olduğu anlaşılabilir. Türkiye’deki Parlamenter sistemdeki bu partililik Parlamenter sistemin genel özelliklerini sergileyerek yürütmenin tek başlılığına imkân veren bir durum halini almaya başlamıştır. Yani iktidar olan siyasi parti yürütme ve yasama organının işlerliğinde tek söz sahibi olabilir bir yapı sergilemiştir. Ülkenin genel siyasi yapısı içerisinde partilerin yukarıdaki etkileri sebebiyle sistem, işlerliğini ortaya koymuştur.

Türkiye’nin parlamenter sisteminde yaşanan her sorun sonrası parlamenter sisteme çeşitli eleştiriler getirilip sistemin yetersizliği ve değiştirilmesi gerekliliği tartışmalarının ortaya atılmaya başlanmasına sebep olmuştur.

3.3. TÜRKİYE’DE YARI – BAŞKANLIK SİSTEMİ

2007 yılında 1982 Anayasasında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimiyle alakalı değişiklikler sonrası gönenç’e göre Türkiye’deki sistem ne Yarı - Başkanlık nede parlamenter sistemle örtüşmüyordu ona göre bu sistemin adı başkanlı parlamenter sistemdir. Çünkü Cumhurbaşkanına verilen yetkiler Başkanlık sistemindeki başkanın yetkilerine göre yetersizlik arz ediyordu (Gönenç, 2011: 4). 2007 yılında 1982 Anayasasında yapılan bu Cumhurbaşkanlığı seçimiyle alakalı değişiklikler halk oylamasına gidilerek referandum ile halka sorulmuştur. Halkın onayı ile birlikte bu değişiklikler kanunlaşmıştır. Yapılan değişiklikler arasında Cumhurbaşkanın hükümet sistemimizin değişimine sebep olmuştur. Yapılan bu değişiklikler 1982 anayasasının öngördüğü parlamenter sistemden uzaklaşıp Yarı- Başkanlık sistemine yakınlaşmıştır. Çünkü Yarı – Başkanlık sisteminde parlamento görev almaya devam ederken Başkan-Cumhurbaşkanın halk tarafından seçildiği bir sistemdir. 2007 değişikliği ile Cumhurbaşkanının sadece seçimiyle alakalı değişiklikler yapıldığı söylenebilir. 2017 yılına gelinip anayasa değişikliği yapılana kadar geçen sürede Cumhurbaşkanın diğer tüm yetkileri parlamenter sistemdeki gibi aynen korunmuştur. Yarı - Başkanlık değil parlamenter sistem halinde devam ettiği algısı mevcut olabilmektedir (Arı, 2018: 95).

Fendoğlu bu konuyla alakalı olarak 1982 Anayasasında yapılan bu değişiklikler ile sistemi şöyle tanımlamıştır. Sistem Başkanlık sistemini onaylar hale gelmişse de tam manasıyla Başkanlık sistemi oturtulmamış bir Başkanlık sistemi olmuş ve yarı – Başkanlık sistemine yanlışlıkla dönülmüş gibi görmektedir (Fendoğlu, 2012: 45).

2007 sonrası Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesinin referandumda halk tarafından onaylanması sonrası hemen Cumhurbaşkanı seçimi yapılmamıştır. 2014 yılında yapılan seçimlerle Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmiştir (Arı, 2018: 95).

2017 anayasa değişikliği referandumuna kadar, 2007 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçim şekli ile Yarı - Başkanlık sistemine benzer bir yapı

getirilmiş ve 2014 yılında Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilerek başbakan bir nevi devre dışı kalarak bütünüyle yarı-başkanlığa benzeyen bir dönem şeklini almıştır. 2017 anayasa değişikliği ile de Başkanlık sistemine geçilmiştir (Keskinsoy ve Kaya, 2018: 89).

3.4. TÜRKİYE’DE BAŞKANLIK SİSTEMİ (CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ) VE DEVLET ORGANLARI

Türkiye’de Başkanlık sistemi tartışmaları 1980’lerde Turgut Özal tarafından dillendirilerek tartışmalar başlamıştır. Daha sonrasında Süleyman Demirel ve en nihayetinde de Recep Tayip Erdoğan tarafından tartışma konusu olarak ülke gündemine gelmiştir. Türkiye’de Başkanlık sisteminin getirilmesinin istenmesinde Parlamenter sistemimizde var olan sorunların olmayacağı savunulmuştur. Bu yüzden sistem Türkiye’ye daha fazla istikrar ve işleyişinde daha etkilik sağlayacak görüşü hâkim olabilir şeklinde dillendirilmiştir. Bu bağlamda 2017 yılına gelindiğinde yapılan anayasa değişikliği teklifinin halk tarafından onaylanması üzerine sistem Başkanlık sistemine dönüşmüştür. Türkiye açısından henüz oldukça yeni bir sistemdir ve uygulamasal anlamda neler öngörülebileceği kesinleşmeyebilmektedir. Türkiye’de Başkanlık sistemi açısından ABD’de uygulanan Başkanlık sisteminin referans alınması sebebiyle Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ABD Başkanlık sistemiyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

3.4.1. Türkiye’de Başkanlık Sistemi (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi)

2017 yılında yapılan anayasa değişikliği referandumu ile ülke sistemi Parlamenter sistemden çıkmış Başkanlık sistemine benzeyen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine dönüşmüştür(Boztepe, 2018: 14). Sistem oluşturulurken Başkanlık sisteminde var olan Başkan terimi Cumhurbaşkanı şeklinde düzenlenmiştir. Buda sistemin Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak adlandırılmasını sağlamıştır (Gül vd 2017: 114).

Cumhurbaşkanının seçimi halk tarafından gerçekleştirilip yürütmenin tek yetkilisi Cumhurbaşkanlığı makamı kılınmıştır. Bu yönüyle Başkanlık sistemindeki başkana eşdeğer bir Cumhurbaşkanı oluşturulmuştur.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin kurumsal anlamda üç adet özelliği olduğu belirtilebilir. Bunlar; yasama organının kuvvetliliği üzerine kurulmuş olması böylece Başkanlık sistemindeki yasama ve yürütme arasındaki keskin ayırım benimsenmiş ve yürütme kanadının otoriteleşmesi sağlayabilecek bir Başkanlık sistemine dönüşmemesi denilebilir. İkinci olarak ise yürütme organı kendi işleyişinde daha etkin olabilmesi ve yürütmenin hızlı kararlar alıp uygulayabilmesi esasına dayandığı söylenebilmektedir. Üçüncü olarak ise hükümet sistemlerine eleştiri olarak getirilen sistem tikanlıklarına sebep olan etmenlerin engellenmesi sistemin özelliklerinden olduğu savunulmuştur (Alkan, 2018: 140).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ülkeye istikrar getirdiği fikri ABD Başkanlık sisteminde ki fikir ile uygunluk içerisindedir. Bu istikrarın sağlanabilmesi amacıyla Başkanlık sistemindeki gibi yürütme tek kişi elinde toplanılmıştır. İstikrarın sağlanması yönünde en önemli koşullar yürütmenin devamlılığı ve etkililiği gerekli görüldüğünden ülkemizde Cumhurbaşkanlığı sistemi uygulamaya konulmuştur. İstikrarın sağlanabilmesi fikrini yapılan düzenleme ile Cumhurbaşkanının görev süresi içerisinde herhangi bir sebeple görevinden alınamaması olarak düzenlenilmiştir. İstisnai durumları mevcuttur (Çoban, 2017: 83-85). Bu istisnalar Cumhurbaşkanının siyasi sorumluluğu ve cezai sorumluluğu nispetinde oluşacak, ABD Başkanlık sisteminde var olan impeachment uygulamasıyla benzerlik gösterebilmektedir. Eski parlamenter sistemimizde Cumhurbaşkanı siyasi sorumsuzluğu sebebiyle sadece vatana ihanet suçundan yargılanabilirken bu durum Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde değişiklik arz etmiştir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi genel çerçevede yürütmenin Parlamenter sistemdeki çift başlı yapısı sebebi ile uğradığı istikrar kaybı ve etkililiğin sağlanamaması yüzünden geçildiği, sistemi savunanlar tarafından ileri sürülen en önemli argüman olmuştur. 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği de bu düşünce müspetinde şekillenmiştir. Sistem savunucuları bu istikrarın ve etkililiğin

yakalanabilmesi Cumhurbaşkanlığı ve meclis çoğunluğunun aynı partiden olacağı planlanılarak bir yol çizilmeye çalışılmıştır (Gönenç, 2018: 2). Bu durum kendini yasama ve yürütme organının aynı zamanda seçilmesi kuralıyla Cumhurbaşkanlığı sisteminde gün yüzüne çıkarılmış olduğu söylenebilir. ABD Başkanlık sisteminde böyle bir uygulama yoktur. Seçimler ayrı zamanlarda yapılması kararlaştırılmıştır. Cumhurbaşkanlığı sisteminin Başkanlık sistemine benzemesindeki asli unsuru öncelikle Cumhurbaşkanının halk tarafından doğrudan seçilmesi gösterilebilir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı yürütmenin tek yetkili kişisi haline gelmiştir. 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği sonrası gerçekleşen bu sistemde Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarma yetkisi verilmiştir (Alkan, 2018: 141). Bu yetki parlamenter sistemde bakanlar kurulunun çıkarmış olduğu kanun hükmünde kararnamelere benzetilebilmektedir. Lakin Parlamenter sistemde kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini bakanlar kuruluna meclis verirken Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin çıkarılmasında meclisin yetkisi yoktur. Yürütme bu kararnameleri kendi başına onay almadan çıkarabilir (Alkan, 2018: 143).

ABD Başkanlık sisteminde başkan yasaları çıkarmak için ve bütçenin onaylanması için diğer partilerden destek alması gerekebilmektedir. Bu noktada ABD’de siyasal partiler devreye girmekte ve siyasal kültürün etkisiyle uzlaşmacı zemine kayabilmekte böylece siyasal tikanlıkları aşılabilmektedir (Ataay, 2017: 87). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde böyle bir durumun var olabilmesi pek önemsenmemiş gözüküebilmektedir.

KHK yetki devri 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği ile kaldırılmıştır. Sistemde Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarma yetkisi ile alakalı olarak sınırlamalar olduğu söylenebilir. Çünkü kararnameler kanunlar ile işlevsiz hale getirilebilir. Yahut kararnameler daha önce yapılmış kanun maddesiyle çelişkili bir durum arz eder ise kanun maddesinin geçerliliği esas kılınmıştır (Alkan, 2018: 144).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bakanlar ve başkan yardımcılarını seçimleri tamamen Cumhurbaşkanına bırakılmıştır. Bakanlar ve başkan yardımcılarını için milletvekili seçilebilmek için aranan koşulların var olması gerekliliği öngörülmüştür. Başkanlık sistemlerinde olduğu gibi Cumhurbaşkanınının seçilmesiyle

göreve başlayıp, Cumhurbaşkanının görevi dolduğunda bakanların ve başkan yardımcılarının da görevleri sona erecektir. ABD Başkanlık sisteminden farklı olarak Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde başkan yardımcısı, Cumhurbaşkanlığı makamının süresiz boşalması halinde başkanlık görevini yürütemeyecektir. Sadece seçimlerin yenilenmesi kararı verilmesi durumunda kırk beş günlük süre için Cumhurbaşkanının yerine yönetimde bulunabilecektir. Sistemde Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar meclis içerisinde seçilebilecektir. Lakin böylesi bir durumda TBMM ile olan ilişkileri kesilecektir. Sistemde yürütmenin tek yetkilisi olan Cumhurbaşkanı üst düzey kamu görevlilerini kararname ile atayabilecek veya görevlerine son verebilecektir. Bu durum yürütmenin etkililiğini sağlamak amacıyla gerçekleştirildiği düşünülebilir (Alkan, 2018: 145).

Cumhurbaşkanına verilen yetkiler ile yürütmenin daha güçlü olabilmesi sağlandığı görüşü hâkimdir. Bu görüş çerçevesinde yetki Cumhurbaşkanı yürütme gücünü hızlı bir şekilde kullanarak zamanın değişikliğiyle oluşan gelişmelere karşı daha hızlı karar alıp yönetimde güç sağlanabileceği fikri vardır. Aynı zamanda meşruluğunu halk tarafından alması sebebi ile bu yetkinin yürütme gücünün daha da arttırılabileceği şeklinde yaklaşımlar ortaya çıkabilmiştir. Sistemin savunucuları genel hatlarıyla halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanının halk nezdinde sorumlu tutularak, halk tarafından tekrar seçilmeyerek cezalandırılma yetkisinin var olduğu görüşü hâkimdir. Belirli bir süre için seçilen Cumhurbaşkanının görev süresinin beş yıl olarak belirlenmesi ona yürütme gücü anlamında etkililik kattığı düşüncesiyle sistem olumlu olarak değerlendirilebilmektedir (Çoban, 2017: 86-88).

Cumhurbaşkanlığı sisteminde yasama ve yürütme arasındaki birbirini dengeleme ve denetleme usulü olarak şöyle bir yol çizilmiştir. Cumhurbaşkanı eğer meclis seçimlerinin yenilenmesini isterse meclisi seçime götürebilecektir. Ancak Cumhurbaşkanı, meclisi seçime götürürken Cumhurbaşkanlığı içinde seçime gitmek zorundadır. Yine mecliste aynı şekilde Cumhurbaşkanını seçime götürebilir ve meclis seçimleri de Cumhurbaşkanlığı ile birlikte yapılması gerekliliği vardır (Gönenç, 2018: 5).

ABD Başkanlık sistemi ve Cumhurbaşkanlığı hükümeti sisteminde diğer bir farklılık ise; hem meclise hem de Cumhurbaşkanlığına hem seçimleri yenileyebilir hem de beraber görevden ayrılacak şekilde uygulamaya alınmasıdır. ABD’de böyle bir yetki durumu mevcut değildir. Her ne kadar siyasi tikanıklara çözüm olarak getirilmiş bir uygulama olsa da Başkanlık sistemiyle örtüşen bir durum değildir (Ataay, 2017: 88). Daha ziyade Parlamenter sistem ve Yarı - Başkanlık sistemiyle örtüşen bir uygulamadır. Kuvvetler ayrılığı prensibinin daha keskin olması gereken Başkanlık sisteminden farklı olarak yasama ve yürütmenin aynı anda seçilmesi kuvvetlerin ortak noktada birleşebilmesini sağlayarak Başkanlık sistemindeki keskin ayrıma hizmet etmeyecek şekilde tasarlandığı söylenebilmektedir.

Türkiye’deki Başkanlık sisteminde bütçe kanunuyla alakalı olarak ABD Başkanlık sistemi uygulamasından farklı olarak bütçe tasarısına getirilen uygulamadır. ABD Başkanlık sisteminde bütçe hazırlama yetkisi kongreye ait iken Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanlığına tanınmış bir yetkidir. Üstelik bütçe tasarısının meclisten geçmemesi üzerine, yeni getirilen kural ile geçmiş yılın bütçesi yeniden değerlendirme oranında revize edilerek yürürlüğe girebiliyor olması; yasamanın yürütme karşısında elinde bulundurduğu yetkisi bir nevi ortadan kaldırılarak, yürütme organı yasama organına karşı güçlendirebilmektedir (Ataay, 2017: 90). Bu durum ABD Başkanlık sisteminde olmayan bir durumdur. Çünkü ABD Başkanlık sisteminde yürütmenin gücünün dengelenebilmesi açısından sisteme konulmamış bir uygulamadır. Türkiye’de uygulanan sistem açısından bakıldığında yürütmenin yasama organı tarafından denetlenememesine sebep olabilecek bir yapı sergilemektedir.

ABD Başkanlık sistemi ve Cumhurbaşkanı hükümet sistemi arasındaki bir diğer farklılık ise başkan ve Cumhurbaşkanının atama yetkilerine yönelik farklılıklardır. ABD Başkanlık sisteminde başkan yapmış olduğu atamalarda senatonun onayına ihtiyaç duyarken Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde böyle bir durum mevcut değildir. Bu durum sistemin fren – denge mekanizması içerisinde olmasına engel olabilen bir durumdur (Ataay, 2017: 90). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütmenin istikrarı açısından önemli olduğu söylenmektedir. Meclisin denetimi noktasında meclis araştırması ile yürütmenin denetlenilmeye çalışılması

durumunda mecliste konuyla alakalı bir komisyon kurulabilecek ve kurulan komisyon bakanlar ve Cumhurbaşkanı yardımcılarının ifade vermelerini isteyebilecektir. Böylece yasamanın denetim etkililiğinin sağlanması amaçlanmıştır (Alkan, 2017: 3).

Başkanlık sisteminden farklı olarak Cumhurbaşkanlığı sisteminde, Cumhurbaşkanının yaptığı üst düzey atamaları meclis tarafından onay alınmayarak meclisin denetim yolu kapatılmış gözükmektedir (Keskinsoy ve Kaya, 2018: 90).

İki sistem arasındaki bir diğer farklılık ise ABD devlet yapısı ile Türkiye'nin devlet yapısındaki farklılıktan ileri geldiği söylenebilmektedir. ABD'nin devlet yapısı Başkanlık sistemi içerisinde federal bir yapıya sahip olması ve güçlü yerel yönetimlerin varlığı sebebiyle sistem dengelenebiliyorken, Türkiye'de üniter yapının ve merkezi yönetim anlayışının var olması sebebiyle ABD'deki gibi dengeleyici bir unsur ortaya çıkmamaktadır (Ataay, 2017: 80). Bu durum yine yürütme erkinin yani Cumhurbaşkanlığı makamının güçlenmesine katkıda bulunabilmektedir.

Parlamente sistemimizde var olan Cumhurbaşkanının meclis yasalarına karşı veto etme şeklindeki yetkisi devam ettirilmiştir. TBMM tarafından Cumhurbaşkanına onaylaması için gönderilen bir yasa Cumhurbaşkanı tarafından veto edilip tekrar meclise geri gönderilir ise meclisin yarısından bir fazla oy ile kabul edilir ise bu yasa tekrar Cumhurbaşkanının onayına gönderir ve yasa böylece kabul edilmiş olur. Meclisin Cumhurbaşkanının veto yetkisinde yapılan bu düzenlemede mecliste aranacak üç yüz altmış bir oy oranı ile belirlenmesi başkanın veto yetkisini meclisin aşmasında büyük kolaylık sağlayabilecek bir yol olduğunu savunan görüşler mevcuttur. Başkanlık sisteminin en iyi uygulaması olan ABD'de bu oran beşte üç çoğunluk şeklindedir (Alkan, 2018: 143).

2018 yılının başlarında Türkiye'nin siyasi yapısı açısından oldukça önemli olan siyasi partiler mevzuatında önemli değişiklikler yapılmıştır. Başkanlık sisteminin işlevselliğini sağlayan iki siyasal parti çevresinde şekillenmesi sebebiyle, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde de partisel ittifakların yapılabilmesi yolu açılarak seçilebilmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Bu durum gerçekleştirilmesinde önemli noktanın Türkiye'nin çok partili bir Parlamento sistemi geleneğinden geliyor

olması sebebiyle oyların dağılmamasını sağlamak için olduğu ileri sürülebilir (Keskinsoy ve Kaya, 2018: 92). Aynı zamanda partilerin ittifak usulüyle alakalı olarak Parlamenter sistemimizin içerisine seçim barajı sebebiyle giremeyen küçük partilerin ittifaklar içerisine dâhil edilerek meclisin içerisine girebilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı ve meclis çoğunluğunun aynı siyasi partiden oluşması algısıyla Cumhurbaşkanı ve TBMM seçimlerinin aynı zamanda yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak böylesi bir durum her zaman için geçerli olmayabilir (Gönenç, 2018: 3). Sistem bu şekilde dizayn edilerek ülkenin işlevselliği sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ABD Başkanlık sisteminden ayrıldığı önemli bir nokta, ABD Başkanlık sisteminde meclisin başkandan bağımsız olması gerektiğine verilen önem olarak gösterilebilir. ABD Başkanlık sistemi yukarıdaki durumu sağlayabilmek için kongre ve başkanlık seçimlerini farklı tarihlerde yapmaktadır. Aynı zamanda kongre ve başkanın görev ve seçim süreleri de ayrıştırılarak kuvvetler ayrığı prensibi sağlanmaya çalışılmıştır. Kongre seçimleri başkandan ayrı olarak farklı bir usulde belirlenmiştir. ABD'nin sisteminde kongrenin içerisinde bulunan temsilciler meclisi 2 yıl görev yapabilirken başkan dört yıl senato ise altı yıl görev yapabilmektedir. Yürütmenin kongre üzerinde etki sağlamasının önlenmesi için aynı zamanda senato üyelerinin iki yılda bir bölü üçünün yenilenmesi uygulanarak farklı zamanlarda seçimler sayesinde yürütme etkililiği kongreden ayrıştırılmaya çalışıldığı görülebilmektedir (Ataay, 2017: 87). Ancak Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde tek meclis yapısı parlamenter sistemimizin bir devamı olarak aynen kalmıştır. Ve bu durum sebebiyle meclis seçimleri tek sefer de yapılması ve oluşturulan meclisin kendi içerisinde tekrardan belirli oranlarda yenilenmesi usulü uygulamaya alınmamıştır.

ABD Başkanlık isteminde bir başkanın yasama organı içerisinde etkililiğini sağlayabilecek olan parti sistemi olabilmesi sebebi ile parti oluşumları etkili bir yer tutabilmektedir. Ancak böylesi bir durumun yasamaya yansımaması adına siyasi partilerin durumları ön plana çıkabilmektedir. ABD de partilerin ideolojik olarak katı olmamaları, demokrasi algılarının güçlü olması ve disiplinsel açıdan zayıf olmaları başkanın yasama organı içerisinde bulunan aynı partideki üyeler ile yasama

organında kontrol kurmasını zorlaştırabilmektedir. Burada sistemin içerisine başkanın ve yasamayı oluşturan kongrenin farklı zamanlarda seçilmesi ve dar bölge sisteminin uygulanmasıyla kongre üyelerinin parti içi disipline uymalarını değil tamamen seçilecekleri bölge halkına yönelmelerini sağlayarak, başkanın parti üyelerini etkileyememesi sonucunu var edebilmektedir (Ataay, 2017: 87). Türkiye'deki cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bu durum düşünülmemiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütmenin denetlenebilmesi amacıyla bazı araçlar mevcuttur. Bunlar; yazılı soru, genel görüşme ve meclis araştırmadır. Meclis araştırmaları yürütme erkinden hiç kimsenin bulunmaması esas alınmıştır (Alkan, 2017: 3).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanının sorumluluğu genişletilmiştir. Türkiye'nin eski Parlamenter sisteminde Cumhurbaşkanı sadece siyasi cezalarla alakalı olarak yüce divana sevk edilebilirken yeni oluşturulan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bu yetki genişletilmiş ve Cumhurbaşkanının tüm cezai durumları için yüce divana sevk edilebilir hale getirildiği söylenilebilir. Meclis yüce divana gönderme yetkisini Parlamenter sistemimizde dörtte üç çoğunlukla sağlayabilirken yeni sistemde bu oran üçte iki şeklinde düzenlenmiştir. Eski sistemde Cumhurbaşkanının yüce divana gönderilmesi Cumhurbaşkanlığı görevinin sona ermesine yeterken yeni sistemde yüce divan yargılaması sonucunda verilecek karar ile Cumhurbaşkanının görevi sona erecektir (Alkan, 2017: 4).

3.4.2. Türkiye'nin Yürütme(Cumhurbaşkanlığı) Organı

Türkiye'nin Başkanlık sisteminin oluşturulması sürecinde yürütme etkililiği Cumhurbaşkanına aşırı yetkiler verilmesi şeklinde tezahür etmesiyle sistem Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi adını almıştır. Sistemde Cumhurbaşkanı yürütmenin başı olarak görev alması kararlaştırılmıştır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Başkanlık sistemine nazaran yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanının meclis karşısında daha güçlü olmasının amaçlandığı söylenebilecektir (Keskinsoy ve Kaya, 2018: 90).

Cumhurbaşkanlığı makamıyla alakalı olarak 1982 Anayasasında 104. Maddesinde değişiklik yapılmıştır. Yapılan bu değişiklik ile Cumhurbaşkanı hem devletin başı hem de yürütmenin tek yetkisi olduğu belirtilmiştir. Bu durumda Cumhurbaşkanı devletin başı olması sebebiyle devletin tüm işleyişinin düzgün bir şekilde çalışmasını gözetme hakkı vardır (Yıldırım, 2017: 197-198). Bu değişiklikler şöyle gösterilebilir. “Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir (md.104/17-1).

Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez (md.104/17-2).

Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz (md.104/17-3).

Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır (md.104/17-4).

Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir (md.104/17-5).

Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir (md.104/17-6).

Kararnameler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer(md.104/17-7).” (Boztepe, 2018: 11).

Yürütme yetkisi tamamen Cumhurbaşkanına verilmiştir. Bakanlar kurulu ve başbakanlık makamları kaldırılmıştır. Bakanlar kurulunun çıkardığı kanun hükmünde kararname uygulamasına son verilmiş, yürütme gücünde işlevsellik Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine verilmiştir (Boztepe, 2018: 14). Cumhurbaşkanı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanına ABD Başkanlık sisteminde var olan başkanlık ofisine benzer bir makam olan Cumhurbaşkanı yardımcılığı makamı getirilmiştir. Bu makamın getirilme amacı Cumhurbaşkanına danışmanlık yapısının oluşturulmaya çalışılmasıdır. Cumhurbaşkanının değişmesiyle bu danışma kurulu vazifesini gören yardımcılarda değişecektir (Güler, 2018: 316).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanlığına Parlamenter sistemde var olan Cumhurbaşkanının sorumsuzluğu ilkesi terk edilerek Cumhurbaşkanına sorumluluk yüklenmiştir. Bu durum Başkanlık sistemi özellikleri nezdinde var olması gerekli bir durumdur. Çünkü Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilir ve yürütmenin başı konumundadır. Bu da ona bir şekilde yapacağı işlerden ötürü sorumsuz olması halinde başkanı keyfi uygulamalar yapmaya götürebilecek bir durum ortaya çıkarabilir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde de örnek alınan Başkanlık sistemindeki gibi Cumhurbaşkanına sorumluluk yüklenmiştir. Cezai sorumluluğunu da içerebilen bu durum meclis tarafından alınması gereken bir kararla şekillendirilmiştir (Miş ve Gülener, 2017: 14). Anayasanın 104/17 de genel çerçevesi çizilen Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ilişkin Anayasanın diğer maddelerinde de özel düzenlemeler mevcuttur. Bu hükümler incelendiğinde devlet teşkilatının örgütlenmesi ve işleyişine ilişkin birçok düzenlemenin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile yapılmasının öngörüldüğü görülmektedir. Buna göre; “Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir” (md. 106/son). “Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev suresi ve diğer özlük işleri, Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir” (md. 108/son). “Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir” (md. 118/6). “Kamu tüzel kişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur”(md. 123/3). “Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler” (md. 124/1) (Boztepe, 2018: 12).

Cumhurbaşkanı seçimi, seçimlerde genel oylama usulüyle çıkan adaylar arasından belirlenir. Bu oylamada kullanılan ve geçerli oyların salt çoğunluğunu yani yüzde elli+1 oy alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olacaktır. Eğer böyle bir durum gerçekleşmez ise ikinci oylamaya gidilecek ve ikinci oylamada birinci oylamadan en fazla oyları alan iki aday tekrardan 2 hafta sonra Cumhurbaşkanlığı için yarışacaktır. İkinci oylamada salt çoğunluğu yakalayan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olacaktır. Eğer ilk turda seçim tamamlanamayıp ikinci tura sarkması ve ikinci tura iki aday çıkamaması durumunda birinci turdaki adaylardan en yüksek oyu alan bir diğer aday

ikinci turda yarışmış olan adayla tekrar yarışacaktır. Lakin seçimler ikinci tura kalmış ama ikinci turda tek aday kalıp herhangi bir başka aday kalmayacak olursa sistem referanduma dönüşerek, Cumhurbaşkanı seçiminde eğer aday salt çoğunluğun oyunu alabilirse Cumhurbaşkanı olarak seçilecektir. Seçimlerin bir şekilde tamamlanamaması ve yenilenmesi durumunda meclisle birlikte değil sadece Cumhurbaşkanı seçimi yapılacak ve var olan Cumhurbaşkanı yeni Cumhurbaşkanı seçilene kadar görevini yapmaya devam edecektir (Çoban, 2017: 68).

Cumhurbaşkanlığı adaylığı durumuna baktığımızda ise hem mecliste bulunan siyasi parti gruplarına hem de halkın desteği ve verdikleri yazılı imza ile Cumhurbaşkanlığına aday olunabilmektedir. Cumhurbaşkanlığı adaylığına halk tarafından gösterilebilmek için yüz bin kişinin imzasına ihtiyaç duyulmaktadır. Sistem bu konuda Cumhurbaşkanı seçilen adayın milletvekili olmaması, vekil seçilenin ise Cumhurbaşkanı olamaması kararlaştırılması üzerine Cumhurbaşkanlığına aday olan biri seçilmediği takdirde aldığı oy ne oranda olursa olsun ülke yönetiminde herhangi bir makamda söz söyleyememesi sonucunu doğurmuştur (Turan, 2018: 54-55).

1982 Anayasasının 106. Maddesinde yapılan bir değişiklik ile Cumhurbaşkanlığı yardımcılığı makamı var edilmiştir. Cumhurbaşkanı yardımcılarını Cumhurbaşkanı tarafından atanıp görevlerine başlarlar. Aynı zamanda Cumhurbaşkanıya karşı sorumludurlar. Anayasanın 81 maddesine göre Cumhurbaşkanı ve bakanlar meclis huzurunda yemin ederler ve milletvekillikleri varsa bu durum sonra erer (Çoban, 2017: 73). Sistemde tıkanıklıkları önleyebilmek adına öncelikle Cumhurbaşkanıya üst düzey yöneticilerin ataması tek başına yapabilme yetkisi öngörülmüştür (Ataay, 2017: 83). Bakanlıkların ve bağlı teşkilatlar Cumhurbaşkanı kararnamesi ile kurulabilir bir hal almıştır. Bu durumun oluşmasında yürütmenin etkililiği sağlamak için yapıldığı görüşünü savunan kesimler vardır (Alkan, 2018: 146). Cumhurbaşkanı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanıya ABD Başkanlık sisteminde var olan başkanlık ofisine benzer bir makam olan Cumhurbaşkanı yardımcılığı makamı getirilmiştir. Bu makamın getirilme amacı Cumhurbaşkanıya danışmanlık yapısının oluşturulmaya çalışılmasıdır.

Cumhurbaşkanının değişmesiyle bu danışma kurulu vazifesini gören yardımcılarda değişecektir (Güler, 2018: 316).

Yine Cumhurbaşkanına üst düzey kamu yetkililerini atama, görevden alma ile ilgili bireysel yetki verilmiştir. Bu durumun gerçekleştirme aracı olarak Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılabilmektedir. Cumhurbaşkanına başka devletlere elçi gönderme ve elçileri kabul edip milletler arası anlaşmaları onaylama, anayasa değişikliği durumunda kanunları halkoyuna sunabilme yetkisi verilmiştir (Çoban, 2017: 68).

Cumhurbaşkanı eski sistemde olduğu gibi tekrardan TSK'nin başkomutanı ve sevk ve idaresinden sorumludur. Aynı zamanda Cumhurbaşkanına cezalarda indirim yapabilme ya da tamamen ortadan kaldırabilme yetkisi verilmiştir (Çoban, 2017: 69).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanlığı makamına hem olağan dönemlerde hem de olağanüstü dönemlerde çıkarılabileceği kararname yetkisi verilmiştir. Olağan dönem Cumhurbaşkanlığı kararnamesi meclis onayına sunulmazken olağanüstü dönem kararnameleri için meclis onayı aranmaktadır. Başkanlık sistemi temelinde bakıldığında başkanın yürütme emirleri çıkarabilmesine benzetilebilmektedir. Burada Cumhurbaşkanının yürütme ile ilgili yapacağı tüm işlemlerde kararname çıkarabilmesi uygun görülmüştür (Miş ve Gülener, 2017: 13). 1982 Anayasasının ilk haline göre bakanlar kuruluna verilen KHK çıkarma yetkisi TBMM'nin bakanlar kuruluna yetki kanunu vermesi çerçevesinde çıkarılabiliyor iken, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri için meclisten yetki kanunu almasına gerek yoktur. Çünkü bu hak direk olarak anayasada belirlenmiş bir uygulamadır (Boztepe, 2018: 14).

Madde 119 ile yapılan anayasa değişikliği ile; "Cumhurbaşkanı; savaş savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu

düzeninin ciddî şekilde bozulması, tâbi afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.” (Boztepe, 2018: 21). Bu düzenleme ile sıkıyönetim uygulamasından vazgeçilmiştir.

Anayasanın 191. Maddesinde yapılan değişiklik bütçe kanunu ile ilgilidir. Yapılan değişiklik ile yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanına bütçeyi hazırlama ve meclise sunma yetkisi verilmiştir(Çoban, 2017: 71). Verilen bütçe hazırlaması yetkisi çerçevesinde anayasanın 161/7 maddesi “Merkezi yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek tutarın sınırını gösterir. Harcanabilecek tutarın Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle aşılabileceğine dair bütçe kanununa hüküm konulamaz.” Şeklinde gösterilerek Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin bütçe üzerinde etkili olamaması sağlanmaya çalışıldığı görülebilmektedir (Boztepe, 2018: 13).

Anayasanın 105. Maddesinde yapılan bir değişiklik ile Cumhurbaşkanının sorumsuz ve cezailiği yönündeki uygulama son bulmuştur. Sadece vatana ihanet suçundan yüce divana sevk edilebilen Cumhurbaşkanı bu anayasa maddesinde yapılan değişiklik ile hem sorumluluk hem de cezai açıdan yüce divana gönderilebilmesi yolu açılmıştır. Cumhurbaşkanının yüce divana sevk konusunda meclis yetkilendirilmiştir. Meclise verilen bu yetkide meclis içerisinde oyların salt çoğunluğu ile yüce divana sevk kararı alabilecektir (Çoban, 2017: 72). Prosedürel anlamda aşağıdaki işlemler sonrası Cumhurbaşkanı mahkeme tarafından suçlu bulunur ise görevi sona erecektir. Meclis tarafından Cumhurbaşkanın suç işlemesine karşı yapılacak olan işlerde belirli kurala dayandırılmıştır. Buna göre eğer bir soruşturma açılması kararlaştırılırsa meclis tarafından içerisinde bulunan siyasi partilerin üyelerinden oluşan on beş kişilik bir komisyon oluşturulacaktır. Oluşturulan bu komisyonun araştırması neticesinde suçun belirlenmesiyle alakalı oluşturulacak raporu iki ay içerisinde hazırlayıp TBMM’ye vermesiyle süreç işleyecektir. Rapor iki ay içerisinde hazırlanamazsa bir ay daha ek süre verilerek raporun hazırlanması beklenecektir. Meclise gelen rapor on gün içerisinde dağıtılıp akabinde on gün içinde görüşülüp meclisin addettiği suçla ilgili olarak üçte iki çoğunluğun oyu ile Cumhurbaşkanı Anayasa Mahkemesine gönderilebilecektir (Miş ve Gülener, 2017: 14).

Anayasanın 119. Maddesinde gerçekleştirilen değişikliğe göre; “Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104 uncu maddenin on yedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Kanun hükmündeki bu kararnameler Resmi Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur. Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hali hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.” (Boztepe, 2018: 19). Olağanüstü durumlarda olağanüstü hal ilan etme ve olağanüstü kararname çıkarma yetkisi Cumhurbaşkanlığına verilmiştir. Ancak olağanüstü dönemlerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin yürürlüğe girebilmesi için TBMM’den onay alması gerekli kılınmıştır. Eğer mecliste görüşülüp onaylanmaz ise bu kararnameler yürürlükten kendiliğinden kalkacaktır (Boztepe, 2018: 20).

Yürütme yetkisi tamamen Cumhurbaşkanına verilmiştir. Bakanlar kurulu ve başbakanlık makamları kaldırılmıştır. Buna bağlı olarak Bakanlar kurulunun çıkardığı kanun hükmünde kararname uygulamasına son verilmiş, yürütme gücünde işlevsellik Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine verilmiştir (Boztepe, 2018: 14). Yeni sistemle birlikte TBMM’nin kanunla belirlemiş olduğu vergi sınırları içerisinde Cumhurbaşkanının istediği oranı belirleyebilme hakkı tanınmıştır. Aynı zamanda Cumhurbaşkanına önceki sistemde bakanlar kuruluna verilen dış ticaret ile ilgili düzenleme yetkileri Cumhurbaşkanına verilmiştir (Temel, 2019: 18-19).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Parlamenter sistemimizde var olan karşı – imza kuralı da kaldırılmıştır. Bu durumda Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların Cumhurbaşkanına karşı sorumlu olmaları sağlanıp, Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanların yapacakları işlerle alakalı olarak Cumhurbaşkanının politikaları ve isteklerini uygulan idari personeller gibi görev alacaklardır (Boztepe, 2018: 10).

1982 Anayasasına göre Cumhurbaşkanlığı kararnameleri sadece Cumhurbaşkanlığı genel sekreterliği ile ilgi konularda kararname çıkarılabilmektedir (Boztepe, 2018: 7). Değişiklik yapılmadan önce Cumhurbaşkanının yetkilerinden olan bakanlar kurulunun kararnamelerini onaylama şeklindeydi. Böylesi bir durum nispetinde Cumhurbaşkanlığı kararnameleri Cumhurbaşkanının tek başına yapabileceği işlemler sınırlandırılmıştı. Burada belirtilmesi gerek bir hususta Cumhurbaşkanının tek başına çıkardığı kararnamelerin siyasi anlamda önemli olması değil sadece güçlendirilmeye çalışan yürütme üzerine Cumhurbaşkanına yardımcı olması açısından kurulan sekreterliğin idari işleriyle alakalı olmasıdır (Boztepe, 2018: 8).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemin Türkiye’de eski Parlamenter sisteminde bakanlar kurulu ve başbakanlık makamları kaldırılıp onun yerine Cumhurbaşkanı tarafından seçilen Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar sisteme dâhil edilmiştir. Yapılan atamaların Cumhurbaşkanı tarafından tek elden yapılıyor olması sebebi ile belirlenen Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların TBMM’ye değil Cumhurbaşkanına karşı sorumlu olması kararlaştırılmış gözükmektedir. TBMM’nin yürütmeyi bir nevi denetleyebildiği gensoru ve güvenoyu gibi kavramlar sistemden çıkarılmıştır (Boztepe, 2018: 9). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanları meclis üyeleri arasından seçilememesi kararlaştırılmıştır. Eğer böyle bir durum gerçekleşecek ise meclis üyelerinin atanması neticesinde milletvekilleri sona erecektir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde eski parlamenter sistemimizde var olmayan bir kurum eklenmiştir. Bu kurum Cumhurbaşkanlığı yardımcılığıdır. Cumhurbaşkanı yardımcılığı makamı genel olarak tüm Başkanlık sistemi gösteren ülkelerin hepsinde var olan bir kurumdur. Ancak Türkiye deki Cumhurbaşkanı yardımcısı sayısı konusunda herhangi bir düzenleme söz konusu değildir. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı yardımcısı birçok başkanlık sistemi uygulayan ülkede başkanla birlikte seçim ile göreve gelirken Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı yardımcılar seçimle göreve gelmeyip Cumhurbaşkanıınca atanmaktadır. Yine aynı şekilde bakanlar da Cumhurbaşkanının atamasına tabidir (Miş ve Güleener, 2017: 15).

Kararname ve yönetmeliklerle alakalı olarak resmi gazetede yayımlanması üzerine olan işlemlerde Cumhurbaşkanının seçme ve atama ile diğer görevleri yerine getirebilmesi kararlaştırılmıştır (Özkan, 2017: 193-194).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde eski parlamenter sistemde var olan bakanlar kurulu kaldırılmış ve yürütmenin tek yetkilisi halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı kılınmıştır. 8.madde ki değişiklik ile “ yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı tarafından, anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir” 104. Maddedeki “görev” kısmı çıkarılarak “yürütme yetkisinin” Cumhurbaşkanınca görülmesi sağlanmıştır (Boztepe, 2018: 9).

1982 Anayasasının 101. Maddesi değiştirilerek Cumhurbaşkanı adaylığının şeklinde bir değişikliğe gidildiği görülmektedir. Bu kapsam Cumhurbaşkanının aday gösterilebilmesi hususunda meclisteki siyasal partilerin tek başlarına veya grup şeklinde %5 oy almış partiler ile en az yüz bin seçmen tarafından desteklenerek aday gösterilebilmesi sağlanmıştır (Yıldırım, 2017: 153). Bu durum Cumhurbaşkanlığı adaylığına dair daha kolay bir adaylık süreci oluşturabileceği öngörülebilir.

Cumhurbaşkanlığı makamına kanunları yayınlama ve yasama organı tarafından bir kanun çıkarılması sonrası eğer bu kanunları uygun bulmaz ise meclise geri gönderme hakkı vardır. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı meclis iç tüzüğüyle alakalı olarak da Anayasa Mahkemesine iptal davası açma yetkisi verilmiştir (Çoban, 2017: 68).

Kuvvetler ayrığı prensini gereğince yasama ve yürütme organı birbirinden ayrı şekilde değerlendirilir. Başkanlık sistemi temelinde Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bu koşulun sağlanması amacıyla yasama ve yürütme organı birbirinden ayrılmıştır. Ancak bir şekilde iletişimde bulunabilmeleri adına bazı mekanizmalar ortaya çıkarılmıştır. Bu durum ışığında eğer Cumhurbaşkanı gerekli görür ise yasama yılı açılışında meclise mesaj verme amacıyla ilk konuşmayı yapabilir (Çoban, 2017: 68). Verdiği bu mesajlar ekseninde yasamadan bir destek almak isteyebilir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Türkiye 1982 Anayasasının 116. Maddesinde değişikliğe gidilerek Cumhurbaşkanına seçimleri yenileme hakkı tanınmıştır. Bu yetki ile Cumhurbaşkanı hem kendi seçime gidecek hem de meclisi yani yasama organını seçime götürebilecektir. Yapılan değişiklikle Cumhurbaşkanı tek başına seçimlerle alakalı karar alıcı olabilmıştır (Çoban, 2017: 69).

Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Cumhurbaşkanına Anayasanın 119. Maddesinde yapılan değişiklik ile olağanüstü hal yetkileri verilmiştir. Buna göre; “Cumhurbaşkanı, savaş, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya salgın veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bulanımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.” (Özkan, 2017: 198-199).

Yeni sistemde Cumhurbaşkanlığı makamı siyasal sistemin merkezine oturtulmuş ve yürütme yetkisi tek elde toplanmıştır. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıl şeklinde belirlenmiştir. Cumhurbaşkanının en fazla iki kez seçilmesi ön görülmüştür. Fakat meclisin erken seçim kararı alması durumunda Cumhurbaşkanı tekrar seçilebilecektir. Seçim usulü ise Cumhurbaşkanlığı adayları arasında yarışan kişilerin halktan aldıkları oyların salt çoğunluğu ile seçilebilecektir. İlk turda bu koşul sağlanamazsa iki hafta sonra pazar günü tekrar bir seçim yapılarak ilk turda en fazla oy alan iki aday yarışacaktır. Ve oyların salt çoğunluğunu alabilen aday Cumhurbaşkanı olabilecektir (Ataay, 2017: 75).

Yeni sistem ile Cumhurbaşkanlığı yardımcılığı makamı var edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı yardımcılığı seçimi tamamen Cumhurbaşkanına bırakılmıştır. Ve sayısı konusunda herhangi bir belirleme mevcut değildir. Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanı görevinin başında olmadığı zaman ona vekâlet edebilecektir. Eğer

Cumhurbaşkanlığı makamı süresiz boşalır ise sadece seçimler yapılana kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı vekâlet edebilecektir (Ataay, 2017: 75).

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar Cumhurbaşkanı tarafından göreve getirilmeleri üzerine iş ve eylemlerine başlarlar, Cumhurbaşkanı'na karşı sorumluluklarının olması sebebiyle ve atama usulüyle göreve gelmeleri açısından Cumhurbaşkanı'nın izlediği politikalardan sapamayacaklardır. Bu durum bakanlıkların tek elden yönetilmesine olanak sağlayabilecektir. Bakanlar ve Cumhurbaşkanı yardımcıları suçlanabilmesi iki farklı şekilde tezahür ettirilmiştir. Birincisi görevleriyle ilgili suçlarda TBMM tarafından soruşturma açılması sağlanabilirken görevleriyle ilgili olmayan durumlarda milletvekili dokunulmazlığına sahip olmuşlardır (Çoban, 2017: 73).

3.4.3. Türkiye'nin Yasama Organı

2017 Anayasa değişikliği sonrası Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yasama oluşumu açısından bir değişiklik yapılmamıştır (Akçakaya ve Özdemir, 2018: 927).

Anayasanın 75. Maddesi ile meclisteki üye sayısı altı yüze çıkarılması ve 76. Maddesindeki milletvekilliği seçilebilme şartlarından yirmi beş yaş kuralı on sekiz olarak, askerlik yapmış olma şartı ise askerlikle ilişki olamamak şeklinde değiştirilip diğer milletvekili seçilme şartları korunarak değişikliğe gidilmiştir (Çoban, 2017: 74).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı'nın da halk tarafından seçilerek görevinin başına gelecek olması sebebiyle yasama organının da seçimle iş başına geleceği düşünüldüğünde bu iki yapının seçimlerinin aynı anda yapılması kararlaştırılmıştır. Yasama organı görev süresi anayasa değişikliği öncesi dört yıl iken Cumhurbaşkanıyla aynı anda seçileceği için beş yıl olarak değiştirilmiştir. Sistemde böylece Cumhurbaşkanıyla meclis çoğunluğunun aynı siyasi görüşten oluşarak siyasi tikanlıkların oluşmaması ve yürütmenin aksamaması sağlanmaya

çalışıldığı ve bu sayede yasama organını şekillendirmeyi amaçlandığı söylenebilmektedir (Akçakaya ve Özdemir: 927).

Meclisin diğer yetkileri ise anayasamızın 87.maddesinde sayılmış olduğu şekliyle kabul olunmuştur. Bunlar; kanun yapmak, kanunları değiştirmek veyahut kanunları yürürlükten kaldırmak, bütçe ve kesin hesap kanunlarını değerlendirmek kabul etmek, para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, genel ve özel af çıkarmak şeklinde tarif edilebilir(Çoban, 2017: 76). Yine meclisin asli görevi olan yasa yapma yani kanun çıkarma yetkisi sadece meclise verilmiştir. Kanun teklifi meclis içtüzüğüne göre meclis belirlenen şekliyle sadece milletvekilleri tarafından yapılabilmesi karara bağlanmıştır (Çoban, 2017: 77).

1982 Anayasasının 77. Maddesinde yapılan değişiklik ile yasama ve yürütme erkleri aynı anda seçilebilecektir. Cumhurbaşkanlığı sisteminde Başkanlık sistemiyle benzer nitelikte bütçe kanunu yasamanın yürütmeyi denetleyici bir görevi vardır. Sistemde bütçeyle ilgili oluşabilecek çıkmazlarda sistem bir önceki yıl kabul edilen bütçeyi yeniden değerlendirerek tekrar yürürlüğe girebilecektir(Alkan, 2018: 147). Böylesi bir durumda yasamanın dengeleme rolü ortadan kalkacaktır. Ancak Meclisin aynı zamanda bakanları ve Cumhurbaşkanı yardımcılarını da bir nevi denetim altına alabilmesi öngörülerek, meclisin bunları da yüce divana sevk edebilmesi kararlaştırılmıştır (Alkan, 2017: 4).

1982 Anayasasının 77 maddesinde değişiklik yapılarak yasama ve yürütme yani Cumhurbaşkanı ve meclis seçimleri aynı anda ve beş yılda bir yapılması kararlaştırılmış, görev süresi dolan milletvekilin yeniden seçilebilmesi yolu açık tutulmuştur (Çoban, 2017: 75).

98. Anayasa maddesinde yapılan değişiklikler ile yürütme organı faaliyetleri hakkında meclisten bilgi isteyebilmesi hakkı getirilmiştir. Meclise bilgi edinme yolları olarak şu yetkiler verilmiştir; meclis soruşturması, genel görüşme, meclis araştırması ve yazı soru şeklindedir. Burada öneli olan nokta meclisin denetim faaliyetini işlerlik kazandırabilecek olan meclis soruşturmasıdır. Çünkü meclis

soruşturması sorası Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında karar verilip haklarında yargılama yapılabilmesine imkân sağlayan kısım olmasıdır (Çoban, 2017: 77). Yasama organının Parlamenter sistemimizdeki gibi yürütmeyi denetleme yetkisi eski sistemimize nazaran azaltılmıştır. 2017 anayasa değişikliği sonrası geçilen sistemde yasamanın yürütmeyi denetleme gücündeki azalmayı şöyle açıklayabilmek mümkündür. Önceki sistemimizde meclisin denetim yetkisinde en işlevsel araç olarak görülen hükümet oyu alma durumu yeni sistemde mevcut değildir. Güvenoyu alamayan hükümet yürütmenin başına geçemezken Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde güvenoyu gibi bir durum yoktur. Durum böyle olunca meclis yeni sistemde atanılacak olan bakanların meclisten güvenoyu almadan doğrudan faaliyetlerine başlayabilecektir. Meclis bu durumda ancak ve ancak denetim mekanizmasını görevleriyle alakalı yaptıkları işler neticesinde yapılan araştırmalar sonrası yöneltilecek suçlarla alakalı olarak yargılanmaları üzere Anayasa Mahkemesine göndermesiyle ve Anayasa Mahkemesinin vereceği hüküm sonrası meclisin denetim faaliyeti sonuçlanabilecektir. Bu durum yasama karşısında yürütmenin elini oldukça güçlendirebilecektir (Akçakaya ve Özdemir, 2018: 928).

3.4.4. Türkiye'nin Yargı Organı

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi için yapılan anayasada askeri yargı makamları tamamen ortadan kaldırılmıştır. Ancak savaş gibi bir durumda askeri makamların kurulması istisna olarak kenara bırakılmıştır (Miş ve Güleler, 2017: 18).

Yargı alanında yapılan bir diğer düzenleme ise anayasanın 9. Maddesinde yapılan, bir ekleme ile değişiklik yapılmıştır. Bu madde de yapılan değişiklik şöyledir; yargı yetkisi Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerden oluşur şeklinde tarafsızlık ibaresi eklenerek gerçekleştirilmiştir (Çoban, 2017: 79).

Yargısal anlamda yapılan bir diğer düzenleme ise anayasanın 146. Maddesinde yapılan değişikliktir. Bu değişiklik Anayasa Mahkemesinin üye sayılarını on beş olarak belirlemiştir. Anayasa Mahkemesine yapılacak atamaların üç tanesi TBMM'ye kalan on iki tanesi Cumhurbaşkanıya verilmiştir. TBMM seçimleri yaparken iki adayı Sayıştay içerisinden gösterilen üç aday arasından diğer kalan aday

ise baro tarafından gösterilen serbest avukatlar içerisinde yapması kararlaştırılmıştır. Cumhurbaşkanı ise; üç adet Yargıtay üyeleri arasından, ikisi Danıştay üyeleri arasından, yine ikisi yükseköğretim kurulu üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarında görev alan hukuk, siyasal ve iktisadi programların akademisyenlerden, dört adet üye ise kamu yönetiminde görev alan üst düzey yöneticiler, serbest avukatlar, birinci sınıfa ayrılmış hakim ve savcılar ve en az beş yıl Anayasa Mahkemesinde görev almış raportörlerin seçilmesiyle meydana gelebilecek bir Anayasa Mahkemesi oluşturulmuştur (Çoban, 2017: 79-80).

Anayasa Mahkemesinin yargısal anlamda denetim faaliyeti ise 148. Madde de belirtilen hususlara binaen aynen korunmuştur. Yalnızca Cumhurbaşkanı kararnamelerinin olağan zamanlarda denetleyebilmesi ve Cumhurbaşkanı yardımcılarının da yüce mahkeme olarak yargılayabilmesi eklemeleri ilave edilmiştir (Çoban, 2017: 81).

1982 Anayasasının 159. Maddesinde yer alan hâkimler ve savcılar kuruluyla ilgili maddede, hâkimler ve savcılar yüksek kurulu isminden yüksek çıkartılarak kurulun adı hâkimler ve savcılar kurulu olarak değiştirilmiştir (Çoban, 2017: 79). HSK olarak dönüştürülmüştür. HSK on iki üyeden oluşturulmuştur. Sistemde HSK üyelerinin altısı Cumhurbaşkanınca yedisi TBMM tarafından seçilmesi uygulamaya konulmuştur (Gül vd 2017: 114). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bakanlar kurulu kaldırıldığı ve bakanların Cumhurbaşkanınca atanması kararlaştırıldığı için eski sistemde HSYK'nın doğal üyesi olan adalet bakanlığı müsteşarlığı kaldırılmıştır. Adalet bakanı müsteşarı yerine bakan yardımcısının HSK'nın tabi üyesi olması kararlaştırılmış ve anayasadaki yerini almıştır (Turan, 2018: 52). HSK üyeleri dört yıl için seçilir.

Türkiye'nin hem Parlamenter döneminde hem de şuan ki Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yargıçların ve hâkimlerin atama, tayin ve her açıdan özlük hakları HSK tarafından gerçekleştirilmektedir (Çoban, 2017: 79). HSK'nın görevlerine baktığımız zaman hukuk alanında oldukça yetkindir. Çünkü hâkim ve savcılar ile ilgili yapılacak tüm işlemlerden HSK sorumludur. Bu işlemler şöyle tarif edilebilir; hâkimleri ve savcılarını mesleğe kabul ederek atamak ve nakledebilmek,

geçici yetki vererek görevlendirebilmek, hâkimler ve savcıların görevde yükseltilmeleri ve birinci sınıfa geçirmek, kadro belirlemek, meslekle bağdaşmayan hâkimleri ve savcılarını görevlerinden almak ve disiplin cezası vermek olarak tanımlanabilir (Çoban, 2017: 80).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE'DE UYGULANAN BAŞKANLIK SİSTEMİNDEKİ SORUNLAR

4.1. TÜRKİYE'DE YASAMA ALANINDAKİ SORUNLAR

Getirilen Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütme erki tekli bir yapıya dönmüş ve bu yapının tek yetkilisi Cumhurbaşkanı olarak belirtilmiştir. Bakanların ve başkan yardımcılarının atamaları bakanlıkların organizasyon şemaları ve üst kademe yöneticilerin atamaları Cumhurbaşkanının tek yetkili kılınması şeklinde gerçekleşmesi öngörülmüştür yine bu sistemde Cumhurbaşkanının partili olması sağlanmıştır. TBMM'nin üye sayısı 550 iken 600'e çıkarılması kararlaştırılmış, seçilebilme yaşı 18 e indirilmiştir. Yasama ve yürütme erklerinin seçilmesi aynı anda yapılması şeklinde sistemleştirilmiştir. Her iki organın birbirlerini fesih etme yetkisi verilmiştir. Seçimlerin beş yılda bir yapılması kararlaştırılmıştır. Meclis soruşturması ile yasama organı yürütmeyi denetleyebilmektedir. Meclis soruşturması ile Cumhurbaşkanı görevinden uzaklaştırılabilir. Böylesi bir durumda mecliste yeni seçime gitmek zorundadır. Bu da meclisin Cumhurbaşkanını görevden alınabilmesi için gerekli kararın çıkması durumunda seçimlerin yenileneceği ve meclisinde görevi sona ereceği fikriyle meclis, yürütme yani Cumhurbaşkanını denetlememeyi seçebilecektir (Gül vd 2017: 114). Böylesi bir durum yasama ve yürütme arasında bir kriz yaşanması durumunda devreye sokulması için belirli kurallar getirilmesi amaçlanılarak krizin çözülmesi hedeflenmiş olduğu söylenebilir. Üstelik böylesi bir durumda hem Cumhurbaşkanı seçimi hem de TBMM seçimleri aynı anda yapılacaktır. Yürütmenin başı konumunda olan Cumhurbaşkanı bu seçim yenilenmesi isteğini tek başına gerçekleştirebilecek olmasına karşın TBMM üye tam sayısının ancak 3/5 oranında bir kabul ile isteyebilecektir (Ataay, 2017: 81). Cumhurbaşkanının bu yetkiyi tek başına kullanabilmesine rağmen mecliste aranan oran arasında orantısızlık mevcut olacaktır. Meclis kendi görevine son verilmemesi adına seçimlerin yenilenmemesini de isteyebilecektir. Böylesi bir durumda Cumhurbaşkanı görevini yapmaya devam edebilecektir. Bu durum

Cumhurbaşkanlığını daha avantajlı bir statüde tutmuş olacaktır. Üstelik mecliste aranan çoğunluğun bir şekilde yakalanamaması durumu da Cumhurbaşkanının elini rahatlatan bir üstünlük olabilecektir. Yani aslında amacı tikanıkları engellemek olduğu söylenen bu durum ile aslında yürütmenin işlevselliğine ses getirilememesi anlamına gelebilecektir. Ayrıca yine bu durum sebebi ile Cumhurbaşkanının yasama organının çıkarması gereken bir kanun isteğinde bulunması durumunda, meclisin bu kanunu çıkarması yönünde bir baskı aracı olabilecek bir yapıya da sahip olduğu söylenebilir.

Bütçe kanunda yapılan değişiklik ile yasamanın yürütmeyi denetleme aracı olan bütçe kanunu yasamanın denetim aracı olabilmesinin yolunun bir nevi iptali şekline dönmüştür. Bütçe kanununa meclisten onay çıkmaması durumunda bile bir önceki yıl bütçesinin yeniden değerlendirilerek girmesi yüzünden, yasamanın elinden bu denetim faaliyetinin alındığı söylenebilecektir. Bu durumda yürütme ihtiyaç duyacağı maddi kaynağı meclisten hiçbir icazet almadan sağlayabilir hale gelmektedir (Gönenç, 2018: 5). Bu durumda yürütme organı duyacağı güven ile kendi başına ortak paydada buluşmadan pek çok karar alabilecek ve denetim mekanizmalarının yeterince işlememesi sebebiyle tek adam rejimi ortaya çıkabilecektir.

Bütçe tasarısı hazırlama yetkisi Cumhurbaşkanına tanınmıştır. Cumhurbaşkanı hazırladığı bütçe tasarısını meclise göndererek orda görüşülmesini ister ve devamında meclisi onaylamasını bekler. Meclis gelen bütçe tasarısı önce oluşturulacak bütçe komisyonunda görülüp devamında meclisin genel görüşmesi ile sonuçlanacaktır. Bu komisyonun nasıl oluşacağıyla alakalı anayasaya herhangi bir düzenleme eklenmemiştir. Bu durum muhalefetin etkililiğini belirleyebilmek açısından yasama organı içinde sorun teşkil edebilecektir (Temel, 2019: 21).

Anayasada yapılan bir değişiklik ile “Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir (md. 106/son).” Cumhurbaşkanına verilen bu yetki ile “yasama yetkisi genelliği” ilkesiyle bir ayrışım söz konusu olabilmektedir (Boztepe, 2018: 17). Ayrıca bu kararnamelerin neleri kapsayabileceği

hususunda net bir tablo çizilmemiştir. Bu sebeple de yasama alanına dâhil olabileceği gibi bir sonuç doğurabilmesi sebebiyle sorun olarak nitelendirilebilmektedir.

Yeni kurulan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde risk olarak görülebilecek bir diğer durum ise yasama ve yürütmenin halk tarafından seçilmesinin verdiği meşrulukla sistemde tıkanma ve kilitlenmelere sebep olabilecek olmasıdır. Sistem hem Başkanlık sisteminden hem de Yarı - Başkanlık sisteminin özellikler taşır. Başkanlık sisteminde yürütmeyi dengeleme amacı güdülürken Yarı - Başkanlık sisteminde de fesih yetkisi verilerek işlerlik kazandırılması amaçlanabilirken Türkiye'deki sistem tam anlamıyla bu kurallarla örtüşmeyebilmektedir. Siyasal olarak uzlaşma kültürünün var olmadığı ve sert tartışmalarla şekillenen Türkiye siyasetinde krizlere ve hatta sistemsel anlamda sorunlara sebep olabileceği varsayımında bulunulabilir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütme kanadı Başkanlık ve Yarı - Başkanlık sistemlerindeki tıkanıklıklara çözüm arayışı yolunda yürütmeyi oldukça güçlendirerek aşmaya çalışıldığı söylenebilir. Çünkü Cumhurbaşkanının geniş kararname yetkisi, fesih yetkisi ve meclisin yürütmeyi dengeleyebilmesini sağlayan bütçe kanunuyla ilgili yapılan süreklilik ilkesi yürütmeyi oldukça güçlendirmiştir. Böylece yasamanın eli zayıflamıştır.

Cumhurbaşkanlığı kararname yetkisinin her alanına dair olabilecek şekilde düzenlenmiştir. Yalnız Cumhurbaşkanlığı kararname yetkisi ile düzenlemeyen alanlarda anayasada açıkça belirtilmiştir. Bunlar; “Temel haklar, kişilik hakları ve ödevleri, siyasi haklar ve ödevler, anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken alanlar, kanunda açıkça var olan konular hakkında, Cumhurbaşkanı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, meclis tarafından aynı konuda kanun çıkarılması durumunda” Cumhurbaşkanı kararname yetkisi çıkarılmayacak olduğu söylenebilmektedir (Boztepe, 2018: 17-18). Yürütmenin her alanına dair düzenlenebilecek olması yasama organı tarafından yapılan bir yasaya ihtiyaç duymadan sistem tek elden kararname yetkisiyle yönetilebilecek bir hal alabilecektir. Bu durumda sistemin Cumhurbaşkanıya verdiği yetkiler göz önüne alındığında otoriter bir yönetime dönüşebilecektir. Ayrıca sistemin bir diğer meşru kanadı yani yasama etkisizleşmiş olabilecektir.

Cumhurbaşkanı yardımcılara ve bakanlara TBMM'nin yazılı soru sorabilme yetkisi verilmiştir. Bu durumda ülkenin siyasi ve idari işleyişine sahip olan bakanlıkların TBMM denetiminden uzaklaştığı savunulabilir (Boztepe, 2018: 10). Çünkü sistemde Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanlar asıl olarak Cumhurbaşkanına karşı sorumlu tutulmuşlardır. Yürütmenin bu denli güçlü olduğu bir sistemde yasamanın yukarıdaki sorgulamayı yapması durumunda cevap alamayacağı da ayrı bir tartışma konusu olabilecektir.

Oluşturulmaya çalışılan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı ve yardımcılarını ile bakanların cezai sorumluluklarına dair var edilen kurallar nispetinde oluşturulan alt yapı bu konuda sorgulanmalarını zorlaştırıcı bir zihniyet taşıdığı varsayılabilir. Çünkü meclise Cumhurbaşkanı ve yardımcılarını ile bakanlar hakkında bir suç teklifinde bulunabilmesi için önce mecliste salt çoğunluk sağlanmalı ardından meclis soruşturması açılabilmesi için beşte üç çoğunluk ve daha sonrasında Anayasa Mahkemesine sevk için üçte iki çoğunluk aranması gerekli kılınmıştır. TBMM'nin siyasi oluşumu düşünüldüğünde yukarıda sayılan zorlaştırıcı işlemler sebebiyle yürütme organının eli oldukça güçlenmiş olacaktır (Keskinsoy ve Kaya, 2018: 93). Ayrıca seçimlerin meclisle birlikte yapılması ve Cumhurbaşkanının partisiyle ilişkisi kesilmemesi düşünüldüğünde bu işlem imkânsız bir hal alabilecektir. Çünkü yürütme ile meclis çoğunluğunun aynı siyasi yapıdan meydana gelmesi ve Türkiye'nin parti disiplini şekli yasamayı tamamen devre dışı bırakabilecek ve hem yasamanın hem de yürütmenin tek elde toplanması sağlanabilecektir. Bu durumda yasama işlevsiz bir hale dönebilecektir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanına TBMM adına kararname çıkarılması yetkisi verilmiştir. Bu kararnamelerin sınırları temel hak ve özgürlüklere dokunamayacak, kanunla yapılması gereken konularda uygulanamayacak, yine kanunla düzenlenmiş alanlarda kararname çıkarılamayacak şeklinde düzenlenilmiştir. Çıkarılan yasalar ile Cumhurbaşkanı kararnameleri arasında bir çelişki durumu söz konusu ise kanunlar üstün sayılacak ve Anayasa Mahkemesine götürülebilme durumu mevcut olacak şekilde düzenlemeye eklemeler yapılmıştır. Cumhurbaşkanına verilen kararname yetkisi yasama organına karşı yürütmenin üstünlüğü sağlanmaya çalışıldığı söylenebilecektir (Ataay, 2017: 80).

Cumhurbaşkanının kararname çıkarma yetkisi doğrultusunda yetki kanununa ihtiyaç duymaması bu vesileyle yasama organından onay almaması yürütmenin güçlenmesi açısından oldukça yetkinlik katmıştır. Böylesi bir durumda yasamanın üzerinde bir görev olan ilk elden kural koyma prensibi elinden alınmış görülebilmektedir(Boztepe, 2018: 14). Yasama yetkisi ve yürütme kuvveti tek bir mercide ya da kişide toplanması durumunda yapılan yasalar işlevsellik açısından keyfiyete ve yapılacak işlerle alakalı kılıf uydurma biçimine göre şekillenebilecektir (Keskinsoy ve Kaya, 2018: 71). Burada Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile Parlamenter sistemimizde var olan KHK'ler ile değerlendirildiğinde yetki kanunu nispetinde belirlenen durumlarla ilgili çıkarılabilirken Cumhurbaşkanı kararnameleri yürütme yetkisinin bütün konularına ilişkin çıkarılabilmesi ve bu yüzden de belirsizliği ve geniş bir alanı kapsayacağı söylenebilmektedir (Boztepe, 2018: 15). Yetki kanuna ihtiyaç duyulmayacak olması da yürütmenin iki meşru merci arasında güç savaşı halini alabilecektir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı verilen bir diğer yetki, mecliste görüşülen ve çıkarılan yasaları veto edebilmek meclise geri göndermesi ve yasaların Anayasa Mahkemesine uygun yönünden incelenmesini isteyebilmesi yürütmenin yasama organı üzerindeki üstünlüğüne eklenebilir niteliktedir. Meclise gönderilen yasalar eğer meclisin salt çoğunlu ile tekrardan kabul edilebilirse o zaman yasa kanunlaşabilecektir. Cumhurbaşkanlığı kararnameleri kanunla düzenlenmesi zorunlu alanlarda var edilemeyecek iken, bu kural dışındaki yürütme yetkisi ile ilişkilendirilen her konuda kararname çıkarabilecek bir yetki sağlanmış olmaktadır. Bu durumda yürütmeyle alakalı olan konularda yasama organı kanun yapma konusunda etkisiz kalabilecektir. Burada meclisin kararname karşısında yapabileceği tek işlem o kararname konusuyla aynı olan bir kanun yapmak olabilecektir. Cumhurbaşkanıyla meclis çoğunluğuna sahip parti eğer aynı olur ise Cumhurbaşkanı Meclisi de kendi tek eline alabileceği düşünüldüğünde Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine karşı meclisten kanun çıkarılması mümkün olmayabilecektir. Böylesi bir durumda Cumhurbaşkanı ülkeyi Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile yönetebilme fırsatına sahip olabilecektir (Boztepe, 2018: 18).

Yine Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde TBMM tatildeyken toplantıya çağırılması yetkisi Cumhurbaşkanına verilmiştir milletvekillerinin böyle bir yetkisi mevcut değildir (Ataay, 2017: 81). Bu durumda halkın seçtiği meclisteki milletvekilleri etkisizleştirilerek adeta Cumhurbaşkanı sizden üstün denmesinin bir şekliymiş gibi algılanabilecektir.

Cumhurbaşkanının yani yürütmenin mali açıdan denetlenmesi noktasında meşruiyetini halktan alması sebebiyle ve meclisin yürütmeyi onaylama ya da düşürebilme gibi bir yetkisinin olmaması sebebiyle sadece halk tarafından denetlenebilir hale getirilmiştir. Bu durum ile eski sistemde yasama tarafından sağlanan denetim yürütme alanında sağlanamamasına ve yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanına mali açıdan denetlenme usulü kaldırılmıştır (Temel, 2019: 16).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanının meclisten istediği bir yasanın çıkarılmaması durumu, yasama ve yürütme arasında çatışmaya sebep olabilecektir. Böylesi bir durumun yaşanmaması adına Cumhurbaşkanına Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarma yetkisi verilmiştir. Cumhurbaşkanı kararnamelerinin eleştirilmesine sebep olan en büyük yan meclisten herhangi bir yetki kanunu alınmadan yürütmenin kanun koyucu şeklinde davranabilmesidir. Bu sayede yasama organının alanını kısıtlayabilmesi, aynı zamanda çıkarılan bu kararnamelerin, amaç, süre, kapsam gibi şekillerinin belirlenmeden çıkarılabilmesi ve meclisin kararnameleri öncelikli görüşüp yasalaştırması gibi uygulamaların devreye sokulmaması sebebi ile yürütmenin yasama alanına müdahalesi şeklinde yorumlanabilecektir. Böylesi bir durumda yürütmeye karşı olarak meclise iki şekilde yol çizilmiştir. Bunlar; öncelikle meclis Cumhurbaşkanının çıkardığı kararnameyle alakalı yeni bir yasal düzenleme yapabilecektir. Böylesi bir durumun gerçekleşmesi durumunda yasama organının yaptığı yasa hükümleri geçerli olacaktır. Fakat Cumhurbaşkanının veto yetkisi düşünüldüğünde mecliste çıkarılan yasanın ne denli geçerli olabileceği belli olmamaktadır. Bu durum yasama ve yürütmenin tek elden yürütülmesi şeklini alabilecek bir durum yaratacağı söylenebilir. Meclisin başvurabileceği ikinci yol ise Anayasa Mahkemesine iptal davası açabilmesidir. Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin iptali için AYM'ye yapılacak başvurularda Cumhurbaşkanı tarafından çoğunluğu atanmış bir AYM ne kadar etkili kararlar alıp

yasamanın bu başvurusunu etkili bir şekilde değerlendirebileceği de yasama organının etkililiğini kısıtlayıcı bir durum olarak söylenebilir (Ataay, 2017: 83-84).

Sistemde yaşanacak bir diğer sorun olarak Cumhurbaşkanı ile meclis seçimlerinin birbirleri tarafından yenilenmesine karar verebilmeleri ve bu seçimlere de birlikte gidilmesidir. Cumhurbaşkanının iki kez seçilebilme ve eğer ikinci kez de seçildiği dönemde meclis seçimlerin yenilenmesine karar vermesi durumunda tekrar aday olabileceği düşünüldüğünde meclis Cumhurbaşkanının ikinci döneminde keyfi bir şekilde seçimlerin yenilenmesi kararı alabilmesine olanak sağlayacak bir yapı öngörmesidir. Bu durumun oluşmasında var olabilecek sebep yasama ve yürütme seçimlerinin aynı anda yapılması neticesinde Cumhurbaşkanlığı ve meclis çoğunluğunun aynı siyasi görüşten gelmesi etkili olabilecektir (Akçakaya ve Özdemir, 2018: 928). Cumhurbaşkanının siyasi partisiyle ilişkisinin kesilmediği de düşünüldüğünde yürütmenin yasamayı etkileyebilmesi hayli yüksek olabilecektir.

Cumhurbaşkanlığı makamına verilen bir diğer yetki ise kararnameler ile yasamanın alanındaki yasalar ile yapılabilecek olan kamu tüzel kişiliği kurma ve bakanlıkların kuruluş ve teşkilatlanmasına yönelik düzenlemeler yapabilme yetkisidir. Bu durum yasamayı kısıtlayıcı bir durumdur. Yürütme devlet istikrarı sağlanması adına geliştirilen bu yolla yasamayı devre dışı bırakabilmekte olduğu söylenebilir (Ataay, 2017: 84).

4.2. TÜRKİYE’DE YARGI ALANINDAKİ SORUNLAR

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yargı alanında yapılan değişikliklerde oldukça önemlidir. Yargının en önemli kurumlarından biri HSK’dır. HSK 13 üyeden oluşmaktadır. Adalet bakanı ve yardımcısı bu kurulun daimi üyeleridir. Sistem de hem adalet bakanı hem de yardımcısı Cumhurbaşkanı tarafından göreve getirilmektedir. Aynı zamanda Cumhurbaşkanına bu kurula direk olarak dört üye seçebilmesi yetkisi de verilmiştir. Kalan yedi adet üyeyi ise TBMM’nin seçimine bıraktığı görülebilir (Gülener ve Miş, 2017: 18). Böylesi bir durumda Cumhurbaşkanlığı makamının yani yürütmenin, yargı üzerinde baskı kurabilmesi yolu arttırılmış olarak görülebilir. Zira Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde

Cumhurbaşkanlığı makamının partisiyle, TBMM çoğunluğunun da aynı partiden oluşması durumunda HSK üyelerinin tamamı yürütme tarafından atanmış bir hal alabilecektir. Böylesi bir durumda yargı üzerinde yürütme muazzam baskılar kurup hukukun işlerliğine engel olabilecek bir yapı arz edebilecektir. HSK hâkimlerin ve savcılarının atama, terfi ve disiplin işleriyle alakalı olan bir kurumdur. HSK üyeleri arasına yapılan bu atamalar ile yargıya müdahale edilebilmesi durumu ortaya çıkabilmektedir. Bu da yürütmenin kendi başına istediği gibi işler yapabilmesi sonucu doğurabilecektir. Günümüzde bu durumun açık bir şekilde yaşandığını söyleyebilmek mümkündür. Her ne kadar hâkimler ve savcılar görevleriyle alakalı teminata sahip olsalar da tüm haklarının HSK tarafından belirleniyor olması sebebiyle HSK kurulundan gelebilecek olan öneri yahut baskılarda boyun eğebileceklerdir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Yürütme organı ile yargı organının birbirleriyle iş birliği içerisinde girebileceği şekilde oluşturulabilmesi neticesinde yargı işlevselliğini kaybedip, bu sebeple yürütme organı yargı kuvvetini dikkate almayarak adalet kavramını hiçe sayarak istediği şekilde biçimlendirebilecektir (Keskinsoy ve Kaya, 2018: 72). Adalet bakanı kurulun başkanı, gündem belirleyici, teftiş kurulu başkanlığı ve müfettişlerin ataması yetkisi vardır. Böylesi bir durumda adalet bakanının Cumhurbaşkanı yani yürütme tarafından seçildiği düşünüldüğünde yargı organı direk olarak yürütme tarafından etkilenebileceği görüşü sistemin sorunlarından biri olarak değerlendirilebilir (Kaya, 2017: 39).

Yine yargı alanında yapılan bir diğer değişim ise Anayasa Mahkemesi üyeleriyle alakalıdır. Anayasa Mahkemesi üye sayısı on yediden on beşe düşürülmüştür. Bu on beş üye arasından on ikisinin seçimi Cumhurbaşkanına tanınmıştır. Kalan üç aday ise meclis tarafından seçilmesi öngörülmüştür (Ataay, 2017: 81). Bu durumda Anayasa Mahkemesinin görevleri düşünüldüğünde Cumhurbaşkanının bu kadar çok üye ataması kendi düşüncelerine uygun insanlardan oluşabilecektir. Böylesi bir durumda yürütme olan Cumhurbaşkanın yargısal yönden denetiminin yapılmasına mani olabileceği bir yapı oluşabileceği izlenimini verebilmektedir. Böylesi bir durumda yürütmenin yargı tarafından denetimsizleşebilmesi bu vesileyle de tek adam, diktatörlük ya da hükümet otoriter

bir yapı halini alabilecektir. Günümüz kamuoyunda çıkan haberlere baktığımızda tamda bu noktada bu görüşe haklılık payı doğabilmektedir.

Yine yargı alanında yapılan bir diğer husus ise Anayasa Mahkemesine iptal davası açılabilmesi yönünde olduğu söylenebilir. Sistemde iptal davasını Cumhurbaşkanı, TBMM’de çoğunluğa sahip en büyük iki parti ve yüz yirmi milletvekili verebilir şeklinde belirlenmiştir (Akçakaya ve Özdemir, 2018: 931). Bu durum Anayasa Mahkemesine dava açılabilmesini zorlaştırır nitelikte olduğu belirtilebilir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yargı alanında sayılabilecek bir diğer sorun ise HSK üyeleri içerisine yapılan atamaların siyasallaşmasına ağırlık verilmesi olduğu söylenebilir. Cumhurbaşkanının 6 üyeyi TBMM’nin ise yedi üyesini atayabildiği HSK yargısal faaliyetlerini ne derece siyasi sistemden etkilenmeyerek yapabileceği tartışma konusunu haline gelmiştir. Meclisin HSK üyeleri seçim şeklinde yaşan usulde yargısal anlamda bir sorun teşkil edebilmektedir. Basit çoğunluk yerine nitelikli çoğunluk şekli uygulanması gerekliliği, mutabakat sağlanması açısından gerekli olduğu fikri söylenilebilmektedir (Ataay, 2017: 85).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bir diğer yargısal sorun ise yürütmeye ve yasamaya verilen Anayasa Mahkemesine üye atama sayıları ile ilgilidir. On beş üyeden oluşan AYM sayısının on iki tanesi Cumhurbaşkanınca üç tanesi ise meclis tarafından atanması şekli uygun görülmüştür. Bu sistemde Anayasa Mahkemesinin elinde bulundurulan yürütmeyi durdurma kararı kaldırılmıştır. Yapılan başvuruların iptal edilme durumları resmi gazetede gerekçeleriyle yayınlanmadığı sürece yasanın uygulanmasına fırsat verecektir.. Böylesi bir durumda iptal kararı verilene kadar geçen sürede yasa uygulanmaya devam edilip, çıkarılma amacına ulaşması sağlanabilecektir. Keza Anayasa Mahkemesinin kararlarının geriye yürütülememesi sebebiyle yürütme bu şekilde de yargı karşısında güçlendirilmiş bir hal alabilmiştir (Ataay, 2017:86).

Yapılan bu düzenlemeler ile ülkemizdeki hükümet sistemi otoriterliğe doğru evirilebilmeyi kolaylaştırabilecek bir hal alabilmektedir. Çünkü yargı organın

bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesi gereği sistemin Başkanlık sisteminde olan dengelenme prensibinden sapabileceği olgusu gün yüzüne çıkabilecektir. Ülke yönetimi anlamında yürütmenin bu denli etkililiğinin arttırılması siyasi otoriteleşmeyi getirebilecektir. Kuvvetler ayrılığı teorisini önemsizleştiren bu durumlar siyasi otoritenin tek merkezliliğinin denetleyicisi konumundan sapılabileceğinin görülmesi sorun olarak adlandırılabilir.

4.3. TÜRKİYE’DE SİYASİ VE TOPLUMSAL ALANDAKİ SORUNLAR

Türkiye’de Başkanlık sistemi savunucularının parlamenter sisteme karşı en büyük eleştirilerinin, yürütmenin yasama organı ve yargı organına karşı hâkimiyet kurabilir olmasından ileri gelmektedir. Başkanlık sistemi savunucuları bu yüzden Türkiye sisteminin Parlamenter sistemden çıkıp Başkanlık sistemine geçmesini istemektedirler. Türkiye’de yeni var edilen hükümet sistemi Başkanlık sistemi benzerliği açısından değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Bu karşılaştırmada Başkanlık sisteminin en iyi şekilde uygulandığı ABD baz alınması gerektiği görüşleriyle birlikte değerlendirilmelidir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Başkanlık sistemi çerçevesinde bakıldığında ABD’de kuvvetler ayrılığı uygulamasının keskin bir şekilde var olduğu ve denge – fren mekanizmalarının işlerliği açısından etkililiği söz konusu iken, bu istemde Cumhurbaşkanlığı makamı olağanüstü yetkilerle donatılarak kuvvetler ayrılığı ve denge – fren mekanizmalarının işlerliğinin azaltıldığı savunulmaktadır (Ataay, 2017: 87). Yani yasama yürütme ve yargı erklerinin Başkanlık sistemindeki gibi keskin bir şekilde ayrılmaması ve özellikle yürütme açısından diğer iki erk üzerinde Cumhurbaşkanının yetkileri sebebiyle sistemde denge – fren aracı olarak diğer erklerin işlevselliği azaltılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Başkanlık sisteminde var olan denge – fren mekanizmaları sisteme dâhil edilmemiştir. Kuvvetler ayrılığının sert bir şekilde olduğu Başkanlık sistemi bu yönden Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütmenin dengelenememesi ve sistemin otoriterliğe dönüşebilmesi mümkün olabilecektir (Keskinsoy ve Kaya, 2018: 91). Siyasi açıdan bu durum hem toplum açısından zorluklar yaşanmasına hem de hukuka olan güvenin azalmasıyla

sonuçlanabilecektir. Böylesi bir durumda ülke içinde değişik konularda krizlere vesile olabilecek bir alt yapı hazırladığı savunulabilir.

Cumhurbaşkanının devletin başı olması sebebiyle tüm çevreleri gözetici bir yapısını olması gerekliliği düşünülebilir. Ancak getiren Cumhurbaşkanlığı sisteminde Cumhurbaşkanı hem devletin başı hem de yürütmenin başıdır ve partisiyle ilişkisi kesilmemiştir. Partili Cumhurbaşkanının her kesime karşı devletin başı olması sebebi ile yüklenecek olan misyon nasıl sağlanabilecektir? Sorusunu gün yüzüne çıkarmaktadır. Ayrıca partisiyle ilişkisi kesilmediği için partisini mi temsil edecektir yoksa genel millet iradesini mi? Gibi temsil sorunlarına sebep olabilecektir (Kaya, 2017: 44). Bu durum sistemde kayırmalara ve dışlamalara sebep olabilecek bir yapı oluşturabilecektir. Böylesi bir durumda halk açısından bakıldığında bir kesim tarafından Cumhurbaşkanının kendisini temsil etmediği algısı doğabilecektir. Ülkemizde bölünmeyi isteyen cenahların varlığı hatta terör örgütlerinin faaliyetlerini göz önüne adlımızda zaten var olan bu sorun bu sistemle daha da pekişebilecektir. Buda Türkiye'nin bölünmesine zemin hazırlayabilecek sonuçlar doğurabilecektir.

Türkiye'de Başkanlık sistemi uygulamasının eleştirilerinden bir tanesi iyi işleyen ABD Başkanlık sisteminin federal yapıda etkililiğidir. Yani federe devletlerin bir araya toplanma şeklinde örgütlenmiştir. Federe devletlerin kendi işleyişlerinde serbest olmaları ABD'de Başkanlık sisteminin kolaylaştırdığı savunulabilen bir görüştür. Ülkemizin üniter yapısı düşünüldüğünde eğer ABD tipi Başkanlık uygulanmaya çalışılırsa üniter yapının yerine bölünmüşlüğe işaret eden federal yapıya ülkenin savrulabileceği algısını doğurabilecektir (Arı, 2018: 93). Ayrıca Türkiye gibi ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan gelişmemiş bir ülkenin üzerinde oynanan dış politika eksenli oyunlarda tek bir yetkili kişi olması sebebiyle, bu kişi daha kolay bir şekilde ikna edilebilecek yahut üzerinde baskılar kurulabilecektir. Böylece Türkiye kendi uluslararası politikalarını uygulayamaz bir hale gelebilecektir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde ülkemizde daha önce uygulanan Parlamenter sistemdeki gibi Cumhurbaşkanlığının tarafsızlığı söz konusu değildir. Cumhurbaşkanı bir partinin başkanı olarak seçilebilmektedir. Ve görevi süresince parti başkanlığı yapabilmektedir. Türkiye'de siyasi partilerin liderlik üzerine

şekillenmesi ve parti disiplinin Başkanlık sistemi çerçevesinde değerlendirildiğinde, olumsuz olarak ülkeyi etkileyebilecek nitelikte olduğu söylenebilir (Alkan, 2018: 151). Zira Parlamenter sistemimizde açıkça görülen parti lideri üstünlüğünün yeni sistemimizde en üst devlet merci olarak ülke yönetiminin şekillendirmiş olması, Türkiye'nin yönetiminin diktatörlük şeklini almasına daha kolay bir zemin sağlayabilecek yapı içerisine sokulduğu söylenebilecektir. Ülkemizde var olan kutuplaşma ve ayrışma yadsınamayacak bir gerçekliktir.

ABD'ye özgü olan Başkanlık sistemi modelinin başka ülkeler tarafından alınıp uygulanmaya çalışılması neticesinde, ABD'de iyi bir şekilde işleyen Başkanlık sistemi diğer ülkelerde pek istenen şekilde demokratikliği ve etkili bir yönetimi getirmediği tartışılmaktadır. Burada önemli olan asıl vurgulanması gerek nokta demokrasi kültürünün oturmasıyla alakalı olabilir (Arı, 2018: 51). Türkiye'nin demokrasi kültürünün henüz yeterince oturmamış olduğu düşünüldüğünde Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemin sorunlara sebep olabileceği aşikârdır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde var edilen meclisin ve Cumhurbaşkanının aynı anda olmak kaydıyla birbirlerinin seçimlerini yenileyebilmesi kuralı Başkanlık sisteminde yaşanan tikanıklıklara çözüm getirilmesi mahiyetinde var edilmiş bir çözüm olarak karşımıza çıkabilmektedir (Miş ve Gülener, 2017: 11). Türkiye'nin toplumsal yapısı ve siyasi kültürü düşünüldüğünde demokrasinin uygulanabilirliği açısından sakıncalar doğurmaktadır. Çünkü sistem çoğunluğun elinde olan bir mekanizma halini alabilecektir. Bu yüzden bu çoğunluk azınlık olarak kalan kesimin istek, şikâyet ve sorunları olması durumunda görmezden gelinilecek bir alt yapı oluşturmaktadır.

Demokrasi kültürünün oluşmasında muhalefet oldukça önemli bir yere sahiptir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle yürütme yani hükümet etme etkililiği her ne kadar güçlü olsa da tek adam rejimine dönüşme olasılığı muhalefeti dışlama nedeniyle demokratiklik açısından ters bir durum doğurabilecektir. Sistem tek bir kişi üzerine kurgulanması aynı zamanda sadece muhalefet partileri bağlamında değil muhalefete destek veren vatandaşlarda da dışlanmışlık hissi oluşturabilecek bir

yapıya dönüşebilecektir (Arı, 2018: 96). Günümüz siyasi söylemlerinde bu oldukça aşikâr bir şekilde gün yüzüne çıkmış olarak görülebilmektedir.

Türkiye’de Başkanlık sisteminin uygulanması noktasında getirilen Cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili olarak demokrasi kültürünün yerleşmemişliğiyle alakalı sorunlar yaşayabilecektir. Uluşahin bu durumdan şöyle bahsetmektedir. Demokrasi temelleri sağlam atılmamış olan ülkemizde yürütme ve yasama birbirlerinin işlerine karışmasına ve bu yüzden fiilen yürütmenin üstün olmasına sebep olacaktır. Başkanlık sisteminin Latin Amerika ülkelerindeki uygulamalarda gösterdiği başarısızlık sistem karşıtlarının savunma kaynağı olmuş ve bu sistemin dikta yönetimlerine neden olabileceğini savunmuşlardır (Uluşahin, 1996: 56).

Demokrasi kültürünün oluşmasında siyasi söylemler ile ilgili özgürlüklerde oldukça önemlidir. Ancak ülkemizde bu durumun pek var olduğu söylenemez. Siyasi partilerin söylemlerine bakılması bu noktada durumun görülmesi için yeterli olacaktır. Çünkü siyasi söylemler ayrıştırmacı ve fanatiklik oluşturabilecek tutumlar sergileyebiliyordur (Arı, 2018: 97). Bu durum güçlü yetkilerle donatılmış olan Cumhurbaşkanının denetlenememesine ve sistemin tek elden yürütülmesine imkân verebilecek olan bir durumdur. Ayrıca bu durumun oluşması durumunda politik ekonomi devreye girerek ülkeye yatırım yapılması konusunda çekincelere sebep olabilecektir.

Sisteme yöneltilebilecek bir diğer sorun ise Başkanlık sisteminin başkanlık yarışını kaybeden tarafı görmezden gelebileceğidir. Böylesi bir yürütme güçlülüğü olan Cumhurbaşkanlığı sisteminde otoriter bir yapı ortaya çıkabilecektir (Gül vd 2017: 117). Türkiye’nin siyasal hayatı düşünüldüğünde tek adam otoritesinin oluşabileceği savunulabilir bir gerçekliktir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine baktığımız zaman Türkiye’de parti disiplininin katı olması, uzlaşma ve demokrasi kültürünün tam manasıyla yerleşmemesi, ideolojik olarak birbirleriyle uyuşmaması sebebi ile Cumhurbaşkanı ve meclis çoğunluğunun farklı partilerden oluşması siyasal krizlere sebep olabilecek nitelikte gözükmektedir. Ayrıca Türkiye’nin bu siyasal yapılanması düşünüldüğünde

Başkanlık sistemindeki gibi iki partili bir sisteme dönüşmesinin zorluğu, bir ölçüde kuvvetler ayrılığı ilkesinin çiğnenmesine sebep olabilecektir (Ataay, 2017: 87). Her ne kadar 2018 yılında siyasi partiler mevzuatında yapılan düzenleme ile partiler arası ittifak sağlanmış olsa da ittifak içerisinde meclise girebilecek partilerin sayısının artması sebebiyle mecliste tekrar parçalı bir yapı görülebilecektir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde ABD Başkanlık sisteminde yapılan yasamanın yürütmeden bağımsız olması yönündeki durumların hiçbirine yer verilmemiştir. Türkiye'nin siyasi hayatı düşünüldüğünde sistemin adeta yürütme merkezli kılınarak, yürütmenin üstünlüğü esas alınmıştır (Ataay, 2017: 87). Böylece sistem tek elden yönetilmesi sağlanabilecek bir yapıya dönüşmüş gözükmektedir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle alakalı olarak bir diğer olumlu görüş ise güçlü ve koordineli bir yönetimin daha istikrarlı bir ekonomi yaratabileceği düşüncesidir. Cumhurbaşkanı'na verilen yetkiler ile oluşturulacak bu ekonomik istikrar düşüncesi zamanın ve ekonomik işleyişin tıkanmaması için alınabilecek önlemleri Cumhurbaşkanı'na doğrudan vermesi yoluyla sağlayabilecektir. Politik ekonomi söz konusu varlığını her kriz evrelerinde göstermesi sebebiyle olumlu anlamda yapılacak yürütme faaliyetleri politik anlamda ekonomiyi rahatlatıcı olabilecektir görüşü savunulmaktadır (Çoban, 2017: 91). Ancak ülke iktidarının tek merkezde toplanmış olabilmesi ülkeye duyulan güveni azaltacağı düşünüldüğünde yukarıdaki fikir tam tersi işlerlik gösterebilecek ve ekonomik olarak sıkıntılar baş gösterebilecektir. Buda halkı siyasal tercihleri yönünde etkileyebilecek en önemli etmenlerden biri olmasını sağlayacaktır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine getirilen olumlu eleştirilerden bir diğer ise bu sistemin daha demokratik bir Türkiye yaratacağına inanmalarından ileri gelmektedir. Bu görüşün savunulmasında öncelikle Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilerek halkın sorumlu tutabileceği birinin gün yüzünde olması ile ilişkilendirilmektedir. Bir diğer olumlu görüş ise Cumhurbaşkanlığı sisteminin daha demokratik bir ortam sağlayabileceği yönündeki olumlu görüşlerdir (Çoban, 2017: 89-90). Ancak yasama ve yargı denetiminden uzaklaştırıp kısmen de zorlaştırılmış bu

sistemde Cumhurbaşkanının görevi bittiğinde halk işlediği suçlardan dolayı nasıl hesap sorabilecektir belli değildir.

Cumhurbaşkanlığı sistemi Türkiye'nin siyasi yapısı ve Parlamenter sisteminden gelen kültür neticesinde sorun olarak değerlendirilebilecek bir diğer nokta Cumhurbaşkanı seçimleri ve TBMM seçimlerinin aynı anda yapılacak olmasıdır. Böylesi bir işleyişin sağlanmasında Cumhurbaşkanı ve TBMM üyelerinin çoğunluğunun aynı partiden olması durumunda yasama ve yürütme anlamında otoriteleşme ve bu durum yüzünden demokratik olarak olumsuzluk doğabileceğidir (Boztepe, 2018: 10). Çünkü her iki organda meşruluğunu halktan almaktadır. Ve halkın tek yetkisi oy kullanarak seçebilmektir.

Bir diğer olumlu bulunan yan ise Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin bireyin temel hak ve özgürlüklerine dair daha büyük bir güvence oluşturabileceği düşüncesidir. Sistemde kuvvetler ayrılığın keskin olarak var görünüyorsa olması sayesinde temel hak ve özgürlüklerin yasa ile düzenlenmesinin yasama organına verilmiş olması gözetilerek Cumhurbaşkanının yasama alanına müdahil olmaması sebebiyle olumlu yaklaşıldığı söylen görüşler vardır (Çoban, 2017: 97). Ancak bu görüş oldukça yanlış olabilecektir çünkü yürütme organı, kuvvetler ayrılığı prensibi Başkanlık sisteminde ki gibi belirtilmiş olmasına rağmen yürütme kanadına verilen güçlü yetkiler ile yasamayı ve yürütmeyi ortak temelde oluşturulabilecek bir yapı mekanizması haline almıştır. Böylece kuvvetler ayrılığı ilkesi göstermelik bir olgu olarak dillendirildiği değerlendirilebilir.

Sosyal ve ekonomik ve özgürlüklerle alakalı olarak getirilen anayasa maddesinin tersten anlamlandırılarak değerlendirilebilmesi mümkün olabilmektedir. “eğitim- öğretim, sağlık, sosyal güvenlik, devletleştirme- özelleştirme, çalışma hayatı ve sendikal haklar.” gibi alanlarda toplumu ilgilendiren konularda kararnameler ile durumu daha kapsamlı ve geniş yetkilerle değiştirebilecek düzenlemeleri yapma hakkı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile mümkün olabileceği belirtilebilir (Boztepe, 2018: 18). Bu durum da temel hak ve özgürlükler alanına girebilecek olduğunu göstermektedir. Zira ülkemizde anayasal hak olarak kabul edilen ifade özgürlüğü ile toplantı ve yürüyüş özgürlüğünün kamu düzeni açısından sakıncalı görülüyor olarak

keyfi olarak yasaklanabilmesi uygulaması sebebiyle yeni getirilen sistem bu duruma daha fazla uygun zemin hazırlayabilecektir.

4.4. TÜRKİYE’DE YÜRÜTME (CUMHURBAŞKANLIĞI) ALANINDAKİ SORUNLAR

Türkiye açısından Başkanlık sistemi istemi tartışmaları 1980 yılında gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Bu durumun yaşanmasında küreselleşen dünya ve buna uyumlu olarak etkili bir yürütmenin arzulanmasının gerekli olduğu görülmesi sebep olarak gösterilmiştir. Böylesi bir duruma en uygun sistemin ise Başkanlık sistemi olarak düşünülmesi ile Başkanlık sisteminin uygulanması istenmiştir. Türkiye’nin siyasal tarihi düşünüldüğünde tek adamlık kültürünün hâkim olduğu geçmişle bağlantılı bir haldedir. Tek adam rejiminin parlamenter sistemin çok partili özelliği sebebiyle buna en uygun fırsatı yaratacak sistemin Başkanlık sistemi olduğu savunulabilir. Buna da yürütmenin başı olan kişinin belirli bir süre olarak Cumhurbaşkanı görevini icra etmesi şeklinde tezahür edilmesiyle sağlanabilecek bir hal alabilmektedir. Türkiye’de genel anlamda siyasi istikrar denilince akla ilk; tek partinin ülke yönetiminde söz sahibi olması geldiği için diğer koalisyon şekillerini dışlaması etkili olabilir bir durumdur (Arı, 2018: 96). Bu yürütme açısından hem olumlu bir durumdur hem de yürütme tek merkezde toplanması sebebiyle diğer ülkelerden gelebilecek politik anlamdaki durumlarda yürütmeyi tek başına sorumlu kılacaktır. Parlamenter sistem açısından ülkemize bakıldığında ülke yönetiminin parçalı olması ve yetkilerinin paylaştırılmış olması sebebiyle dış politikadan gelen sorunlarda sorumluluk paylaşılmıştır. Ve bu duruma dış güçler tarafından uygulanan baskı ve zorlamalar karşısında ülke yönetiminin kendinden daha emin olmasını sağlamıştır. Ancak Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde böyle bir yapının söz konusu olmaması sebebiyle ülke dışından yapılacak baskılar ve zorlamalarda tek yetkili olan Cumhurbaşkanı dış politika açısından çok daha zorlanabilecektir. Ve bu vasıta ile ülkemizde dış güçler tarafından uygulanmak istenen politikalar daha kolay yapılabilecektir.

Cumhurbaşkanlığı sisteminde Cumhurbaşkanının belirli bir süre için seçilmesi yürütmeyi güçlü kılabilirken, Cumhurbaşkanının görevi süresince görevinden

alınamaması yönetimin kişi elinde katılaşmasına sebep olabilen bir durumdur (Çoban, 2017: 100). Bu durumun tek istisnası vardır o da Cumhurbaşkanının görevi ve cezai sorumluluğu belirlenerek meclis tarafından Anayasa Mahkemesine gönderilerek hakkında dava açılıp görevine son verilebilmesidir. Aynı zamanda Yasama çoğunluğunun ve Cumhurbaşkanının farklı partilerden oluşması durumunda meclisten Cumhurbaşkanının ihtiyacı olan yasaların çıkarılmamasını öngörebilen bir yapı oluşturulmuştur.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi, hükümet sistemlerinde var olan kuvvetler ayrılığı olgusu açısından değerlendirildiğinde; yasama ve yürütme organı arasındaki ilişkide ilk görülen nokta hem yasamanın hem de yürütmenin aynı tarihte birlikte seçilecek olması ve sistemin partili Cumhurbaşkanına izin vermesi ile birlikte yürütmenin tek yetkilisi olan Cumhurbaşkanının TBMM içerisinde bulunacak parti grubuyla birlikte yasama organına hâkimiyette bulunabilmesini sağlayabilmesidir. Bu sebep ile kuvvetler ayrılığı prensibi açısından çok fazla eleştiri alan bir durum olarak sayılabilir (Ata 2017: 82). Yeni sistemde yasama çoğunluğu ve yürütme aynı partiden olmama olasılığı da vardır. Ancak böylesi bir durumda sistem tıkanıklıklara sebep olabilecektir. Yürütmenin istikrarı savıyla getirilen bu sistem işlevselliğini kaybedebilecektir. Bu durumda da sistemin tıkanmaması adına Cumhurbaşkanını yasama organının üzerinde üstün bir şekilde konumlandırarak bazı mekanizmalar oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanının devletin başı olması sebebiyle siyasi sorumluluğunun olmadığı yönünde bir durumun olduğu söylenilebilir. Anayasaya eklenen “Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir.” Bu hükmün Cumhurbaşkanının vatana ihanet suçu dışında siyasi sorumluluğuyla ilişkilendirilemeyeceğini ancak Cumhurbaşkanının kişisel suçlarla alakalı cezai sorumluluğunda gerçekleştirilebileceğini savunan görüşler vardır (Turan, 2018: 58). Oysa Cumhurbaşkanı devletin başı olmasının yanında aynı zamanda hükümetin başı konumundadır.

Sistemin katılaşmasına sebep olan bir diğer sorun ise Cumhurbaşkanının görevinin süresi bitmeden değiştirilememesine bağlı olarak Cumhurbaşkanının başarılı olmaması durumunda yahut daha başarılı yönetebilecek birinin bu durum karşında seçilemeyecek olmasıdır (Çoban, 2017: 100).

Cumhurbaşkanı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanına kararname çıkarma yetkisi verilmiştir. Cumhurbaşkanına kararname çıkarma yetkisinin verilmesi, bir nevi yasama organını etkisizleştirme aracı olarak görülebilmektedir. Bu durum Cumhurbaşkanlığı sistemini yozlaştırabilecek bir uygulamadır. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı ile meclis arasında uyuşmazlıklara ve anayasal zeminde krizlere sebep olabilecek nitelikte olması söylenebilir (Ataay, 2017: 89). Bu durum Cumhurbaşkanının otoriteleşmesine yani yürütme tarafından diğer erklere baskı yapılabilmesi sorununu yaratabilecektir. Yürütme böylece ülke yönetiminde tek söz sahibi olduğunu iddia edebilecektir. Bu durumda her sorunda yürütme kanadı sürekli suçlanır bir hal alabilecektir. Ayrıca bu durum Başkanlık sistemi; demokrasi kültürünü arttırır görüşünü savunan cenahlara bir cevap niteliği taşıyabilecektir.

Cumhurbaşkanlığı sisteminde bir diğer sorun meşruluk olarak karşımıza gelebilmektedir. Hem yasama organının hem de yürütme organının ikisinin de halk tarafından seçilmesi sonucu meşruluk sorunlarını ortaya çıkarabilecektir. Bu durumda yasama ve yürütme arasında tıkanıklıklar ve uyuşmazlıklar var olabilecektir. Sistemde hem yasamaya hem de yürütmeye böylesi bir durumun vasıl olması durumunda seçimlerini birlikte yenileme kararı alınması uygun görülmüştür (Çoban, 2017: 102). ABD’de başkan yardımcısı başkan temsil edebilme durumu yüzünden meşruluğunu halktan alması gerekli görülerek başkanla birlikte seçimle iş başına gelirken Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanı yardımcısı seçimle değil direkt olarak Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır (Güler, 2018: 316). Bu durumda da cumhurbaşkanı yerine vekâlet edecek kişinin meşruluğu sorununu ortaya çıkarabilecektir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bütçeyle alakalı olarak getirilen bütçenin meclis tarafından onaylanmaması sonrasında yürütmenin işlerinin aksamaması adına getirilen yeni düzenlemeyle yasama organının denetim alanı

daraltılmıştır. Çünkü bütçe onaylama yetkisi meclisin bütçeyi onaylamaması üzerine eski yıl bütçesinin yeniden değerlendirme oranıyla değerlendirilerek kabul edilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Burada meclisin bütçeyi kabul etmemesi sonrası yeniden değerlendirme oranının yürütme kanadınca belirlenecek olması bütçenin denetimini engelleyecek ve kişisel iktidara hizmet edebilir hale gelebilecektir (Temel, 2019: 22).

Bir diğer sorun Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin, iktidarın kişileşmesine sebep olabilmesi olarak algılanabilir. Bu durumun oluşmasında toplam sıfır kuralı, disiplinli parti yapıları sebebi ile oluşabilecek olan politika belirlemelerinin geçici politikalar ile halkı oyalayabilecek bir zemin hazırlayabiliyor olması, Cumhurbaşkanını halkın seçmesi üzerine meşruluğumu halktan alıyorum diyerek yapabileceği işler olarak görülebilir (Çoban, 2017: 106).

Bir diğer önemli nokta ise bütçe kanununda yapılan uygulamadır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanlığı makamı, bütçe kanunu meclise göndermesi üzerine eğer mecliste olması gereken süre içerisinde yürürlüğe konulamaz ise devreye geçici bütçe geçirilmekte eğer geçici bütçede onaylanmaz ise bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirme oranına göre hesaplanarak yürürlüğe girebilecektir (Ataay, 2017: 81). Yürütmenin işlerliğini sağlamak adına getirilen bu durum ile meclisin bütçeyle yürütmeyi denetleme ve dengeleme prensibine aykırı bir durum ortaya çıkarabileceği görülebilmektedir. Böylesi bir durumda yürütmenin eli oldukça kuvvetlenmiş olacaktır. Çünkü önüne bütçeyle alakalı herhangi bir sorun çıkmayabilecektir. Bu da Cumhurbaşkanının otoriteleşmesine meydan verebileceği görülmektedir. Burada Cumhurbaşkanının istediği bütçe kabul edilmese bile, belirlediği politikaları gerçekleştirmek için elinde her halükarda maddi bir destek olabilecektir.

Cumhurbaşkanına üst düzey kamu görevlilerini atama ve görevden alma yetkisi verilmiş ve bu yetkilerin kararnameler ile yapılması kararlaştırılmıştır. Bu durum bakanlık çalışmalarının düzenlenmesi noktasında çalışabilecek bakanlar ve ona bağlı personelin birbirleriyle uyumlu olmamasına sebep olabilecek bir durumdur (Boztepe, 2018: 12). Ayrıca bu yetki ile Cumhurbaşkanına ağır bir yük ve sorumluluk getirecektir. Yani tek kişi bu kadar çok şeyle ilgilenebilip başarılı

olabilecek midir? Yine aynı durum sebebiyle tek bir kişinin söyledikleri ve icraatları ülke yönetimine hâkim olmasına sebep olabilecektir. Böylece yürütmenin kendi iç işleyişinde de sorunlara sebep olabilecektir. Cumhurbaşkanının yapacağı üst düzey atamalarla kast edilenin ne olduğu tam anlamıyla netleştirilmemiştir. Bu sebeple Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı kararnamesiyle istediği atamaları rahatça yapabilmesi sağlanmıştır. Bu durumda Cumhurbaşkanı kendisine yakın gördüğü ama liyakat açısından uygun olmayan insanları atama yoluna gidebilecektir. Ülkemizde bu durum hükümet sistemiyle pek alakalı olmasa da Cumhurbaşkanına tanınan bu yetkiyle oldukça fazla işlerlik kazanabilecektir (Güler, 2018: 318).

Ülkelerin ekonomik durumları ülke siyasetinde belirleyici olabilmektedir. Çünkü meşruluğunu halktan alan ülkelerde seçimler yapılmaktadır. Halkın siyasi tercihleri noktasında ülke ekonomileri belirleyici olabilmektedir. Eğer iyi bir yönetim sergilenip insanların ekonomik seviyeleri yükselirse halk bunun devamı için aynı siyasi yapının ülke yönetiminde kalmasını isteyecektir. Aksi durumda ise halk bu siyasi iradenin görevinden gitmesi için o iktidara oy vermeyip değişimini sağlayacaktır (Akçakaya ve Özdemir, 2018: 938). Ülke yönetiminde tek ses halini almış olan yürütme sebebiyle ülkeye duyulan güven azalabileceği için, özellikle Türkiye açısından bakıldığında bu durum dış yatırımların ülkeye girişini azaltabilecektir. Böylece ekonomik olarak halk bundan fazlaca etkilenebilecektir.

Cumhurbaşkanının verilen Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilme yetkisi ve buna binaen kamu kurum ve kuruluşlarının görev alanları ve kuruluş şekillerinde yetkili olması ülke bürokrasisini etkileyebilecek bir unsurdur (Güler, 2018: 313). Anayasada yapılan bir diğer değişiklik ise; “Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, ustu emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilirse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz” (Boztepe, 2018: 13). Görüldüğü gibi en tepeden en alt kademeye kadar kamu bürokrasisi içerisinde ve kamu yönetiminde yapılabilecek hatalarda bir şekilde hata yönünde bir uyarı dile getirilse bile o hatanın ya da yanlışın yapılması zorunlu

kılınabilecektir. Buradan anlaşılacağı üzere sistemin en dipten en üste tek adam otoritesine uyması zorunlu kılınmıştır.

Anayasanın değişik 148. maddesi çerçevesinde Cumhurbaşkanlığı kararnameleri Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Buna göre (md. 148/1); “Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.” (Boztepe, 2018: 24). Bu durum Anayasa Mahkemesi üyelerinin çoğunluğunun Cumhurbaşkanı tarafından atandığı düşünülüğünde Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin yargısal anlamda denetleyici olan Anayasa Mahkemesi görevini icra ederken siyasi baskıya maruz kalabilecektir. Bu durum sisteme tek adam rejimini destekler bir yapı kazandırabilecektir.

Cumhurbaşkanlığı makamı ile meclis çoğunluğunun aynı parti ekseninde olmaması durumunda, muhalefet yasama organında yasa yapılırken etkili olabilecektir. Böylesi bir durumda Cumhurbaşkanının yaptığı düzenlemeler ile ilgili yasa koyarak veyahut var olan yasalarda değişikliğe gitmeyerek yürütmenin yani Cumhurbaşkanının kural koyma ve işlevselliğine bir tür set örebilecektir (Gönenç, 2018: 4). Bu durum yürütmenin yani Cumhurbaşkanının elini kolunu bağlayabilecek bir durumu ortaya çıkarabilecektir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Başkanlık sistemi referans olarak alınabilecek iki türlü yol olan meclis seçimleri ve başkan seçiminin aynı anda yapılması şeklinde uygulamaya alındığı görülebilir. Bir diğer seçim usulü ise meclis ve başkan seçimlerinin ayrı zamanlarda yapılması usulüdür (Miş ve Güleler, 2017: 10). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde böyle bir yolun uygulamaya seçilmesinin ana sebebi meclis çoğunluğu ve Cumhurbaşkanının aynı partiden olma olasılığının yüksek olmasını sağlama amacı olduğu aşikârdır. Lakin ikinci yol olan ayrı zamanlarda seçilmeleri durumu Cumhurbaşkanlığı sisteminde yasama ve yürütme

organlarının aynı anda birbirleriyle birlikte seçime götürebilme kuralı düşünüldüğünde daha işlevsel bir hal alabilecektir. Çünkü böylesi bir durumda yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanının görevini icra ederken herhangi bir sebepten ötürü başarısız olması ve ülkeyi sorunların içerisine çekmesi durumunda başkanın denetlenebilmesini daha kolay bir hal sağlayabilecektir. Çünkü meclis çoğunluğun yapısının aynı olması sorunların görmezden gelinmesine sebep olabilecektir. Bu durum yürütmede ben hatasızım algısını doğurabilecektir. Aynı zamanda da yürütmeyi egoist ve kibirli biri haline dönüştürebilecektir. Buda ülkemize zarar verebilecektir.

Cumhurbaşkanı hükümet sisteminde Başkanlık sisteminde olduğu gibi üst düzey kamu görevlilerini atama yetkisi vardır. Lakin Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde hangi kamu görevlilerinin Cumhurbaşkanlığı tarafından atanacağına dair herhangi bir çerçeve çizilmemiş olması bir sorun olarak önümüze çıkabilmektedir (Miş ve Gülener, 2017: 16). Cumhurbaşkanı tarafından istediği gibi yapılabilen bu atamalarda herhangi bir onay mekanizması gözetilmediği için kayırmalara ve liyakatsızlığa sebep olabilecektir. Bu durumda Cumhurbaşkanının yapmış olduğu atamalar neticesinde ülke idaresinde yetkinliği olmayan kişilerin yönetiminden söz edilebilecektir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemimizde yürütme alanında gösterilebilecek bir diğer soru ise Cumhurbaşkanı yardımcısının kaç kişi seçileceğinin yapılan anayasa değişikliği ile belirlenmemiş olmasıdır. Bur da önemli olan nokta Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması durumunda Cumhurbaşkanı yardımcısının seçimler yenileninceye kadar Cumhurbaşkanı yerine vekâlet edecek olmasından ötürüdür. Çünkü sayısı belirlenmemiş Cumhurbaşkanlığı yardımcılığında böylesi bir durum da hangi Cumhurbaşkanı yardımcısının vekâlet edeceği belirtilmemiştir (Akçakaya ve Özdemir, 2018: 930).

Cumhurbaşkanının partisiyle olan ilişkisi bağlamında partili Cumhurbaşkanlığı sisteme istikrar kazandıracığı düşüncesiyle savunan görüşler vardır. Bu durumu savunanlar Başkanlık sistemi savunurken; sistemin sert kuvvetler ayrılı ve sistemde denge - fren mekanizmalarının olması gerekliliğini unutarak savunuyorlar sanırım (Miş ve Gülener, 2017: 21). Çünkü partili Cumhurbaşkanı demek seçilebilecek kadar oy alabilecek bir Cumhurbaşkanının partisinin de mecliste çoğunluğu sağlaması

yadsınamaz bir gerçeklik olacaktır. Böylesi bir durumda yasama ve yürütme adeta tek bir kişi elinde toplanacaktır. Bu da denetlenilemeyen ve dengelenemeyen bir yürütme yapısına dönüşecektir.

Yine Cumhurbaşkanı ile yasama erki arasında tıkanıklık önleyici olarak Cumhurbaşkanı veto yetkisinin verilmesi uygun görülmüştür. Verilen bu yetki ile Cumhurbaşkanı istemediği bir yasayı onaylamayabilir ve meclise geri gönderebilir. Böylesi bir durumda meclisin yasayı tekrar kabul edebilmesi için meclisin üye sayısının salt çoğunluğunun kabul etmesi gerekli görülmüştür. Bu durumda partisel açıdan Cumhurbaşkanı'dan bağımsız bir meclis çoğunluğunda mecliste Cumhurbaşkanı istemediği bir yasanın çıkması ve mecliste Cumhurbaşkanı karşıtı bir tutum izlenmesini kolaylaştırabilecektir (Ataay, 2017: 83). Böylece yürütme alanına fren getirilebilecektir. Ancak bu fren siyasi istikrar vurgusu neticesinde geçilen sistemde istikrarı engelleyebilecektir.

Ülkemiz yönetim sistemin merkezi yönetim endeksli olması sebebi ile halk bölgesel anlamda dışlanabilecektir (Arı, 2018: 99). Yani kısacası merkezi otorite; ben yaptım, oldu şeklinde bir tezahüre girebilecek yürütme gücü ile donatılması halk açısından sisteme karşı öfke uyandırabilecek ve böylece toplumsal kutuplaşmayı, devlete karşı önyargıyı, ötekileşmiş hissetmeyi sağlayarak sistemin sorgulanması gerekliliği ortaya çıkabilecektir. Yürütme faaliyetleri bu noktada oldukça önemlidir.

SONUÇ

Hükümet sistemleri temel olarak kuvvetler ayrılığı veya kuvvetler birliği şeklinde iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Burada kuvvetlerin birbirlerini nasıl etkiledikleri, kuvvetler arasındaki ilişkiler belirleyici olmaktadır. Kuvvetlerden kasıt ise devletlerin yapısını oluşturan yasama, yargı ve yürütme erkleridir. Kuvvetler birliği günümüzde hükümet sistemleri incelenirken çok fazla önem arz etmemektedir. Bu yüzden hükümet sistemleri incelenirken genel olarak kuvvetler ayrılığı şeklinde oluşturulan hükümet sistemleri ele alınmaktadır. Kuvvetler ayrılığı prensibine göre oluşturulan hükümet sistemlerinde yargı organı bağımsız ve tarafsız olarak değerlendirilir bu sebeple kuvvetler ayrılığı prensibine göre belirlenen hükümet sistemlerinde yasama ve yürütme erkleri arasındaki ilişkiler baz alınır.

Kuvvetler ayrılığı prensibi kendi içerisinde de ikiye ayrıldığı söylenilebilir. Bunlar kuvvetlerin sert- keskin bir şekilde ayrılması ve yumuşak bir şekilde ayrılması olarak gösterilebilir. Kuvvetler ayrılığının sert bir şekilde gerçekleştiği sisteme Başkanlık sistemi yumuşak bir şekilde gerçekleşmesine ise Yarı – Başkanlık ve Parlamenter sistem örnek gösterilebilir. Kuvvetler ayrılığının kesin bir biçimde belirlendiği hükümet sistemi olan Başkanlık sistemi ABD'nin kuruluşuyla birlikte ortaya çıkmış bir sistemdir. Bu yüzden Başkanlık sistemi denilince akla ilk gelen ülke ABD'dir. Kuvvetler ayrılığının yumuşak bir biçimde belirlendiği hükümet sistemlerinden olan Yarı - Başkanlık sistemi Fransa'da gün yüzüne çıkmış bir sistemdir. Yine kuvvetlerin yumuşak bir şekilde ayrılığı parlamenter sistem ise İngiltere'de ortaya çıkmıştır.

Parlamenter sistemde yasama ve yürütme organı arasındaki ilişki kuvvetler ayrılığı anlamında yumuşak olmasının sebebi yürütme erkinin yasama erki tarafından belirleniyor olmasıdır. Seçimlerle iş başına gelen yasama erki ülkenin yönetimini sağlayacak olan yürütme erkini kendi içerisine seçilen üyeler arasından gerçekleştirmektedir. Parlamenter sistemde yürütme kanadı iki başlı bir şekilde oluşturulmaktadır. Devletin başı olan bir devlet başkanı yahut Cumhurbaşkanı ve başbakan ile birlikte oluşturulan bakanlar kurulu yer almaktadır. Parlamenter sistemde yürütme erkinin işlevselliği başbakan ve bakanlar kurulu tarafından

gerçekleştirilmektedir. Devlet başkanı yahut Cumhurbaşkanının yetkileri daha semboliktir. Parlamenter sistemde yürütmenin sorumlu kanadı başbakan ile birlikte çalışan bakanlar kuruludur. Devlet başkanı yahut Cumhurbaşkanı ise yürütmenin sorumsuz kanadını oluşturmaktadır. Başkanlık sisteminde ise kuvvetler ayrılığının keskin bir şekilde belirlenmiş olması sebebiyle erkeler arasındaki görev ve yetki paylaşımı net bir şekilde belirlenmektedir ve birbirlerine müdahale etme durumları yoktur. Başkanlık sistemi ABD’de ortaya çıkması sebebiyle araştırılırken ABD’deki başkanlık tipi ele alınmaktadır. Bu sebeple Başkanlık sistemi ABD ile özdeşleşmektedir.

Başkanlık sisteminde yürütme organı tek bir kişiye yani başkanlık makamına verilmiştir. Yürütmenin tek yetkilisi başkandır. Yasama organı ise ülkelere göre farklılık gösterebilmekle birlikte ABD Başkanlık sistemi göz önüne alındığında iki başlı bir yapı sergilemektedir. Bu yapıya kongre adı verilmektedir. Kongrenin bu ikili yapısı içerisinde temsilciler meclisi ve senato yer almaktadır. Başkanlık sisteminin özünün kuvvetler ayrılığının keskin bir şekilde oluşturulması sebebiyle erkler birbirlerine müdahale edemezken, kendilerine verilen yetkiler çerçevesinde birbirlerini denetleyebilmektedirler. Özellikle yürütmenin etkililiğini sağlamak amacıyla oluşturulan Başkanlık sistemi çerçevesinde yürütmenin diğer erklerle üstünlük sağlamaması ve sistemde başkan ne derse o olur şeklinde yürütülmemesi adına sisteme işlerlik kazandırmak amacıyla denge – fren adı verilen bir olgu eklenmiştir. Bu durum Başkanlık sisteminde erkler verilen yetkiler çerçevesinde şekillenmektedir. Örneğin ABD’de başkanın tüm üst kademe devlet yöneticilerini atama yetkisi olmasına rağmen senatonun onayına ihtiyaç duyması Başkanlık sisteminde bir denge – fren mekanizmasıdır.

Aynı şekilde başkana verilen yasama organın çıkarmış olduğu yasaları veto etme yetkisi yine bir denge – fren mekanizmasıdır. ABD’de oluşturulan bu yapı sayesinde sistem oldukça başarılı bir şekilde işlemektedir. Bu yüzden Başkanlık sistemi ABD’deki uygulaması sayesinde ABD’nin bir süper güç olmasını sağlamıştır. Başkanlık sisteminde yürütmenin başı olan başkan meşruluğunu halk tarafından almaktadır. Halkın seçimiyle görevinin başına gelmektedir. Bu sebeple başkanın yine halk tarafından seçilerek iş başına gelen yasama organına karşı

herhangi bir sorumluluğu yoktur. Bu durum Başkanlık sisteminde her ne kadar kuvvetleri statüsel anlamda denk olsa da yürütmenin daha güçlü olmasını sağlayabilen bir yöndür. Yarı - Başkanlık sistemi ise hem Parlamenter sistemden hem de Başkanlık sisteminden özellikler taşımaktadır. Özellikle parlamenter sistemde yaşanan sorunlar sebebiyle Başkanlık sistemine doğru bir kayışın görülmesi neticesinde ortaya çıkmıştır.

Yarı - Başkanlık sisteminin parlamenter sistemle olan benzerliği yürütme organının ikili bir yapı sergilemesinden ötürüdür. Yürütme organı devlet başkanı yahut Cumhurbaşkanı ve başbakan ile birlikte oluşturulan bakanlar kurulu arasında yetki paylaşımı ile oluşmaktadır. Burada bu sisteme Yarı - Başkanlık denilmesindeki sebep devlet başkanının yahut Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi gösterilebilmektedir. Böylece sistem bir anlamda Başkanlık sistemine yakınlaşmaktadır. Parlamenter sistemde devlet başkanının sembolik yetkileri ve sorumsuzluğu durumu olması, başbakanın sorumluluğu ve yetkileri açısından daha etkinken, Yarı - Başkanlık sisteminde bu durum tam tersi bir işlerlik kazanmaktadır. Meşruluğunu halk tarafından alan devlet başkanı Yarı - Başkanlık sisteminde başbakandan daha önemli yetkiler ve görevlerle donatılmasına sebep olmuştur. Yarı - Başkanlık sisteminde başbakanın da halk tarafından seçilen yasama organı tarafından belirlenmiş olmasına rağmen yetkileri ve görevi daha azdır. Bu durum Parlamenter sisteme işlerlik kazandırılması adına devlet başkanının halk tarafından seçilmesi yürütmenin etkililiği adına getirilmiştir.

Başkanlık sistemi ABD’de uygulanmaya başlamış olması sebebiyle ve sistemin ABD nezdinde yarattığı olumlu etkiler sebebiyle diğer devletler tarafından uygulanmak istenen bir sistem halini almasına sebep olabilmıştır. Her şeyden önce Başkanlık sistemi yürütme istikrarını sağlamak adına etkin bir hükümet sistemi olması sebebiyle, değişen ve küreleşen dünyada devletlerin yürütme gücünün etkili bir hale gelmesinin istenmesi üzerine; yayılma göstermeye başlamıştır. Ancak devletler yürütme etkililiğini sağlayabilmek adına Başkanlık sistemini kendi ülkelerine uygularken ABD tipi Başkanlık sisteminden farklılıklar izleyerek, hükümet sistemlerini Başkanlık sistemine benzer bir şekle dönüştürmüşlerdir.

Ülkelerin Başkanlık sistemi üzerinde bu değişiklikleri yapmalarında sosyal, kültürel, ekonomik ve toplumsal alandaki kendi iç durumlarıyla uyumlu bir yapı sergilemesi adına ABD tipi Başkanlık sistemini direkt olarak uygulamamışlardır. Bu bağlamda Türkiye'deki Başkanlık sistemi uygulaması ise Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak kendine yer edinmiştir. Türkiye uzun yıllar parlamenter sistem ile yönetilmiştir. Türkiye'de ortaya konan anayasalar çerçevesinde Parlamenter sistemde sürekli olarak bir iç değişiklik yapılmaya çalışmıştır. Türkiye'de Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında 1921 Anayasası ile Meclis hükümeti sistemi yani yasama ve yürütme organının yetkilerinin yasama organında toplanması şeklinde bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Meclis hükümeti sistemi uygulanmasındaki amaç ülkenin zor durumda olması ve bu zorluktan çok çabuk çıkarılabilmesi adına gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Daha sonrasında 1924 Anayasasıyla birlikte Parlamenter sistem gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Tipik parlamenter sistem özelliği olarak yürütme organı iki başlı bir şekilde konumlandırılmıştır. Cumhurbaşkanı ve başkan ile birlikte çalışan bakanlar kurulu yürütmeyi oluşturmuştur. Klasik parlamenter sisteminde olduğu gibi Cumhurbaşkanı ve başbakan ile bakanlar yasama organının içerinden belirlenmiştir. Bu vesileyle kuvvetler ayrılığı yumuşak bir şekilde gerçekleşmiştir. Cumhurbaşkanı yürütmenin sorumsuz ve sembolik tarafıyla başbakan ve bakanlar kurulu sorumlu ve yetkili kanadı olarak görev almışlardır.

Türkiye'nin Parlamenter sisteminde yaşanan sorunlar sebebiyle ve yürütmenin etkililiği açısından zaman zaman anayasal hükümler ve anayasalar değiştirilmiştir. Bu açıdan Parlamenter sistemden beklenen başarının sağlanamaması gerekçe gösterilerek tartışmalar başlamış ve parlamenter sistemden kopuşlar istenmiştir. Bu durumun oluşmasında en büyük etken ise Parlamenter sistemin sorunları ve Türkiye'ye istikrar getirmemesi görüşleridir. 2007 yılına gelindiğinde 1982 Anayasasında yapılan değişiklik ile parlamenter sistemden bir kopuş yaşanmaya başlamıştır. Yürütmenin bir kanadı olan Cumhurbaşkanı'nın meclis tarafından belirlenmesi değil halk tarafından seçilmesi kararlaştırılmıştır. Bu vesileyle Türkiye'nin hükümet sistemi Yarı - Başkanlık sistemine evrilmiştir. Ancak bu sistemde Cumhurbaşkanı'nın yetkileri artırılmış iken sorumluluğu o nispette artırılmamıştır. Başbakan hala görev yapmaya devam etmektedir ve yürütmenin

sorumlu kanadı başkan ve bakanlar kuruludur. Bu durum çeşitli anayasa değişikliklerini zorunlu kılmıştır. 2017 yılına gelindiğinde ise hem Parlamenter sistem hem de Yarı -Başkanlık sistemine benzeyen hükümet sisteminden uzaklaşarak; yapılan anayasa değişikliği ile Başkanlık sistemine geçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi adı verilen bu sistemde ABD tipi Başkanlık sistemi örnek alınmıştır. Her ne kadar ABD başkanlık sistemi örnek alınsa da yapılan anayasa değişiklikleriyle birlikte Pek çok alanda farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu süreçten sonra Türkiye'nin hükümet sistemi Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olmuştur. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütmenin tek yetkilisi Cumhurbaşkanı kılınmıştır. Başbakanlık ve bakanlar kurulu makamları sistemden kaldırılmıştır. Bu durum gerçekleştirilmesindeki ana sebep olarak; yürütmenin istikrarının sağlanması savunulmuştur. Türkiye'deki Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütmenin güçlülüğü esas alınmıştır. ABD tipi Başkanlık sisteminde denge – fren ve denetim mekanizmaları oldukça işlevsel iken Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde devlet erkleri içerisinde böyle bir sistem oluşturulmamış olduğu görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi yürütmenin etkililiği ve istikrarı sağlanması açısından yasama ve yargı organları tarafından denetim ve denge mekanizmalarına tam manasıyla yer verilmemiş olması, sistemde çeşitli sorunların oluşmasına sebep olabilecek nitelikler taşıyabilmektedir. Örneğin Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Başkanlık sisteminde var olan denge - fren mekanizması amacıyla getirilmiş olan başkan karşısında yasamanın işlevselliğini sağlayan bütçe tasarısı onaylama yetkisi, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde meclisin onayını almadan yürürlüğe girebilecek bir şekilde düzenlenmesi sebebiyle yasama organı işlevsiz kılınmıştır. Bu yüzden yürütme organı yasama organı karşısında oldukça güçlenmiştir. Yine bütçe ile alakalı olarak gerçekleştirilen bu durum ülke yönetiminin aksamamasına hizmet edebilecekken yürütmenin tek kişiden oluşması göz önüne alındığında tek adam rejimin ortaya çıkmasına hizmet edebilecektir.

Yargı alanında Yapılan anayasa değişiklikleri ile birlikte yürütme organının yargı organı tarafından denetlenmesi ve dengelenmesi yolunun oldukça işlevsiz bir hale getirdiği anlaşılabilmektedir. Ayrıca yapılan bu değişiklikler ile yürütme organı yargı organının işleyişine müdahale edebilir bir yapı öngörülmüştür.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde ABD Başkanlık sisteminde var olmayan bir durum söz konusudur. ABD’de başkan seçimleri ile kongre seçimleri ayrı zamanlarda yapılması ve kongrenin de kendi içerisinde sürekli değişimin sağlanmasıyla birlikte başkanın denetlenebilmesini sağlayabilen bir sistem iken, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde böyle bir durum söz konusu değildir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Cumhurbaşkanının ve meclis seçimlerinin aynı gün yapılması kararlaştırılmıştır. Bu durum Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yasama ve yürütme organının aynı siyasi görüş veya ideoloji doğrultuda seçilmesine fırsat yaratacak bir durum oluşturabilecektir. Türkiye’nin parti disiplini uygulaması düşünüldüğünde böyle bir durumda yasama etkililiğini kaybedecek ve sistem tamamen tek bir kişi üzerinden yönetilebilecek bir hal alabilecektir. Bu da ülke yönetiminin kişileşmesine sebep olabilecektir. Yine yukarıdaki durumla bağlantılı olarak Cumhurbaşkanının partisiyle ilişkisinin kesilmemiş olması eklenebilecek bir durumdur. Yasama erki yürütme erkini denetleyememesi gibi bir durum ortaya çıkarabilecektir. Sorun olabilecek bir diğer şey ise Cumhurbaşkanına verilen yürütme yetkisi çerçevesinde Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarması gösterilebilir. Yukarıda gösterilen birkaç örnek dâhilinde anlaşılacağı üzere Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi yürütmenin tekilliği ve gücünün Türkiye üzerinde artırılması şeklinde gerçekleşmiştir. Denetim ve dengelenme açısından yasama, yürütme ve yargı erklerinin işlevselliği yürütmeye nazaran oldukça azaltılmış gözükmektedir. Bu çalışmanın içerisinde anlatılan durumlar nispetinde ve henüz Türkiye’de Başkanlık sistemi uygulamasının yani Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin çok yeni olması sebebiyle başarılı olabilecek bir sistem yahut başarısız olacak bir sistem olduğunu söylemek güç olacaktır. Ancak sistemde oluşabilecek sorunlar hakkında öngörüler ile bazı düzenlemelerin yapılmasına gerek duyulabilecektir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

- Akaş, Cem (2015). Kritik Kavşak Parlamenter Sistem Başkanlık Sistemi. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Atar, yavuz (2011). Türk Anayasa Hukuku. Konya: Seçkin Yayıncılık.
- Çam, Esat (1990). Siyaset Bilimine Giriş. İstanbul: Der Yayınları.
- Çam, Esat (1993). Devlet Sistemleri. İstanbul: Der Yayınları.
- Çam, Esat (2000). çağdaş devlet sistemleri. İstanbul: der yayınları.
- Çelik, Kubilay (2016). Amerikan Başkanlık Sistemi. İstanbul: Asikitap Yayınları.
- Erdoğan, Mustafa (1996). Anayasal Demokrasi. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erdoğan, Mustafa (2012). Türkiye’de Anayasalar ve Siyaset. Ankara: Liberte Yayınları.
- Ergül, Teoman (2005).Başkanlık Sistemi. Ankara: Türkiye Barolar Birliği yayınları.
- Gözler, Kemal (2001). Devlet Başkanları: Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gözler, Kemal (2010). Anayasa Hukukunun Genel Esasları. Bursa: Ekin Yayınları.
- Gözler, Kemal (2011). Anayasa Hukukunun Genel Teorisi. Bursa: Ekin Kitabevi. C. 1 – 2
- Gürbüz, yaşar (1987). Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler. İstanbul: beta basım yayın.
- Hekimoğlu, M. Mehmet (2009). Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı Demokratik Hükümet Sistemleri ve Türkiye. Ankara: Detay Dağıtıcılık.
- Kuzu, Burhan (2011). Her Yönü İle Başkanlık Sistemi. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Özbudun, Ergun (2005). Başkanlık Sistemi Tartışmaları, Başkanlık Sistemi. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını.
- Özkan, Cahit (2017).Tarihi, Siyasi ve Hukuki Yönleriyle Cumhurbaşkanlığı. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Sezginer, Murat (2010). Günümüz Demokrasilerinde Kuvvetler İlişkisi ve 1982 Anayasası’nda Sorunlar. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şenel, Alaettin (2002). Siyasal Düşünceler Tarihi. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Teziç, Erdoğan (1991). Anayasa Hukuku. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Turhan, Mehmet (1989). Hükümet Sistemleri ve 1982 Anayasası. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını.
- Uluşahin, Nur (1999). Anayasal bir tercih olarak: Başkanlık Sistemi. Ankara: Yetkin yayınları.
- Yanık, Murat (2013). Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yazıcı, serap (2005). Başkanlık Sistemleri: Türkiye İçin Bir Değerlendirme. Ankara: Türkiye barolar birliği yayınları.
- Yazıcı, Serap (2011). Başkanlık ve Yarı - Başkanlık Sistemleri, Türkiye İçin Bir Değerlendirme. İstanbul: bilgi üniversitesi yayınları.

Yıldırım, Hurşit (2017). Parlamenter Sistem Krizleri ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. İstanbul: Pozitif Yayınları.

2. Makale, bildiriler, diğer basılı yayınlar

Alaca, Fatma (2012). Başkanlık ve Yarı - Başkanlık Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ataay, Faruk (2017). “Türkiye’de Hükümet Sistemi Değişikliği: Parlamenter sistemden Başkanlık sistemine geçiş.” Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 75-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90.

Bilir, Faruk (2013). “Hükümet Sistemleri Tartışmaları Bağlamında Hükümet Sistemimiz Ve Partili Cumhurbaşkanı.” Yeni Türkiye dergisi, (51), 147-150-153-158.

Çoban, Mehmet (2017).Cumhurbaşkanlığı Sisteminin(Başkanlık) Mevcut Türk Siyasal Sistemine Etkisi. Yüksek lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Helvacıoğlu, Begüm (2018). Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık Sistemi ve Latin Amerika Başkanlık Sistemi Uygulamaları: Meksika, Venezüella, Bolivya. Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kurban, Samed (2014).Başkanlık Sisteminden Beklentiler ve Türkiye. Yüksek lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Kurt, İbrahim Cihat (2014).Başkanlık Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği Açısından Karşılaştırmalı Bir Analiz (ABD’deki Başkanlık Sistemi ve Türkiye’deki Parlamenter Sistem). Yüksek lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

3. Elektronik kaynaklar

Akçakaya, Murat ve Abdülkadir Özdemir (2018). “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Siyasal İstikrar” Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi dergisi, 53(3), 927-928-930-938.

http://www.makalesistemi.companelfilesmanuscript_files_public61942b4897972dd6a60f8037db34c7c5e00180f90ca54d0b934501d5cec8dc9e62ac256c6208af.pdf/25.11.2018.

Alkan, Haluk (2017). “Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Yasama Denetimi”. Yeni Türkiye Dergisi, (94), 140-141-143-144-145-146-147-151. <http://www.yeniturkiye.comsamplechapters94007.pdf/25.11.2018>.

Alkan, Haluk (2018). “Cumhurbaşkanlığı Sisteminin Kurumsal Özellikleri ve Demokratikleşme Sürecine Olası Etkileri”. Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, 3-4. <http://sdergipark.org.trdownloadarticle-file566565/25.11.2018>.

Arı, Mehmet (2018). “Yeni Anayasa Tartışmaları ve Hükümet Sistemi Arayışları”. Politik Ekonomik Kuram Dergisi, 2(1), 51-93-95-96-97-99. <http://sdergipark.org.trdownloadarticle-file508538/25.11.2018/25.11.2018>.

Bal, İdris (2013). “Başkanlık Sistemi Türkiye'nin Sorunların Çözerler Mi? 2013 Memur Sen- Kamu’da Sosyal Politika, 7(23), 8-12. <http://www.memursen.org.trdocumentsosyalpolitika23.pdf/25.11.2018/25.11.2018>.

Boztepe, Mehmet (2017). “Yılı Anayasa Değişikliği Sonrası Cumhurbaşkanlığı Kararnemelerinin Hukuki Rejimi”. İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(1), 7-8-9-10-11-12-13-14-15-17-19-20-24. http://www.medipol.edu.tr/DocumentGaleri/Dokuman/hukuk_dergisi2017_Yili_Anayasa_Degisikligi_Sonrasi_Cumhurbaskanligi_Kararnemelerinin_Hukuki_Rejimi.pdf/25.11.2018.

Burak, Kaya (2017). “Türk Tipi Başkanlık Sistemi Önerisinden Partili Cumhurbaşkanlığı Sistemine”. Yönetim Bilimleri Dergisi, 15(30), 30-44. <http://ybd.dergi.comu.edu.tr/dosyalar/Ybdturk-tipi-baskanlik-sistemi-onerisinden-partili-cumhurbaskanligi-sistemine.pdf/25.11.2018>.

Kahraman, Mehmet (2012). “Hükümet Sistemi Tartışmaları Bağlamında Başkanlık Ya da Yarı-Başkanlık Sistemlerinin Türkiye’de Uygulanabilirliği”. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(18), 441. <http://sbed.mku.edu.tr/articleview10380002841038000131/25.11.2018>.

Becerren, Ertan ve Gökhan Kalagan (2007). “Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemi Türkiye’de Uygulanabilirlik Tartışmaları”. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(11), 130-180. <http://score.ac.uk/downloadpdf53031960.pdf/25.11.2018>.

Demir, Fevzi (2013). “Yarı - Başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye”. Yaşar Üniversitesi Dergisi, 8, 833-850-851-852-853. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/jyasar/articleview50000662735000061779/25.11.2018>.

Fendoğlu, Hasan Tahsin (2012). “Başkanlık Sistemi”. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(1), 10-45. <http://sdergipark.org.tr/downloadarticle-file208407/25.11.2018>.

Gönenç, Levent (2011). “Türkiye’de Hükümet Sistemi Tartışmalarına Kısa Bir Bakış ve Mevcut Hükümet Sisteminin Niteliği”. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Politika Notu, http://swww.tepav.org.tr/uploadfiles1303138962-5.Turkiyede_Hukümet_Sistemi_Tartismalarına_Kısa_Bir_Bakis_ve_Mevcut_Hukümet_Sisteminin_Niteligi.pdf/25.11.2018.

Gönenç, Levent (2018). “Uygulamada Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı politika notu, http://swww.tepav.org.tr/uploadfiles15268844867.Uygulamada_Cumhurbaskanligi_Hukümet_Sistemi.pdf/25.11.2018.

Gözler, Kemal (2000). “Türkiye’de Hükümetlere Nasıl İstikrar ve Etkinlik Kazandırılabilir?”. Türkiye Günlüğü, (62), 33. www.anayasa.gen.tr/istikrar.htm/25.11.2018.

Gül, Hüseyin ve İhsan Kamalak ve Songül Sallan Gül (2017). “Amerikan Başkanlık ve Fransız Yarı-Başkanlık Sistemleri Işığında Türkiye’nin Yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi”. Strategic Public Management Journal, 3(özel sayı), 114-117. <http://sdergipark.org.tr/downloadarticle-file395496/25.11.2018>.

Gülener, Serdar ve Nebi Miş (2017). Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Analiz(190), 10-11-13-14-15-16-18-21. <http://setav.org/assets/uploads201702/AnalizCumhurbaskanligiSistemi.pdf/25.11.2018>.

Güler, Tahsin (2018). “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Kamu Yönetimine Etkileri”. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(39), 313-316-318. <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/dergic21s39c21s39m12.pdf/25.11.2018>.

Keser, Hayri (2011). “Türkiye ve Başkanlık Sistemi”. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(1), 25-35-36.

<http://openaccess.inonu.edu.tr8080xmlui/bitstream/handle/116163198/makale.pdf?sequence=1&isAllowed=y/25.11.2018>.

Keskinsoy, Ömer ve Semih Batur KAYA (2018). “Türkiye’nin hükümet sistemleri üzerine bir değerlendirme”. Türkiye barolar birliği Dergisi, (137), 71-72-89-90-91-92-93. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.trm2018-137-1783/25.11.2018>.

Kocak, Konur Alp (2015). “tarihi şartların bir ürünü olarak ABD başkanlık sistemi: fren ve denge”. 2023 dergisi, 33. https://www.academia.edu/15028563/Tarih%C3%AE%C5%9Earlar%C4%B1n_Bir_%C3%9Cr%C3%BCn%C3%BC_Olarak_ABD_Ba%C5%9Fkanl%C4%B1k_Sistemi_Fren_ve_Denge

Polatoğlu, Aykut(2013). “Egemenlik Kayıtsız Şartsız Başkanındır Mı Olsun İsteniyor?”. YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1), 6. <https://docplayer.biz.tr/17406964-Baskanlik-sistemi-ve-turkiye-de-uygulanabilirliigi-uzerine-dusunceler-egemenlik-kayitsiz-sartsiz-baskanindir-mi-olsun-isteniuyor.html>

Temel, Recep (2019). “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Türk Maliyesine Getirdiği Yenilikler”. Akademik Bakış Dergisi, (71), 18-19-21-22. http://www.akademikbakis.orgMakaleler1241466539_13-29.pdf/20.03.2019.

Tunç, Hasan ve Bülent Yavuz (2009). “Avantaj ve Dezavantajlarıyla Başkanlık Sistemi”. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (81), 9-16-21-22-82-. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-81-492/25.11.2018>.

Turan, Menaf (2018). “Türkiye’nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”. Social Sciences Research Journal, 7(3), 52-54-55-58. <http://dergipark.org.trdownloadarticle-file524784/25.11.2018>.

Yıldız, Hüseyin (2013). “Türkiye’de Parlamentarizm Uygulamaları”. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(1), 195-204. <http://sdergipark.org.trdownloadarticle-file208292/25.11.2018>.

ÖZGEÇMİŞ

Erkut SARGIN, 1989 yılında Sakarya da doğdu. İlköğretimi 2003 yılında, lise öğrenimini 2006 yılında Sakarya da tamamladı. 2010 yılında Sakarya üniversitesi ve Anadolu üniversitesi iktisat fakültesi kamu yönetimi bölümüne başladı. 2015 yılında lisans öğretimini tamamladı. 2017 yılında Kocaeli üniversitesi sosyal bilimler Enstitüsü'nde uluslararası ilişkiler anabilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Halen Kocaeli üniversitesinde yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir.

